

Gra de fajol

Nº 8

Nº 20.112

**MIQUEL
MARTÍ
I POL**

Gra de fajol

Papers i materials de la Garrotxa

Nº 20.112

MIQUEL MARTÍ I POL

SETMANA MIQUEL MARTÍ I POL

OLOT / ABRIL 1983

Massa sovint, l'activitat intel·lectual dels centres docents queda reclosa en el marc estricte de l'edifici físic on centenars d'infants, adolescents i joves estudiants, passen una gran part de les hores del dia.

En aquesta ocasió, el Seminari de Llengua i Literatura catalanes de l'Institut de Batxillerat Montsacopa, ha volgut projectar cap a enfora les seves pròpies inquietuds, amb la intenció de descobrir col·lectivament la personalitat i l'obra poètica d'un dels autors més importants de la literatura catalana contemporània: Miquel Martí i Pol.

Nascut a Roda de Ter (Osona) l'any 1929, incorporat al món del treball des dels catorze anys, autodidacta per força, fustigat reiteradament per la malaltia, Miquel Martí i Pol ha esdevingut el poeta més popular dels nostres dies, per la seva senzillesa i profunda humanitat.

Durant aquesta setmana, la poesia i Martí Pol seran els convidats d'excepció de la nostra ciutat. Acudim entusiasmats a la Festa!

PROGRAMA D'ACTIVITATS

DILLUNS, dia 18

Dos quarts d'una del migdia: Presentació de la Setmana Martí i Pol a **Ràdio Olot** (programa especial).

Dos quarts de set de la tarda: «Acció poètica al carrer» pel grup **ANÒNIM I**, de l'Institut Montsacopa.

Vuit del vespre: Conferència - col·loqui a càrrec d'en Ramon **BESORA**: «Miquel Martí i Pol i els infants».

-Experiència de creació poètica a l'escola-
Saló de Descans del Teatre Principal.

DIMARTS, dia 19

Set tarda: Inauguració de l'exposició **ARA ÉS DEMÀ / FINESTRA AL VENT**, a la **Sala Oberta de l'Hospici**.

Exposició fins al 23 de maig.

-Salutació i benvinguda per part de l'Ajuntament.

-Signatura en el llibre de personatges il·lustrats.

-Lectura d'una carta del poeta.

-Breu xerrada de Kim Domene i Miquel Plana, sobre «**Art i Poesia**».

-Piscolabis.

Vuit vespre: Conferència de Pere **FARRÉS**, catedràtic de llengua i literatura catalanes a l'Institut de Vic, al **Saló de Sessions de l'Ajuntament**. «Miquel Martí i Pol: L'home i l'obra».

Dos quarts d'onze nit: Recital de cançó a càrrec de **The Fluvjà River's Birds**, al **Teatre Principal**.

Preu de l'entrada: 100 pessetes.

DIMECRES, dia 20

Dos quarts de deu del vespre: **MARTÍ I POL INTERPRETAT PELS ALUMNES**

-dramatitzacions i poemes musicats-. Preus: 200 (general), 100 (estudiants).
Teatre Principal.

DIJOUS, dia 21

«La poesia a l'escola»: Recital d'en **Celdoni Fonoll**.

Onze matí: 7è. i 8è. de Bàsica.

Un quart de quatre: Batxillerat i Formació Professional.

Dos quarts de vuit del vespre: Presentació del número extra de **Gra de Fajol** dedicat a Miquel Martí i Pol. Taula rodona entorn de «**LA POESIA**», amb assistència de Joan **BROSSA**, Joaquim **HORTA**, Vicenç **Vicenç ALTAIÓ**, M.ª Mercè **MARÇAL**, Francesc **PARCERISES** i Miquel Martí i **POL**.

Dos quarts d'onze nit: Recital d'en **Ramon Muntaner**. **PRESAGI**. **Teatre Principal**.

Preu: 250 (general), 150 (estudiants).

DIVENDRES, dia 22

Deu nit: **RECITAL DE CANÇÓ CATALANA**. Preu únic: 150 ptes. **CORAL CANIGÓ** i **RAFAEL SUBIRACHS**.
Teatre Principal.

Gra de fajol

N.º Extraordinari,
8è. de la 2.ª

PREU: 250 ptes.

OLOT, ABRIL 1983

EDITA: Aubert, impressor.

Es continua donant la cara
quan cal.

Administració: c/. Hospici, 9.

Imprimeix: Aubert, impressor,
Hospici, 9 - OLOT

ISBN: 84-300-27866.
Dipòsit Legal: GI-254-80.

L'han treballada:

Mani Cunill
Joan Capdevila
Joan Oller
Xavier Rusalleda
Joan Serra i Capallera

Amb la col·laboració de:

Quim Vilar
Pere Martí

L'han muntada

Kim Domene i Magda Pujolàs

Fotografies

d'en Josep M.ª Melció

La reparteix:

Àngel Parada

Gra de Fajol no es responsabilitza necessàriament de les opinions dels articles signats.

Amic/ga lector/a:

Aquesta és la primera vegada que, d'una manera clara, ens enfrontem a un tema monogràfic. En els cinc primers números d'aquesta revista, havíem dedicat un espai considerable a la secció que titulàvem «Dossier», on esbossàvem amb més o menys encert alguns dels problemes que preocupaven en aquells moments la redacció: el concepte de «cultura comarcal», la vida quotidiana, la tradició, etc.

Ara teniu a les mans un número dedicat exclusivament a l'obra d'un poeta que, en cosa de pocs anys, ha esdevingut un autèntic fenomen socio-literari: Miquel Martí i Pol, «el poeta de Roda», com se l'anomena amistosament.

El fet no és atzarós. Hi ha dues raons per què hagi estat així:

La celebració de la Setmana Martí i Pol, organitzada pel Seminari de Llengua Catalana de l'Institut Montsacopa, per l'una banda, i, per l'altra, l'indiscutible atractiu que obra i personatge tenen en el món literari d'avui.

La humanitat, la tendresa, el fervor, la senzillesa, l'enorme vitalitat que desprenen els seus poemes, constitueixen i constitueixen una raó de pes prou poderosa com per no escatimar paper.

Esperem que l'esforç que hi hem esmerçat, no haurà estat inútil, i ens alegra moltíssim d'haver pogut col·laborar en la divulgació de la seva obra.

OLOI, abril de 1983
Gra de Fajol

4
L'OCELL CONTRA EL VENT
Pere Farrés

6
POEMES INÈDITS
Miquel Martí i Pol / Xavier Bulbena

8
LA GENT
Anna Martí

9
LA MALALTIA
Joaquim Vilar

10
EL DESIG
Xavier Rusalleda

11
LA NOVA GENT
Isabel Juanola

12
ESTIMADA MARTA
A. Munné - Jordà

15
LA PARAULA ALLIBERADA

19
**ANTOLOGIA POÈTICA
DE CAPÇALERA**

23
**AMOR I MORT
D'EN MIQUEL MARTÍ I POL**
Valerià Pujol

27
EL POBLE
Fei

28
MÚSICA I POESIA
Xevi Planas

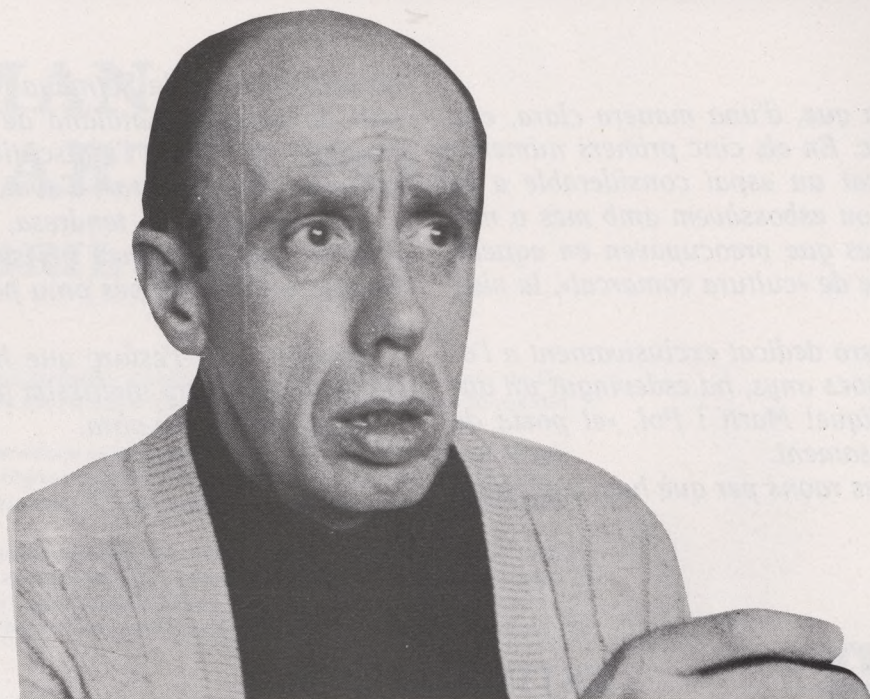
30
SUBIRACHS / MARTÍ POL
Xevi Planas

32
LA REALITAT QUOTIDIANA
Kim Domene

34
RECORDANÇA

36
BIBLIOGRAFIA
Pere Martí

L'OCELL CONTRA EL VENT

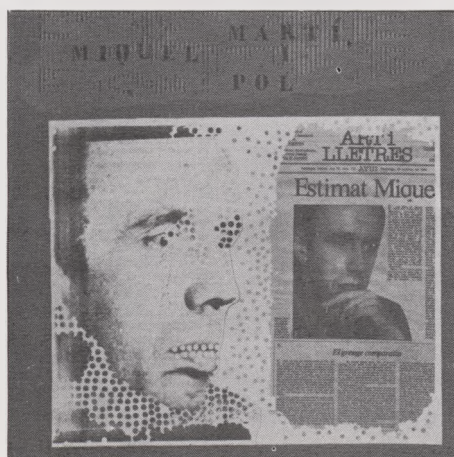
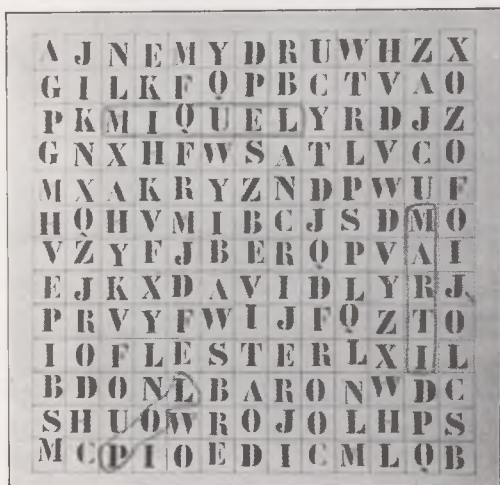
Ja és sabut que davant d'una obra poètica densa i coherent, difícilment mai en podrem exhaurir els significats o les interpretacions, que els recursos formals i estilístics es multipliquen i que aquells que resten inicialment amagats, a la llarga es fan visibles en una determinada lectura i enriqueixen el poema. D'aquí, el gust per tornar a les lectures que ens atreuen, conscients com som que mai no hem d'arribar al fons. Una relectura d'aquesta mena dels poemes més antics de Miquel Martí i Pol, ens pot obrir encara nous camins, i no pas inútils o simplement anecdòtics; al capdavall, una bona colla dels temes més importants de tota l'obra del poeta, tenen la seva primera formulació en poemes de per allà l'any 50; fins i tot alguna imatge decisiva de la tercera època del poeta té l'origen en aquells anys, la qual cosa demostra, si cal, una major coherència global en el conjunt de l'obra de Martí i Pol. Així doncs, no pot passar desapercbut que en un poema tan antic com «Ara reposo plàcidament» (de **Porto la tarda recolzada al braç**) hi trobem la referència a «una peripècia, la darrera, / de la darrera oreneta», referència que ens porta inevitablement a aquella altra oreneta, molt més coneguda dels lectors, que trobem en «Primavera» (dins **El poble**): «Heus ací / una oreneta, / la primera, / ha arribat al poble.» I entre ambdues orenetes, un seguit de referències a ocells, normalment sense precisar-ne l'espècie i sovint actuant com a element simbòlic.

És relativament fàcil establir la comparança entre el poeta i l'ocell: la volada i el cant els relacionen, sobretot quan el poeta expressa el seu anhel de llibertat i d'absolut, d'arribar a la més alta coneixença, i dóna un valor extraordinari a la veu, a la paraula, perquè és l'element que el relaciona amb els altres homes, amb la divinitat o amb l'absolut a través de la pregària i el clam, i alhora que li permet d'explicar-se a si mateix. La veu és un dels termes més repetits en tota l'obra de Miquel Martí i Pol, també en la primera època; una veu que és complementada pel **gest**, per l'acció de l'home i del poeta. I el gest de l'ocell és el vol, com el cant n'és la veu. La comparança, a més, la tro-

bem de forma explícita en els poemes: el poeta es defineix «prudent com un ocell» a «Ara us puc dir» (del recull **Si esbrineu d'un sol gest...**), i si recordem que aquesta primera època de la poesia de Martí i Pol ve marcada sobretot per una crisi religiosa i metafísica del poeta, que el manté angoixat i insegur, sol i dubtant davant el camí a prendre, entendrem les següents comparances: «Et perdràs, com un ocell, cap a horitzons de foc» (IX de **Quinze poemes**) i «Com un ocell a les mans d'un infant, / tan insegura / com un ocell de niu a les mans d'un infant, / la meua veu a les vostres mans» (**Si esbrineu d'un sol gest...**). Ben mirat, és fàcil resseguir la crisi del poeta a partir del símbol de l'ocell: quan recorda el seu origen creient, afirma: «i ens lliuràvem a Vós com es lliura l'ocell a l'espai» («Poema», **Paraules al vent**), i el camí a plena crisi és «talment el vol d'una au sempre ferida» («Camí -posar retorn», **Porto la tarda recolzada al braç**); en aquesta situació, el poeta busca l'amor gairebé com a taula de salvació: «I et cerco, amor, per l'ampla quietud, / com l'errívol ocell cerca la branca / on reposar, florint-hi amb el seu cant, / madur d'inconegudes primaveres» («Porto la tarda»). Quan, al final d'**El fugitiu**, el poeta trobarà el camí de sortida de la crisi en forma d'obertura i de compromís amb la seva gent, quan li caldrà expressar que s'inicia una vida nova, recuperarà de nou el símbol: «L'ocell que vàrem enterrar al jardí / fecundà els arbres i les roses. / Enterrarem la veu perquè fecundi / el silenci de tots i una veu nova» («Cançó per a una sola veu»).

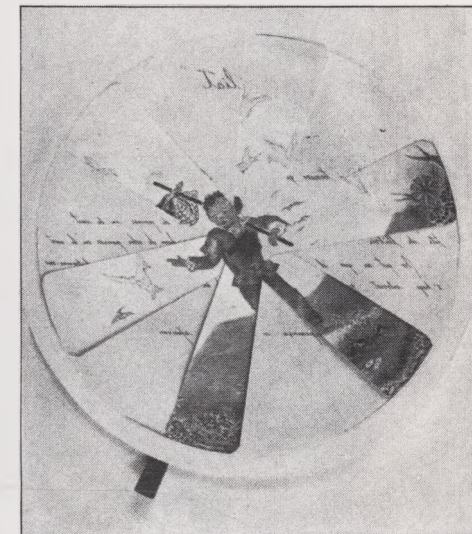
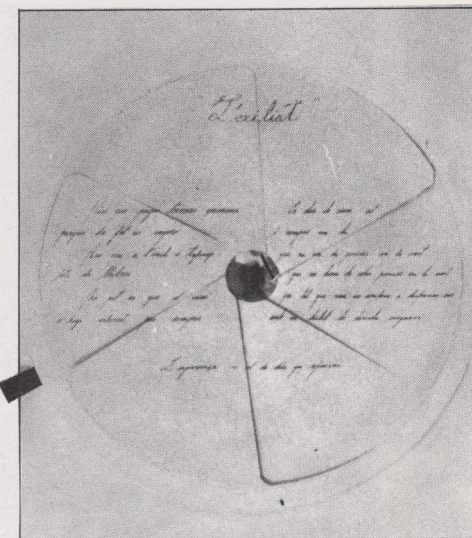
El símbol, doncs, sembla rendible, i culmina de fet en els dos darrers dels **Quinze poemes**, dels quals és l'eix. En el XIV l'ocell, «ocell fantasiàire», és creador de tota la meravella del món, que és dita en forma de colors: «Ni el verd és verd com el teu cant, ocell, / ni el groc és groc, ocell, com el teu cant. / Tu crees verd i groc i ja resten per sempre»; l'ocell és qui fa recordar la bellesa i l'amor, com en la millor tradició romàntica, a qui n'està absent; l'amor, única cosa superior a l'ocell: «l'amor que és més verd i més groc que el teu cant». I el poema XV re-

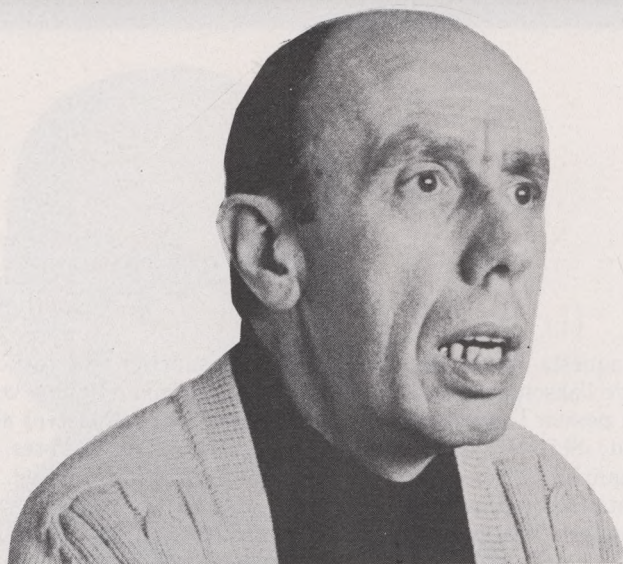
bla aquesta idea de l'ocell com a element superior, que participa de l'absolut, de la divinitat, si voleu; per això el poeta voldria posseir l'ocell en el seu afany de tenir el coneixement absolut: «Si jo et tingués, ocell, / tindria el secret de les coses, / perquè ara tot és el teu cant / i la teva presència, / fràgil, / damunt la branca.»

Aquesta imatge, però, ha de ser complementada per la d'un altre element molt estimat també del poeta: la del vent. Al capdavant, el vent, l'aire, és el medi en què es mou l'ocell: més encara, és l'element contra el qual ha de lluitar en el seu batre d'ales, però sense el qual no existiria; element necessari, doncs, i ambigu. Per això el poeta, que reconeix haver estat «hoste del vent» (III de **Quinze poemes**), li atribueix un valor extraordinari, d'element indispensable, encara que potser contradictori: «Vent temptador, vermell i groc i blau, / amb maduixes de bosc i clavells a la boca. (...) Pertot arreu el vent, només el vent, / ample i acollidor com el silenci. / Quan sigui fosc vindran guerrers antics / i ens occiran amb ganivets de vent», diu el poeta a «Alta escomesa d'aquest vent» (**Si esbrineu d'un sol gest...**). D'aquest mateix recull són els poemes en què l'ocell ha de vèncer la resistència al vent, en una imatge novament relacionable amb la lluita que el poeta està menant per afermar-se en la seva personalitat i sortir de la crisi; hi ha un «Algú» que posa traves a la volada: «Oposes un mur de vent / al nostre desig d'ocell», o més explícitament: «Tenim la veu cansada de pregar / i un mur de vent i llum davant dels ulls»; per això no és estrany que un poema d'**El fugitiu** comenci dient «Amb sorra i vent ens lligues al teu freu», ni que en el poema «No la suavitat de la fruita» el poeta digui que «cercarem un recer perquè el vent / no ens esbulli l'escena», o que en un altre anunciï: «Amb mans de sorra hem fet un paravent / a l'indret més obscur del vell jardí / tot ple de fustes de recents naufragis»; al capdavant, es tracta de protegir-se d'un vent que destrueix, d'un «vent de sal» com diu en més d'un poema d'**El fugitiu**: «¿Quin vent de sal m'has posat a les mans / que em nafro tot a cada gest i encara / no tinc altre deler / que la teva presència?», o si voleu: «¿Quin vent ens fa tan estèril la veu / que allò que hem dit / ja no ens serveix per estimar?». El vent, doncs, un element estrany a l'home i alhora necessari, és vist com un oponent gegantí i impressionant, i la lluita que li ha de presentar l'home és equiparable a la del mític David; per això pot dir el poeta que «serà un combat desigual / com si un home lluités amb un arcàngel».

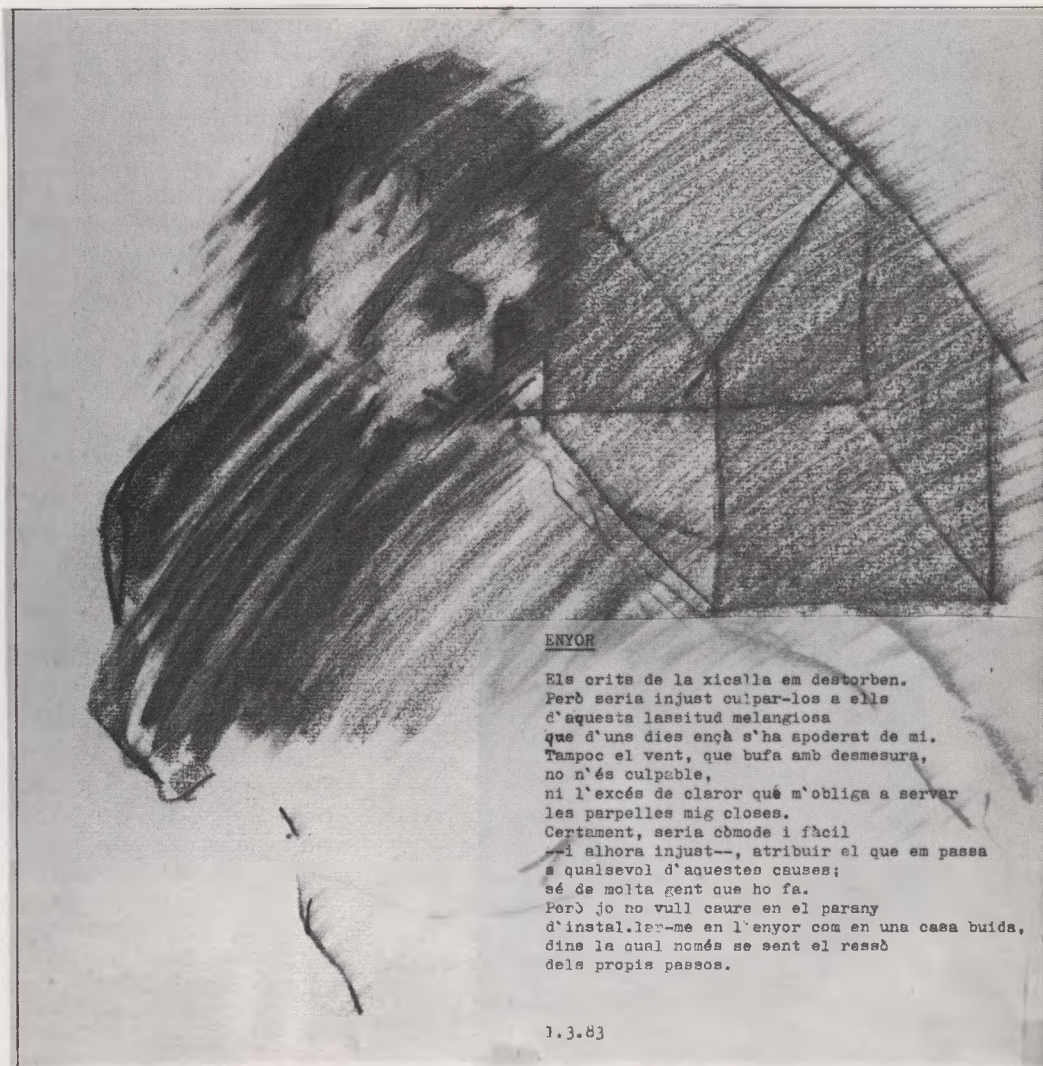
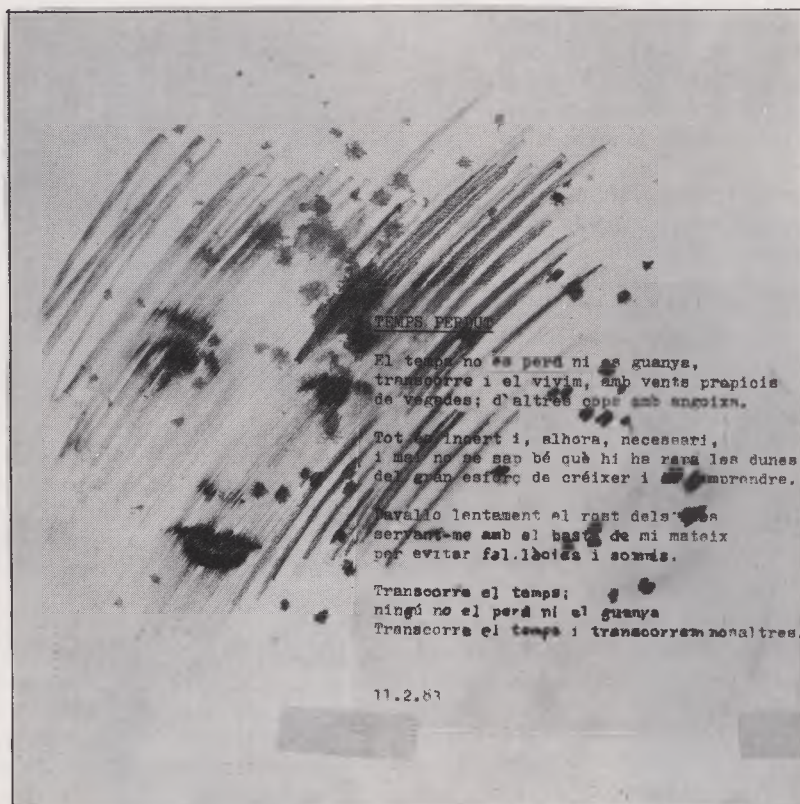
Heus ací, doncs, com a partir de dos elements simbòlics pot interpretar-se també el combat interior que el poeta transmet als lectors a través de la seva poesia anterior a l'any 1957. La traça, al capdavant, està a haver plantejat una situació de tensió entre oposats necessaris, entre forces desiguals que en la lluita troben l'equilibri, entre dos elements complementaris. Tant és així, que el no-res pot ser definit com l'absència d'aquests dos elements; vegeu si no com el moment més agut de la crisi, el de la solitud total del poeta i l'angoixa, pot ser expressat amb aquest vers: «Oh quietud sense vent, sense ocells!».

PERE FARRÉS

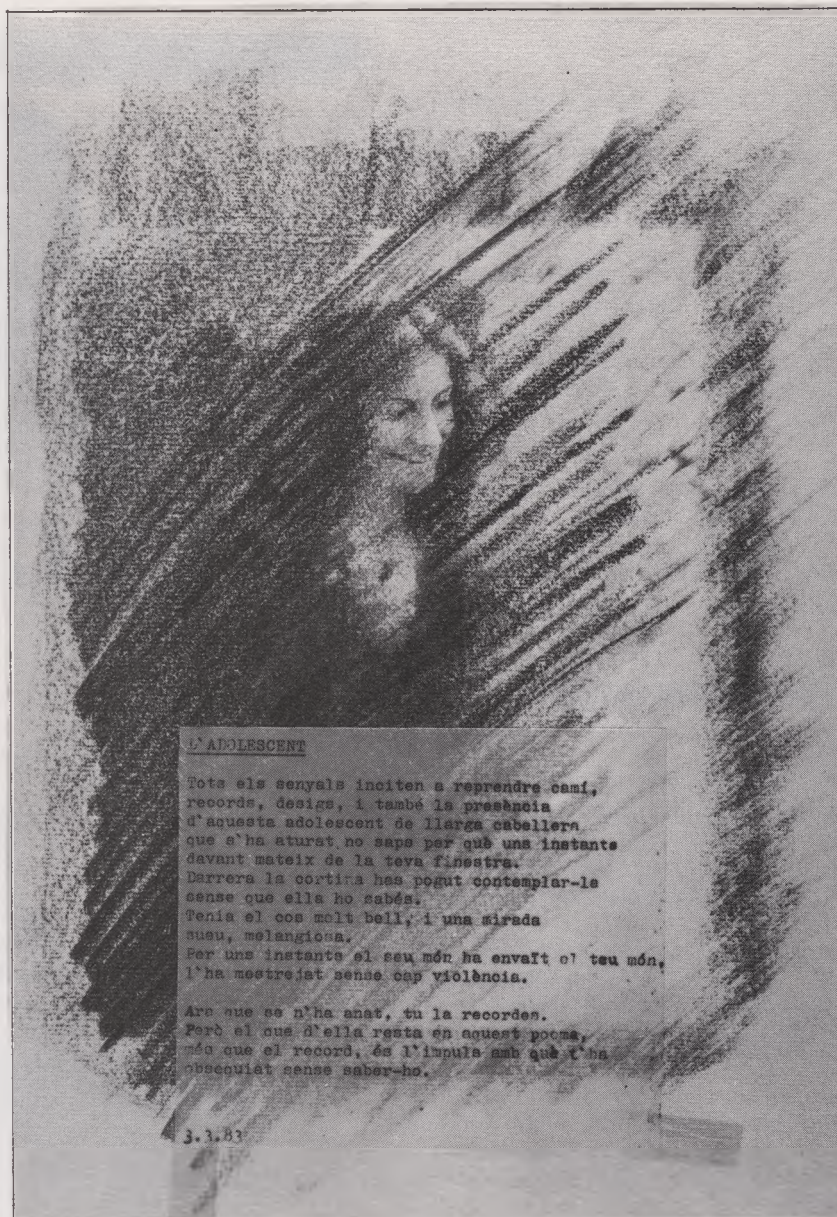

POEMES INÈDITS

Són molt molt després de
 que cal que ho faci per tal de veure
 d'aquest estat amorós, d'aquesta angiospa
 que tan profundament em desamaneix.
 Molt lentament flueixen els conceptes,
 molt lentament i amb inquietat.

Tal vegada em veuric més per aquí que per
 Eriue per retrobar-me. Potser ^{als altres} algú
 que senti com jo em sento ara,
 ni molt lluny d'aquestes ratlles,
 entendrà el que vull dir, i el llegirem junts.
Aquestes ratlles 1.3.83

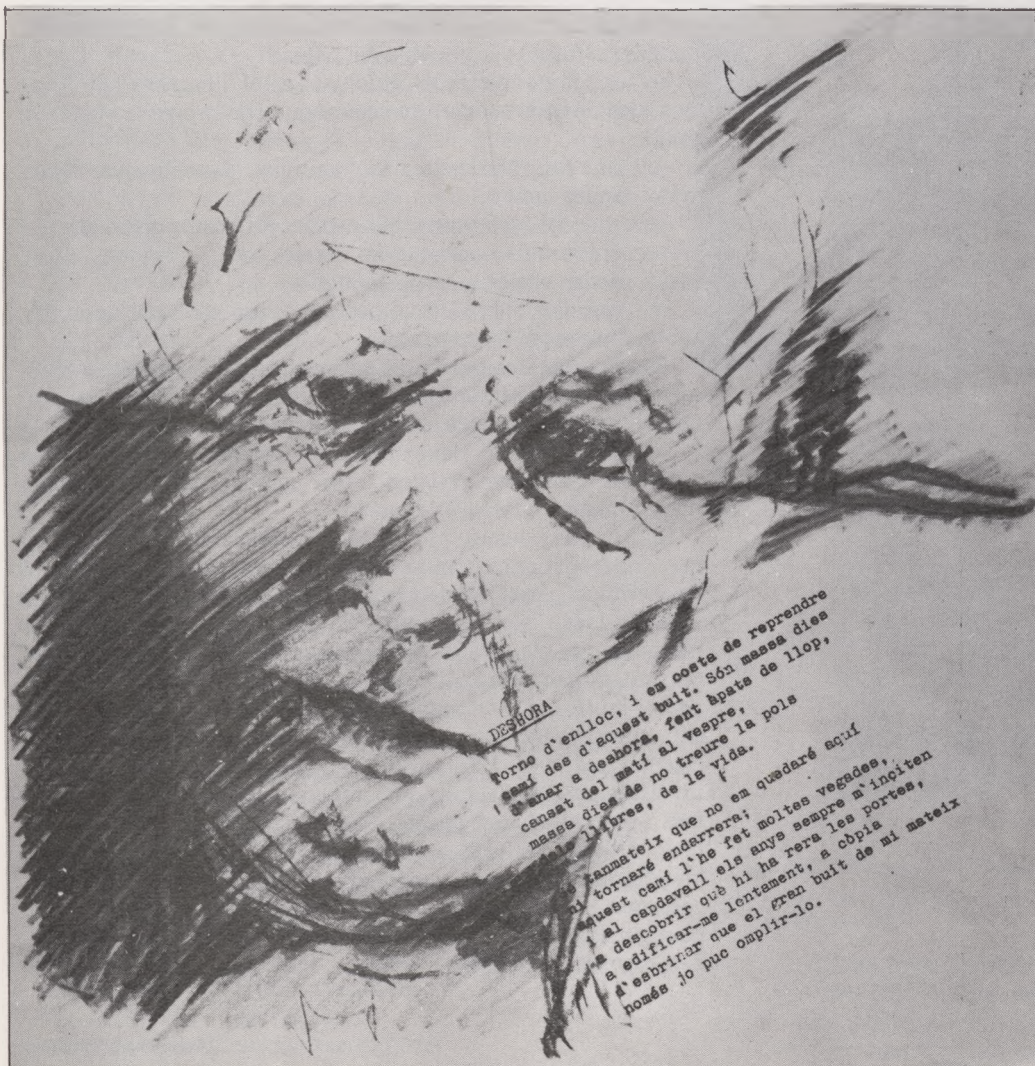

L'ADOLESCENT

Tots els senyals inciten a reprendre camí,
 records, desigs, i també la presència
 d'aquesta adolescent de llarga cabellera
 que s'ha aturat no sap per què uns instants
 davant mateix de la teua finestra.
 Darrera la cortina has pogut contemplar-la
 sense que ella ho sabés.
 Tenia el cos molt bell, i una mirada
 suau, melangiosa.
 Per uns instants el seu món ha envaït el teu món,
 l'ha mestrejat sense cap violència.

Ara que se n'ha anat, tu la recordes.
 Però el que d'ella resta en aquest poema,
 més que el record, és l'impuls amb què t'ha
 abocuat sense saber-ho.

1.3.83

DESHORA

torno d'enlloc, i en costa de reprendre
 camí des d'aquest buit. Són massa dies
 de canar a deshora, fent epats de llop,
 cansat dels matins al vespre,
 massa dies de no treure la pols
 dels llibres, de la vida.

I tantmateix que no em quedaré aquí
 tornant-me endarrera;
 aquest camí l'he fet moltes vegades,
 i al capdavant els anys sempre m'inciten
 a descobrir què hi ha rera les portes,
 a edificar-me lentament, a cópia
 d'esbrinar que el gran buit de mi mateix
 només jo puc omplir-lo.

LA GENT

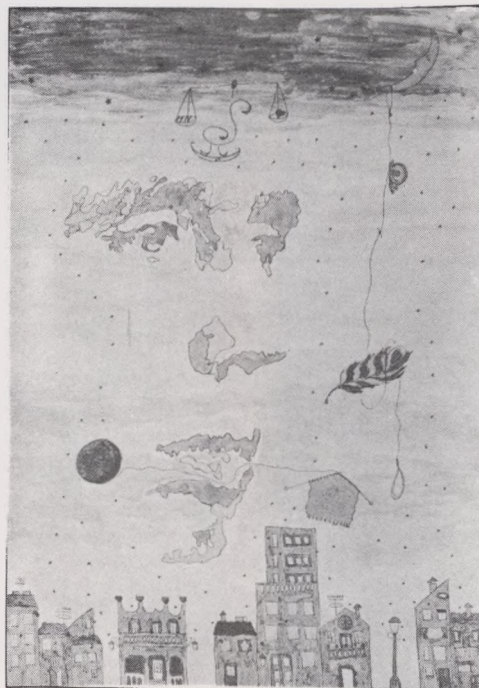
EL POBLE o la quotidianitat

Als qui no viuen en un poble i desconeixen la vida que s'hi porta, els seus detalls més petits, els misteris més secrets, els pot resultar sorprenent i allisonadora la lectura dels poemes que componen el llibre de Miquel Martí i Pol, *El poble*. Per als qui hi vivim i «som del poble», és íntimament reconfortant i ens sentim decididament solidaris, com si amb els versos establís un pacte, una aliança de paraules, de sentiments amb el poeta, i no solament amb el poeta, sinó amb les dones i els homes que s'amaguen darrera el joc dels mots, amb tot el poble que anònim, rancorós, apassionat i viu, convoca i evoca Martí i Pol en el seu llibre.

Sovint és amarg viure en un poble, i és dura i insuportable la sensació d'ofec, perquè en un poble s'odia molt, i l'entramat de velles rancúnies, de recels, de mirades, es converteix en una xarxa espessa damunt la qual planen petites mesquineses, maldiciences (*Si ens besem pels carrers trontollaran les cases, les dones del raval ho contaran al batlle...* p.220), adulteris (*Na Caterina que farà l'amor, si Déu vol, amb el marit d'una amiga...* p. 201), fingiments (*Quan sigui llustre tornarem cap al poble i en algun racó discret i fosc de carretera farem l'amor, per torns, amb totes dues noies, europeus com la gent de les novel·les* p. 211), rutines que als pobles prenen la categoria d'un acte solemne i teatral (*I a la nit el mateix itinerari, però en sentit invers. Heus ací el diumenge.* p. 176) esqueixades només per les morts, pels casaments, per l'arribada d'un foraster, per la projecció d'una pel·lícula. Rutines que deixen un regust amarg (*...i saber que tot, avui, ha estat el mateix que cada dia...* p. 188). Però en un poble es percep encara el pas de les estacions, revelat pel més petit indici (una oreneta a la primavera, la tornada dels vailets a l'escola a la tardor, o la *rara flexibilitat de la llum damunt les coses* a l'hivern... ps. 189-195) que fa sortir la gent al carrer per festejar-ho (primavera, estiu) o la tanca a casa (tardor, hivern) per a celebrar-ho íntimament com si es tractés d'un vell ritu. I les dones, els homes, els nens converteixen en festa els moments més insignificants (*...i les dones us somriuran amorosides a punt d'estimar-vos amb una tendresa insospitada...* p. 183), més quotidians (*...però sovint canten tot treballant...* p. 203). S'estima en un poble (*Ara és el temps d'estimar...* p. 191), es somia i es palpa també el fred angoixant de la soledat (*...l'home visqué qui sap els anys tot sol...* p. 204).

I el poble de Miquel Martí i Pol no és un poble diferent dels altres, és un poble, això sí, singularitzat pel pont, pel riu, per

1) **El poble.**
Miquel Martí i Pol.
Dins L'ARREL I L'ESCORÇA
(Obra poètica 1).
Edicions del Mall.
Sant Boi de Llobregat. 1979

les fàbriques, pel carrer d'en Bach... però un poble en definitiva. Hem de tenir en compte que els poemes de *El poble* van ésser escrits entre els anys 1956-58, i que hauran variat força coses des d'aleshores, si bé no aquelles substancials.

Martí i Pol no és, encara, en aquest llibre el poeta social de *La fàbrica*, ni el poeta políticament compromès de *L'àmbit de tots els àmbits*, aquí és l'home compromès amb la seva petita comunitat, amb la seva gent, és l'home solidari, és una peça més d'aquest engranatge que empresona i allibera a la vegada, que solda cada element fins a convertir-lo en una estructura complexa. Aquest és el poble del poeta.

Fer una breu anàlisi del lèxic usat en el llibre, ens pot donar una idea de quins són els elements que conformen la vida d'un poble:

—els que fan referència a la comunitat: gent, homes, dones, veïns, família, amics.

—els que fan referència als espais, als marcs físics per on transcorre la vida comunitària: carrers, pont, fàbriques, raval, plaça, escola, església, safareig públic.

—els que fan referència al pas del temps :dia, nit, avui, disabte, diumenge, hivern, tardor.

—els que fan referència als sentiments (amor, odi), als fenòmens de la naturalesa (pluja, vent, sol), a la religió (Déu, processó) i també a la feina, a l'esforç, a la mort i a la vida.

La fusió d'aquests elements forma el trencaclosques immens i acolorit d'un cartó resistent i dur amb el qual ha jugat com un nen madur i assenyat el poeta.

El gruix de poemes que formen *El poble* participen tots d'unes característiques comunes amb un cert regust salvatià. N'hi ha, però, un parell, «Matrimoni» i «Coin de rue», que tot i tenir el poble com a marc es diferencien de la resta per un marcat to intimista que els aïlla de tot el seguit de passions, amors, lluites que mouen l'obra. Així mateix, els dos poemes que flanquegen el llibre són molt significatius; «El poble», poema que l'enceta, constitueix una mena de declaració de principis, mitjançant la qual Martí i Pol aventura definicions de *poble*, seguint un sistema de gradacions que culminen en els versos finals, els més contundents del poema. I es clou, el llibre, amb la «Meditació última», un cant a l'afirmació de l'essència del poble, a l'esperança. Un poema en el qual es repeteix com un martelleig constant el mateix vers: «Ara és l'hora de dir», amb el qual el poeta arriba a port, diu allò que encara no havia dit, però que ja tots intuïem: el poble persisteix.

Anna Martí i Pellicer

1

Quadern de vacances, escrit durant l'any 1975 i publicat l'any següent per Edicions Proa, amb pròleg de Joan Oliver (1) és, al mateix temps, el llibre de la malaltia i el llibre de la represa. Ho ha explicat prou bé el mateix poeta al pròleg d'*Estimada Marta*: «A mi, però, sempre m'ha semblat... que uns certs indicis que prefiguren la nova situació són ja perceptibles en *Quaderns de vacances*... que jo sempre he considerat que feia de pont entre les dues situacions». (2) La «nova situació» de què parla Miquel Martí i Pol és la de represa un cop estabilitzada, assumida i compartida la malaltia i, en conseqüència, l'inici de la tercera etapa amb *Crònica de demà*, *Estimada Marta*, etc. El pròleg d'aquest darrer llibre és bàsic per a entendre els poemes recollits a *Quadern de vacances*.

2

Quadern de vacances és un llibre molt estructurat, que conté trenta-tres poemes ordenats en quatre parts de set poemes cadascuna, reblades amb cinc poemes escrits en lletra cursiva i numerats amb xifres romanes, que introdueixen cada part i clouen el llibre. A més a més, el tercer poema de cada part duu el nom de *Metamorfosi*, (una paraula ben significativa en aquell moment poètic de Miquel Martí i Pol, i en un llibre que hem definit com a «pont entre dues situacions»), i va a tercer d'últim a la darrera part. Tot plegat dona l'esquema següent:

I - 1, 2, M, 4, 5, 6, 7 / II - 1, 2, M, 4, 5, 6, 7 / III - 1, 2, M, 4, 5, 6, 7 / IV - 1, 2, 3, 4, M, 6, 7, / V.

Miquel Martí i Pol té fama de no deixar res a l'atzar; ho remarca Johannes Hösle al pròleg del tercer volum de l'Obra Poètica (3), i hem de pensar, doncs, que el fet que hi hagi set poemes a cada part, per exemple, no és pas gratuït, com no ho és tampoc la distribució dels 33 poemes. Al costat d'això hi ha el gust per a l'ofici. La forma dels poemes és acuradíssima. Els versos són escandits amb un rigor mètric exemplar, ja que mai (excepte potser en els de metre més curt, cinc i sis síl·labes, en els quals el ritme arriba a imposar-se al sentit dels versos) no notem la feuguesa de l'estructura. Els decasil·labs són els versos preferits. Hi ha, també, un sonet i alguns poemes escrits amb alexandrins.

3

Podríem dir que els cinc poemes en cursiva i numerats amb xifres romanes són el fil conductor del llibre: el comencen, l'acompanyen i el clouen. També els podríem considerar com un sol poema retallat en cinc parts.

El tema és la realitat quotidiana que el poeta percep a través dels sentits, una realitat que veu i sent, que li arriba de lluny i que, sovint, no li agrada: «racons plens d'ortigues», «algú que es desespera», «un devessall inútil de colors», «agres malvolences», etc., imatges tristes que, a vegades, indiquen buidor, i que volen deixar constància d'un món mesquí, reprimit:

«...hi ha la gent
de tot arreu, que un dia qualsevol
es veu en un mirall, i ja no té
coratge ni vergonya per trencar-lo.»

LA MALALTIA

QUADERN DE VACANCES: PONT ENTRE DUES SITUACIONS

(1) MIQUEL MARTÍ I POL. *Quadern de vacances*. Edicions Proa, Barcelona 1976. Col·lecció «Els llibres de l'Óssa menor», n.º 88.

(2) MIQUEL MARTÍ I POL. *Estimada Marta*. Edicions del Mall, Barcelona 1978, n.º 36, pàgina 12.

(3) MIQUEL MARTÍ I POL. *Amb vidres a la sang* (obra poètica III). Edicions del Mall, Barcelona 1977, n.º 27. Amb pròleg de Johannes Hösle, pàg. 31.

Aquests poemes semblen un inventari de sensacions, i recorden els primers llibres del poeta. Les expressions de la gent li semblen quotidianes i absurdes i nota que, a la tarda, en el capteniment de la gent:

«hi ha l'enyor, i el record,
i l'enveja, i el buit, i el desig, i el fàstic.»

Malgrat tot, però, també apareix l'esperança: la noia que fuig per no sentir les trivialitats repetides tantes vegades, i que simbolitza la ingenuïtat, l'alegria i la vida.

«Hi ha un perfum torbador i una noia que fuig
per no caure al parany de la roda dels mots:
Diu que avui els del deu...
Nosaltres l'any vinent...»

Aquest alè vital clou el llibre, i s'adiu molt bé amb l'inici de canvi que comentàvem al començament. Ho diuen clarament els darrers versos:

«Quan torni l'any vinent ja haurà florit de nou
l'arbre de flors vermelles, i una noia de pits
incipients i durs em mirarà expectant
i em somriurà després, complaguda, commosa.»

4

La transformació a què el poeta es veu sotmès per culpa de la malaltia, és explicada molt bé a través de les *Metamorfosis* col·locades en cada part del llibre. Miquel Martí i Pol intenta desdramatitzar la seva situació i, explicant-se-la i explicant-nos-la, assumir-la. «No em desconec ni em reconec», diu a la *Metamorfosi III*, i ja abans, a la *Metamorfosi anterior*, escrivia: «M'habita estranyament l'home que sóc» tot adreçant-se a si mateix com a un desconegut. Tot plegat va a parar al tema i a la idea de la mort, molt present el llibre i explicada magistralment a les *Metamorfosis* primera i última i a d'altres poemes de *Quaderns de vacances*. L'estratagema utilitzat pel poeta és precisament no dramatitzar la mort, no témer-la i, si pot ser, identificar-s'hi:

«De tant en tant la mort i jo som u:
Mengem el pa de la mateixa llesca,
bevem el vi de la mateixa copa.
I compartim amicalment les hores
sense dir res, llegint el mateix llibre.»

No hi ha por, ni daltabaix, ni desassossec, ni frustració. Miquel Martí i Pol parla de la mort perquè, senzillament, és una realitat tan propera com qualsevol altra: «Parlo, doncs, de la mort, i a més em moro. / No es pot pas demanar més honradesa». El poeta aspira a més, que la seva sigui una mort fecunda: «La mort que visc és la deixa que faig / als meus lectors.» A voltes també se'n distancia amb una punta de sarcasme, però mai no pren una posició dolguda, ni cerca que el compadeixin, ni es compadeix. La *Metamorfosi última* explica tot això d'una manera admirable. La mort ha de ser:

«Qualsevol cosa
que no malmeti res d'allò que viu
i estimo tant, que no desassossegui
la gent amiga, que no enteli els ulls
tan clars i tan profunds de les donzelles.»

5

A mesura que avancem en els poemes de *Quadern de vacances*, hi notem un aire més optimista. Passem de la incertesa i la por d'*Aprenentatge de solitud*, *Desert dels dies*, *Memorial*, o *Per no plorar*, als poemes de les parts III i IV amb senyals més clars de recobriment. En són exemples els poemes: *Coses*, *Blanc sobre blanc*, *Només restar*, *Després de tot*, *El fosc timbal*, *Salveu-me els ulls*, *Sinia* o *Comiat*.

«Reprèn el llarg viatge. / Després de tot, sempre hi ha foc i aurores», ens diu Miquel Martí i Pol, i s'acomia explicant on el podem trobar: «...al cim més alt del crit / i al clar recer dels ulls de tots aquells / que encara són capaços d'estimar / febrósament, sense recel ni por.»

Per això podem dir que el poeta de Roda de Ter pren una nova actitud i, des de la seva existència feta poesia, percut el timbal per desvetllar tothom, i no desa la fona sinó que, cada vegada més segur d'ell mateix, s'obre a un nou procés de recerca. Un procés més autèntic, més humà i més solidari, si cal. En són la prova els llibres posteriors, i aquests darrers versos de *Quadern de vacances*:

«...i em remullo quan plou
i si caic em redreço,
que si un vent m'abalteix
prou que un altre em desvetlla
i ja encenc el fogall
de cent noves fal·leres»

JOAQUIM VILAR I SAIS

EL DESIG

QUAN EL DESIG ES FA «MARTA»

ESTIMADA MARTA:

Els dies s'escolen fluidament i amb pressa i ben aviat et trobes en el teu propi funeral i ressegueixes dolgudament la vida que no tens. I el saldo és amarg i el recompte breu. Miquel Martí i Pol ha tingut la sort (?) d'haver-se d'aturar per força abans de les exèquies. En el seu cas ha estat la senyora malaltia qui li ha fet companyia durant set anys inacabables. El fet, inevitable i edificant, és aturar-se i pensar, mirar-se les coses des de la barana, com si fossis l'altre, per descobrir qui ets i quin terreny trepitges. Sembla fàcil, això, però no ho és tant. Enduts pel corrent de les hores i els dies, la vida ens passa inadvertidament. Miquel Martí i Pol, a més de viure-ho de portes endins, individualment i solitària, n'ha fet carn poètica per al festí dels pobres.

Aquest llibre, MARTA, fet a trossos, és el fruit d'una aventura apassionada covada llargues hores a la llar, vora el foc càlid i ardent d'una vida solitària. Tu n'ets la causa, la raó profunda, i a tu vull lliurar-me pels dies dels dies de sempre.

«Set poemes d'aniversari» són alguna cosa més que un recordatori del calvari de set anys passats arrossegant un cos feixuc, fet de records i foscor, remordiments i neguits. Són l'expressió profunda d'una batalla salvatge i sagnant amb si mateix, un descobrir-se racons inhòspits i saber-se cruament insignificant i feble. I d'aquesta contesa en surt victoriós, el poeta, i enfortit perquè mai no ha perdut l'esperança ni el coratge.

«Alçant els punys pots percutir la lluna».

Tenim l'obstinada mania de viure de records, com el cacic que viu de renda tota la vida i és incapaç de caminar, de construir res de nou. Aquesta melancònica obsessió per al passat és terriblement estèril i anihiladora. En Miquel ho diu:

«No t'ennueguis amb records. Guarda la trista borra dels secrets al fons obscur de qualsevol butxaca.»

I s'exigeix implacable:

«No sentis massa pietat de tu. Aprèn-te més encara.»

Aquesta necessitat d'arraconar febleses i destruir fantasmes, li fa exclamar com a sentència:

«Desa'm les rauxes i els neguits. La lluna tramunta, ardida, totes les carenes.»

CAPFOGUER, Marta, és un retrobament. Un retrobament que es fa possible per la reflexió exercida com un ofici. És la manifestació d'un desig incipient, encara, de viure, d'avançar, d'estimar, i sobretot és l'exponent d'una ferma voluntat d'autoafirmació.

«Cap gest sobrer. Tot mesurat i breu.»

La fruita cau de l'arbre ja madura, al punt, ni abans ni després; i el poeta inicia l'aventura amb pas segur i la paraula justa, també madura i fèrtil. I tempta la sort i es deixa temptar per tot allò que és un indicatiu de vida:

«La sort és una noia que em mira sempre des del fons del temps

i té els ulls clars i riu maliciosa».

Hi ha un poema que, potser més que cap altre, llegeixo com un desafiament, o una proclama, tant se val. És un d'aquells poemes que imagines que surten directament del cor, com un doll inestroncable.

ESTIMADA MARTA.
Miquel Martí i Pol.
Edicions del Mall, n.º 36.
BARCELONA 1978.

«Molt he estimat i molt estimo encara.
Ho dic content i fins un poc sorprès
de tant d'amor que tot ho clarifica.»

Quan diu allò de «VULL QUE TOTHOM HO SÀPIGA» ressona com un crit i a vegades també com una pregària, perquè és com un telegrama que espera resposta.

Una de les idees –persistents– que més m'agraden de CAPFOGUER, MARTA, és aquesta voluntat de ser que traspuen alguns versos:

PROCLAMO EL MEU AMOR: EL LEGITIMO, com a expressió de l'ésser que és capaç d'estimar.

I JO EM VEIG CRÉIXER ENCARA: M'EDIFICO, com a expressió de l'home que no es resigna a ser ja un objecte acabat. De fet, només la mort ve a ser com l'última pedra del nostre edifici particular.

I la tercera, Estimada Marta, ets tu decididament. Tu i moltes.

En Miquel Martí i Pol necessitava un interlocutor amb qui poder compartir-ho tot, i per això es va inventar la MARTA. Però la Marta no és simplement un recurs poètic, ni tan sols un dipòsit on poder abocar l'amor, Marta és la concreció d'aquell desig de viure que es delitava tossudament en el cor del poeta. El desig es fa Marta. I la Marta ho és tot: l'estimada, l'amant, la mare, la muller, la dona, l'infant. I també amor, dolçor, passió. I les flors i l'aigua i els prats i el vent, el cel, la mar. MARTA ÉS VIDA.

Penseu per un instant en dos enamorats o en la paraula ENAMORAMENT. Què us evoca la memòria? De segur que infinitat de records i de vivències, difícils potser d'explicar amb paraules. Però deixem de banda l'anècdota, penetrem el vernís d'aquests records i notarem que ens fotem de caps en un món carregat de vida, de secrets compartits, de mirades tendres, de petons furtius, d'ansietat, de dolor, d'esperances i projectes; és un remolí devastador, però inconfusament vital. Ho donariem tot per tornar-nos a enamorar, perquè qui s'enamora, viu. I, en Miquel, doncs, s'enamora simbòlicament d'una Marta dona i objectivament de tot allò que és VIDA.

«Ets una sola i moltes», diu en Miquel. I quan tanca els ulls, se li apareix la Marta, i amb l'aparició «esclaten els colors», i els sentits se li poblen de nou de fulles i d'ocells.

Ja ho veus! És en tu i per tu, i a través del teu cos, Marta, que es produeix l'autèntica ruptura mental del poeta amb el passat. D'aquell combat terrible, tu n'ets la victòria.

Amiga meva, no siguis acaparadora i deixa'm ser a mi també, per uns moments, MARTA.

XAVIER RUSCALLEDA

P. D. Hi ha qui es decep quan descobreix que darrera d'Estimada Marta no hi ha una història d'amor real, com les que s'expliquen en les novel·letes roses. Llàstima. I això que els animals d'aquest planeta tenim una especial debilitat per magnificar experiències que parteixen i acaben –com en aquest cas– en l'estricta quotidianitat.

LA NOVA GENT

El «Primer llibre de Bloomsbury»: l'esperança i la vida en 50 poemes

El «Primer llibre de Bloomsbury» és el llibre més esperançat i optimista de Miquel Martí i Pol. Aquest recull de poemes que porta un títol referit al món literari de Virginia Woolf, és el darrer que ha publicat aquest autor, i ha aparegut fa pocs mesos al carrer.

Si la paraula no semblés ampul·losa, gosariem dir que aquest és un llibre de plenitud, i com que per al poeta de Roda de Ter l'obra i la vida són una mateixa cosa, descobrim que aquest recull aferma l'etapa actual de la seva obra poètica.

El títol de «Primer llibre de Bloomsbury» es refereix al primer que Miquel Martí i Pol ha escrit des que habita en aquest nou barri de Roda de Ter. El que ell ha batejat amb ironia el Bloomsbury de Roda de Ter.

Al llarg de la cinquantena de poemes que aplega aquest recull, hom apercep la tenacitat amb què l'autor es pren la vida, i com d'aquesta assumptió de les pròpies limitacions neix la confiança en un mateix, en la pròpia persona.

«Serem allò que vulguem ser», i aquest vers esclata com una premissa que s'anirà desgranant al llarg del llibre.

«Perquè viure és combatre la peresa de cada instant i restablir la fonda dimensió de tota cosa dita, podem amb cada gest guanyar nous àmbits i amb cada mot acréixer l'esperança» (1)

La crida a l'esperança i a la confiança en un mateix és un punt de partida bàsic, entorn al qual gira gran part d'aquest llibre. Perquè ja ho diu l'autor, «I si algú fugí de si mateix, ¿què troba sinó incertesa i malfiances?». (2)

Viure el present i saber arraconar l'enyor i la mitificació del temps passat, és una idea que sorgeix sovint al llarg d'aquest recull de poemes. ¿De què serveix lamentar-se i maleir la mala sort i els errors, si aquestes lamentacions ens priven de viure els instants presents? No cal enyorar temps passats que no poden tornar, sinó treballar el present i viure cada instant.

«Rera els turons, no hi anéssim a cercar la il·lusió perduda ni el delit; tornariem de buit i amb la mirada trista. Més ens val la incertesa i el risc d'ara mateix, que l'enyor o l'angoixa». (3)

La solitud, el silenci i saber trobar-se un mateix, són també temes constants d'aquest llibre. Però aquests temes són tractats en el «Primer llibre de Bloomsbury» com una reivindicació del propi treball, del desig de recrear les paraules en el silenci de la seva pròpia cambra, del seu treball, en definitiva, de poeta.

Miquel Martí i Pol treballa ara a la seva nova casa, i ho fa

amb tenacitat. A través dels seus versos veiem com vida i treball són per a ell, dues paraules paral·leles. Ell explica el sentit profund de la vida a través de les paraules, i aquestes vol que siguin senzilles i clares, autèntiques.

«Tornem-ho a dir com qui no vol, volent: si un sol mot ha de fer-nos perdurables que sigui clar, i auster, i necessari». (4)

I es ratifica en la mateixa idea planes enllà:

«Deixa que els mots conservin el misteri del seu origen, per impur que sigui; però salva'ls si pots de la feixuga servitud que els sotmet a gratuïtes verbositats, a incerts malabarismes. L'essencial es diu amb senzillesa». (5)

De l'esforç constant i necessari per a saber aprofitar els moments bons que ens dóna l'existència, també ens en parla en aquest llibre:

«Sigues tenaç, que la lluita és molt dura. La pau no és un cop de vent sobtat, sinó la pedra en la qual cada dia cal esculpir l'esforç de conquerir-la». (6)

El temps és un factor constant al llarg de tot el recull, i s'accentua en determinats poemes. Miquel Martí i Pol fa referència als desenganys i a les rancúnies que hom va recollint al llarg dels anys, però també a la fermesa i l'experiència que s'acumula en cada persona.

«Ara tenim el son més curt i també parlem

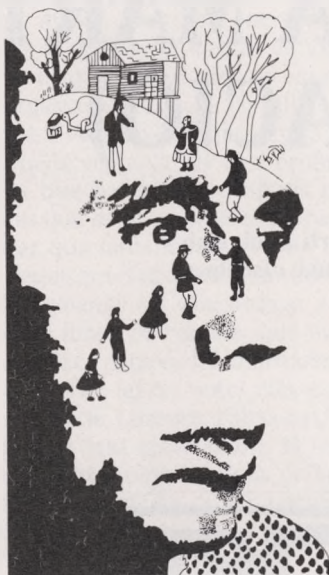
[menys;

però cap vent no és capaç de doblegar-nos, car tot allò que hem perdut d'esveltesa a poc a poc se'ns ha convertit en la terra on arrellem més i més cada dia». (7)

Els dos darrers poemes del «Primer llibre de Bloomsbury» apleguen, en síntesi, les idees que hem anat exposant en aquestes línies: el pas del temps, l'esforç i el treball diari, els projectes i els desenganys inevitables, i també els somnis i els desigs. A més, el sentit optimista de tot el recull, i el cant a l'esperança, queda ben reflectit en els versos que clouen el llibre:

«Tot crida a viure amb el gran risc de sempre, sigui quin sigui el gest amb què ens aculli aquest futur de dubtes i incerteses». (8)

ISABEL JUANOLA

NOTES

- (1) MIQUEL MARTÍ I POL. «Primer llibre de Bloomsbury». Edicions del Mall. Barcelona, 1982. plana 13.
- (2) Idem. Plana 19.
- (3) Idem. Plana 23.
- (4) Idem. Plana 35.
- (5) Idem. Plana 42.
- (6) Idem. Plana 46.
- (7) Idem. Plana 56.
- (8) Idem. Plana 60.

CAIXA
D'ESTALVIS
PROVINCIAL
DE GIRONA

ESTIMADA MARTA (VARIACIÓ)

A en Miquel Martí i Pol, amb
afecte i, si cal, amb disculpes)

Disposava d'unes hores mortes. Havia anat a veure el poeta Miquel Martí i Pol a casa seva i, només d'obrir la porta, la Dolors em va dir que en Miquel tenia el despatx ple de visites. Vam quedar que hi tornaria més tard. Fent temps, doncs, passejant per Roda, em vaig deturar al pont vell, talaiot sobre el Ter. Era l'hora de la posta i, mirant el corrent, repenjat a la barana, em vaig anar abandonant a l'ensonyament. Ben aviat se'm va començar a omplir la pell del cervell de dibuixos obscurs, i una morbositat dolça em posseïa. Minucios, resseguia sines i malucs, un ventre lleu i un sexe ardent i obscur amb la punta dels dits extasiats. Complaent i complagut, em sentia rodolar per un pendent insòlit. Cada gest perfeïa l'extrema intimitat d'un joc desmesurat i estricte. El desig era un vast horitzó. Amb els ulls tancats, esclataven els colors de l'arbre de llum tan densa dels sentits. Quan vaig poder descloure les parpelles, abocat contra la barana, veia el jardí desolat del capdaval del pont poblat de fulles i d'ocells, però sentia un profund silenci, una solitud sense després. I em sorprenia d'estar sol: tan viva havia sentit abraçada a mi aquella tendra presència. Algun embruix m'havia sotmès; m'havia ben perdut per llocs inconeguts.

No sé quant temps havia passat. No hi havia records, ni densitat ni moviment. Tenia, però, memòria de tot. Sentia un íntim goig incipient, un plaer magnífic i total. Els joncs esmolaven el riu que venia de lluny, i jo estava tot amarant.

Quan vaig tornar a anar a casa d'en Miquel Martí i Pol ja era ben fosc. Les visites se n'havien anat feia estona. El benestar del seu tracte tan afable no va aconseguir desviar-me el pensament d'allò meravellós que m'acabava de passar al pont. Aquell bleixar cadenciós que m'havia fet sentir els llavis molls. Aquell

onejar incitant suau i delitós que jo perfeïa amb el meu bleix. Cap vent no pot bressar més dolçament. Era l'instant del risc i del delit que havia estat dintre meu i que jo no havia gosat allargar. A casa d'en Miquel Martí i Pol, doncs, no podia estar pel que se celebrava, i crec que ell m'ho va conèixer. Com que era prou tard i tot havia de quedar a mig dir, vam quedar que tornaria a pujar el dissabte següent.

Tota la setmana es va escolar entre rams de fosca i rams de llum. Amb rams de llum guarnia solituds, amb rams de fosca encenia tots els desigs. Evocava cossos bells, i d'entre tots n'evocava un que havia conegut en lloc insòlit, en actituds clarament incitants. Com si el passat em pertanyés, i el temps no convertís en cendra els anys, tornava a la penombra amiga i al secret d'aquell capvespre al pont de Roda. Els meus dies s'anaven esborrant damunt la sorra fina dels records.

Finalment va arribar el dissabte, i vaig sortir de Barcelona de bon matí. Abans d'anar a Roda, vaig voler fer un tomb pel mercat de la Plaça Major de Vic. Tafanejave quan, abrupte i prepotent, no sé què em va empènyer cap a una parada minúscula improvisada damunt un caixó: una velleta que semblava indiferent a la crida del temps hi ofería objectes polsosos i llibres desfullats. Va semblar que el temps es deturés a l'entorn d'ella i de mi. Era una mena de conjur que no feia sentir cap perill ni cap temença. El sol arrancava glops de boira dels objectes, i alguna cosa vulnerava la quotidianitat en aquella dona intemporal: No hi ha cap llac tan clar com els seus ulls, ni cap vent tan subtil com els seus dits. Havia de comprar-li alguna cosa; tan pres em sentia d'aquells ulls. Vaig fullejar un llibret al qual faltaven els primers fulls, i pressentia que podia ser una troballa. En prendre'l, d'entre les pàgines grosses va caure una

llibreteta ben antiga; una mena de carnet de notes. Vibrava el silenci. Una fracció d' instant d'espera tensa, i tendrament va somriure a penes i molt dolçament va sostenir llibre i carnet entre els dits i me'ls va allargar. El preu n'era irrisori.

Ja no vaig voltar més per la plaça: en vaig fugir. Era d'hora per a dinar, i em vaig asseure en un bar per acarar-me al llibre. Tot i que en faltaven les cobertes i el plec de les primeres setze pàgines, vaig creure que el podia identificar com la *Idea de la teoria de la relatividad de Einstein*, de Jaume Pahissa, que «La Publicitat» va publicar el 1921. Podia ser significatiu: érem el 29 de gener de 1983, i ben aviat, el 23 de febrer, faria seixanta anys que Einstein havia arribat a Catalunya. Jo havia buscat infructuosament aquell llibre introbable durant anys, i precisament l'aconseguia en aquell moment i en aquell lloc...

El volum era ple d'anotacions al marge, fetes per més d'una mà, i de signes d'admiració i d'interrogació després de les definicions més relevadores, algunes subratllades dues o tres vegades. Una anotació marginal, destacada amb un cercle que l'emmarcava, deia: «Lorentz ja sabia que la velocitat de la llum és independent del moviment de la Terra!». Evidentment, qui havia manejat aquell volum coneixia amb què se les havia, i devia estar especialment interessat pel problema de la constància de la velocitat de la llum.

Se m'havia fet l'hora d'anar a veure en Miquel Martí i Pol, i encara no havia dinat.

A Roda, no vaig saber-me estar d'anar de primer al pont vell. Per més que vaig mirar de reviuire sensacions passades, el silenci va ser un pou eixut. Lentament passava el temps, i l'aigua i vent reposaven. Que lluny quedava tot. Només, un moment, mirant l'escuma, incomprendiblement vaig evocar els ulls de la velleta del mercat de Vic. El matí també quedava lluny, i músiques i veus. Res no em pertanyia. L'ombra de l'ombra s'allargassava. Aclucava els ulls i aspirava, però res no s'esdevingué. I vaig haver d'afanyar-me per no fer salat a cal poeta.

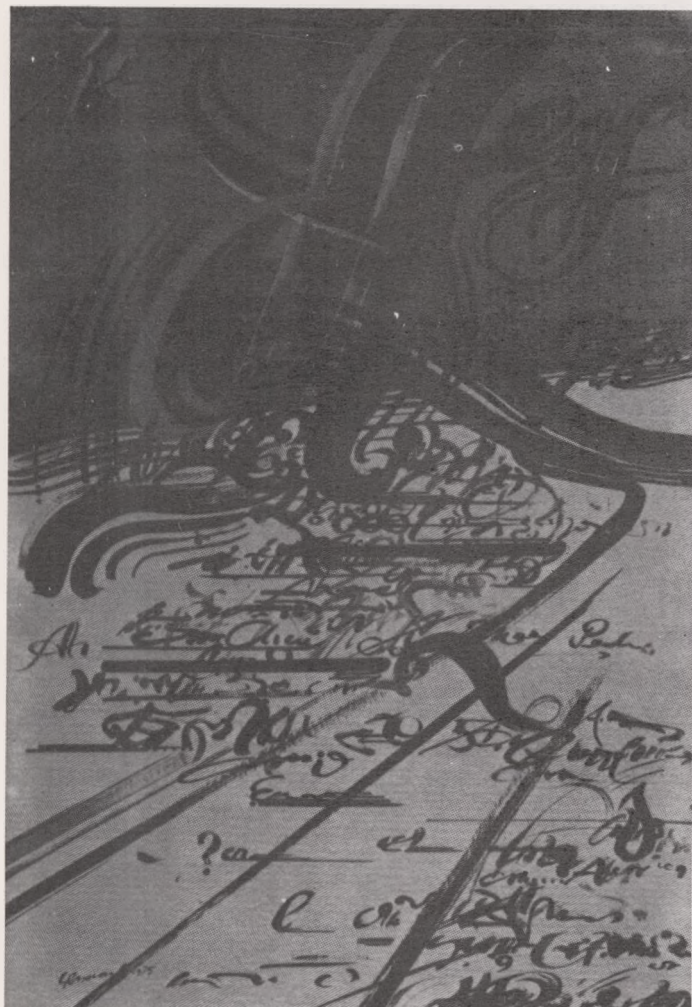
Aquella visita va ser més profitosa. Vam parlar dels darrers llibres que havia tret, d'alguns projectes, com ara un seguit d'actes que dedicats a ell es preparaven a Olot, i també vam comentar que tants mesos de bon temps no podien durar, i que ben segur que s'acostaven nevades.

El diumenge em vaig dedicar a llegir la llibreta que acompanyava el llibre de Pahissa, que evidentment havia pertangut a les mateixes persones. Majoritàriament, els textos hi eren de la mà que havia fet les notes més extenses al llibre, com la referida a Hendrik Lorentz; l'altra calligrafia, també la hi havia vista. Era un text apassionant: el testimoniatge d'un experiment científic dut a terme a Roda de Ter el 1923. Ben segur que ignorant-ho, la velleta de Vic potser m'havia fet a mans un petit tresor.

Possiblement continuació d'un carnet anterior, la primera anotació era de 1916, amb referències a les fórmules de transformació de Lorentz i a alguns articles d'Einstein, però de seguida se centraven en la teoria de la relativitat, feta pública aquell any. Igualment com els subratllats del llibre, les primeres pàgines giraven a l'entorn de la constància de la velocitat de la llum. Hi havia una frase d'Einstein: «Com veuríem el món cavalcant un raig de llum?», i a continuació aquesta explicació: «Si partíem del campanar de Roda cavalcant un raig de llum, quan arribariem 300.000 km lluny hauria passat un segon, però si aleshores ens giràvem a mirar el rellotge, com que la llum que transporta la imatge també tardaria un segon a recórrer la mateixa distància, el veuríem marcant encara el segon just de la partida: hauria estat possible avançar-se un segon en el temps.»

Fórmules de física molt esquematitzades, possiblement resums de plantejaments desenvolupats en altres quaderns, il·lustraven reflexions d'un caire semblant. Finalment, a l'inici de 1923, començaven els experiments pràctics.

La dèria dels autors era de desplaçar-se a una velocitat superior a la de la llum, poder arribar al temps que encara no s'ha-

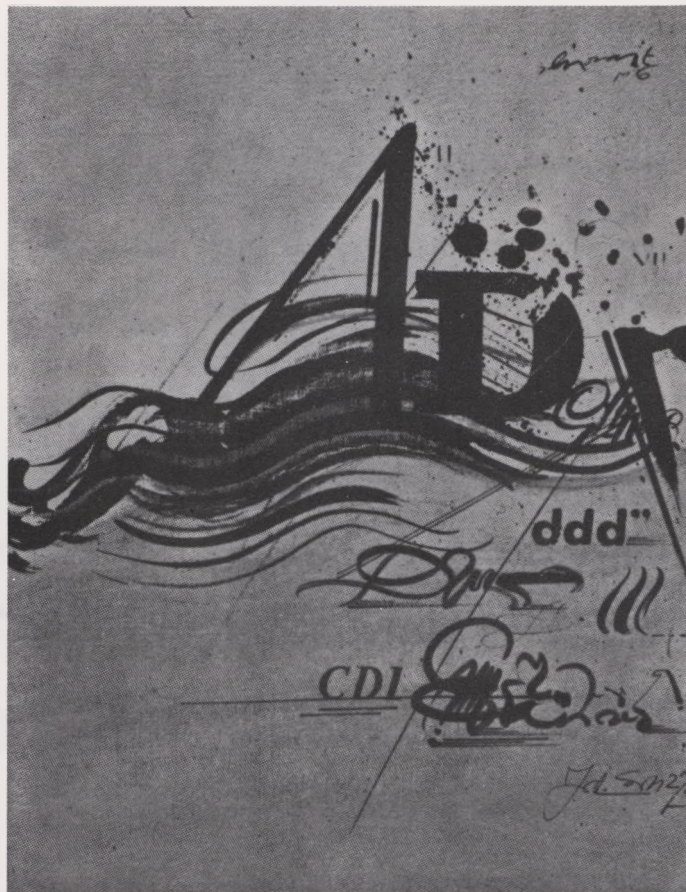

via fet visible, és a dir, viatjar cap al futur. Vaig arribar a establir que les anotacions més abundants eren d'un home, físic, i les més escarides, d'una dona, versada en química, la qual sembla que havia arribat a aïllar l'àcid ibotènic i el muscimol, un àcid hidroxàmic cíclic insaturat, present, com l'altre, als bolets intoxicants coneguts com *Amanita muscaria*, el reig bord. Afirmaven que intoxicant el cervell amb les substàncies al·lucinògenes que havien aïllat, i just al moment de màxima horitzontalitat de la llum solar, havia de ser possible de desplaçar-se, encara que de moment no físicament, cap al futur.

Sembla que el primer resultat va ser assolit l'1 de gener de 1923. El físic, agafat al picaporta de l'església de Roda, hauria arribat a sentir les campanades de dos quarts de sis de la tarda deu minuts abans que toquessin. Deu minuts d'avançament no eren gran cosa, però l'èxit els va esperonar. Els experiments continuaren, augmentant les dosis d'àcid i perfeccionant les tècniques de concentració, i així van arribar a enviar la psique hores, i després dies, i mesos, endavant. Sembla que era indispensable viatjar amb els ulls closos, per evitar l'acció de la llum física sobre el cervell, i que la dona hi mostrava unes condicions superiors.

I així vaig arribar a llegir la revelació que em va atordir: el 23 de gener de 1923, just a la posta del sol, Marta, l'experimentadora del viatge en el temps, agafada a la barana del pont sobre el Ter, a Roda, havia arribat a viatjar *seixanta anys* endavant. Havia tingut algun encontre imprevist, que no havia volgut ressenyar, i a la tornada, torbada i excitada, havia caigut en un estat de prostració que havia aconsellat suspendre els experiments tota una mesada: fins al 23 de febrer, festivitat de Santa Maria d'Astorga, en què Einstein arribaria a Barcelona. Comptant que la proximitat de la força mental del savi els havia de ser favorable, reprendrien l'experiència, aquesta vegada en un viatge des del mateix lloc, que no excediria el terme ja assolit de seixanta anys, però en el qual assajarien el trasllat de la matèria; i el faria Marta.

La llibreta acabava en aquest punt. La revelació resultava massa fantàstica per a explicar allò que m'havia passat precisament el 23 de gener de 1983, seixanta anys després del primer viatge de Marta: aquell invisible contacte torbador i excitant, inexplicable, al pont, havia estat ella? El meu desconcert era infinit, però jo tenia una cita amb Marta. Mai els dies no han tardat tant a passar com les tres primeres setmanes de febrer; eren lentes les rutes del vent a les terrasses altes de la nit. Tant d'horitzó sobrer, i aquella melangia amb verds i blaus, fulles i somnis, i algun cant llunyà que ni somovia els borrallons de pols. S'atardava el gest. De tant en tant, meandres de claror dins la desesma, i l'espera d'aquell atzar que no constreny ni lliga ni sotmet. Las, havia de deixar que el raig del temps fluís lentament i m'amarés de nou. Membres endins, recomençava el gran cicle. Fosca i llum eren indestriables. L'espera, Marta, clar cancell del goig.

Il·lustracions: Jaume Genovart.

I va arribar el 23 de febrer. Caminava amunt i avall pel pont vell sobre el Ter, a Roda, sense gosar deturar-me, esperant només aquell angoixós crepuscle que no volia acabar de caure. Imaginava preguntes, rostres, veus, i convocava presències i llocs per confegir el passat amb dos futurs. De tot arreu va arribar l'ombra de fines xarxes. Era el moment. Arrapat amb les dues mans a la barana, vaig cloure les parpelles, desmesurat.

Vaig saber del seu cos pel meu, dels seus moments de plenitud pel goig d'aquestes mans amb què la recorria, i sotjava l'estesa del seu cos, sorral amb llunes i marees. Bancals de vent el seu cos que retrobava en el meu cos. Em marcava el rumb amb el batec profund del desig, amb tot l'embruix d'un cos compacte i dur, amb tot el pes del vent que esbulla el mar. Sense ulls per escrutar s'abrivava el desig, per obrir portes a la voluptat; sense ulls per retraçar senders damunt la pell oferta i expectant. I els dits també, i els llavis i les dents. Tot, i el dòcil horitzó que m'acollia, que esborrava els anys i diluïa la por i era l'eix que centrava el goig i el moviment. Fondes imatges, fonda vida, tot confluïa i es retrobava en aquest solc.

Corfes de llum. Petxines d'ombra. L'heura dels dits deturava el pas del temps i no hi havia espai que no omplissin els seus pits turgents i erectes, el seu ventre llis, i el sexe ofert, les cuixes i els malucs. Apropava els llavis als seus llavis mols i compassadament respiràvem junts.

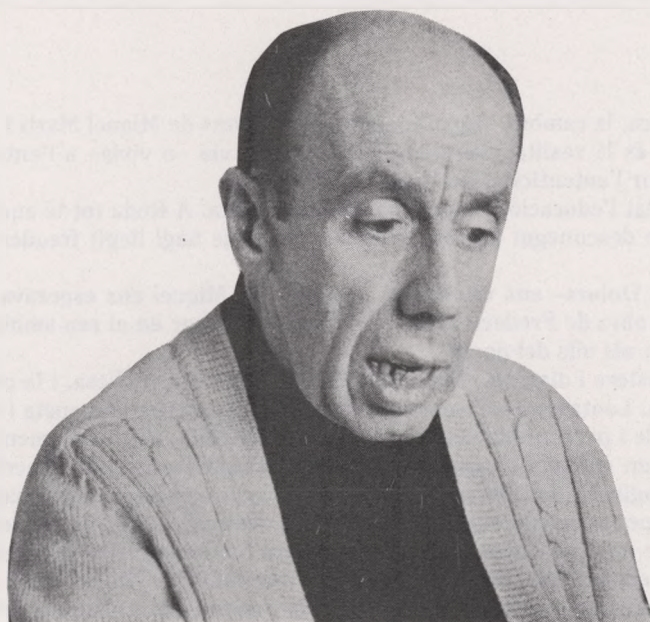
Mancava la llum, i vaig voler obrir els ulls. Vam voler obrir els ulls, tot i saber que això ens perdria. Tot l'aldarull insòlit dels colors, i el vent que esbulla flocs de cabells i n'escampa la claror. I aquells ulls: el somni d'un instant només, i es van esvanir a l'aire. Però eren els mateixos ulls intemporals que jo havia vist al rostre de la dona de la plaça: No hi ha cap llac tan clar com els seus ulls.

Balma i torrent alhora, cridaré la certitud de tu, d'aquests instants que hem compartit, i escoltaré el ressò de cada mot al fons de mi mateix; balma i torrent, repetiré el teu nom i els llavis plens de tu proclamaran conjuntament presència i desig.

Tribut de sorra i fulles, em vaig trobar tan irremeiablement tot sol al pont vell de Roda... I el dissabte següent vaig recórrer desesperadament el mercat de la plaça major de Vic. I Marta no hi era, i ningú no me'n va saber donar raó. I vaig tornar inútilment al pont vell de Roda, sobre el Ter.

Lluny, Marta, lluny de tot i en solitud; platja deserta, cambra closa, bosc de grans silencis. Lluny, Marta, lluny, l'esclat intens del blanc restaura els límits que hem tan vulnerat. No hi ha buidor ni fosca, i altre cop, vida i no vida en un sol moviment, m'omple la pell i el pensament de tu des de les hores mortes, talaiot.

A. MUNNÉ-JORDÀ
(febrer, 1983)

0336 - 68060

MIQUEL MARTÍ I POL: LA PARAULA ALLIBERADA

AUTOBIOGRAFIA

*Del claustre matern
—per dir-ho com els llibres—
vaig passar directament a la fàbrica.
I em sentia desolat i enyorós
quan van donar-me l'uniforme.*

*Els primers dies plorava pels racons
i la fressa de les màquines
em ressonava dins el cap durant vint-i-quatre hores.*

*Va ser una creixença difícil,
ho confesso.
Però ara ja tinc la pell tan dura
com el qui més,
he deixat enrera tot el que em podia
recordar els anys d'esforç
i espero en pau l'hora de tornar
al si de la terra
—per dir-ho com els llibres—.*

MIQUEL MARTÍ I POL (Obra poètica II)

El poble, la fàbrica, la cambra. Aquests són els tres mons de Miquel Martí i Pol. Roda —el poble— és la realitat del poeta, la seva gent viu —o vivia— a l'entorn de les fàbriques, d'aquí va sortir l'autenticitat de Miquel Martí i Pol.

La fàbrica, ha estat l'educació d'aquest poeta autodidacta. A Roda tot té aquest aire familiar i no és un món tan desconegut per al lector suspicax que hagi llegit freqüentment l'obra de Martí i Pol.

La seva dona —la Dolors— ens va rebre a la porta. En Miquel ens esperava assegut al petit despatx llegint una obra de Frederic Soler. Acabàvem d'entrar en el seu àmbit, reduït i al mateix temps tan obert als ulls del poeta.

Ens sentíem forasters i distants. Ens va sobtar per la seva senzillesa, i la conversa va esdevenir fàcil i planera. Lentament anàvem descobrint la personalitat del poeta i del seu món. És una persona sensible i preocupada per la realitat que l'envolta. En tot moment se'ns apropava i se'ns oferia com un company, quedava molt lluny d'aquell escriptor anacoreta dels llibres que tots havíem imaginat, i les distàncies entre ell i nosaltres varen anar desapareixent.

Es va interessar per la setmana que es faria a Olot dedicada a ell, i es va alegrar molt de saber que la seva obra era força coneguda a la Garrotxa. Sovint sentíem la cridòria de la mainada al carrer, i tots els símbols vius que donen fe a la poesia de Miquel Martí i Pol. Gent que passava pel carrer el saludava des de més enllà de la finestra i percebíem el món amable i senzill del poeta.

La conversa s'anava allargant, i una visita amiga esperava darrera nostre; així doncs, vàrem començar l'entrevista.

LA POPULARITAT D'UN POETA

—Miquel Martí i Pol és un poeta que ha fet molta remor (com a ell li agrada de dir), i des de fa temps, gent de totes les generacions en llegeix la poesia buscant-hi moltes coses: l'esperit de combat, la reflexió sobre la vida i la mort, la interiorització cap a un mateix, etc. Avui per avui, no és pas exagerat dir que M. Martí i Pol és un poeta molt conegut, gairebé popular. Com te l'has pres, aquest interès dels lectors? No t'ha pesat fins a afeixugar-te, tanta responsabilitat?

Me l'he pres amb molt d'interès, i perdoneu la redundància, i amb molt d'afecte. L'interès dels lectors és estimulant, i fins i tot reptador. Per tant, he de confessar que la responsabilitat que dieu, que tampoc no és tan important com podria semblar, no m'ha pesat gens; al contrari.

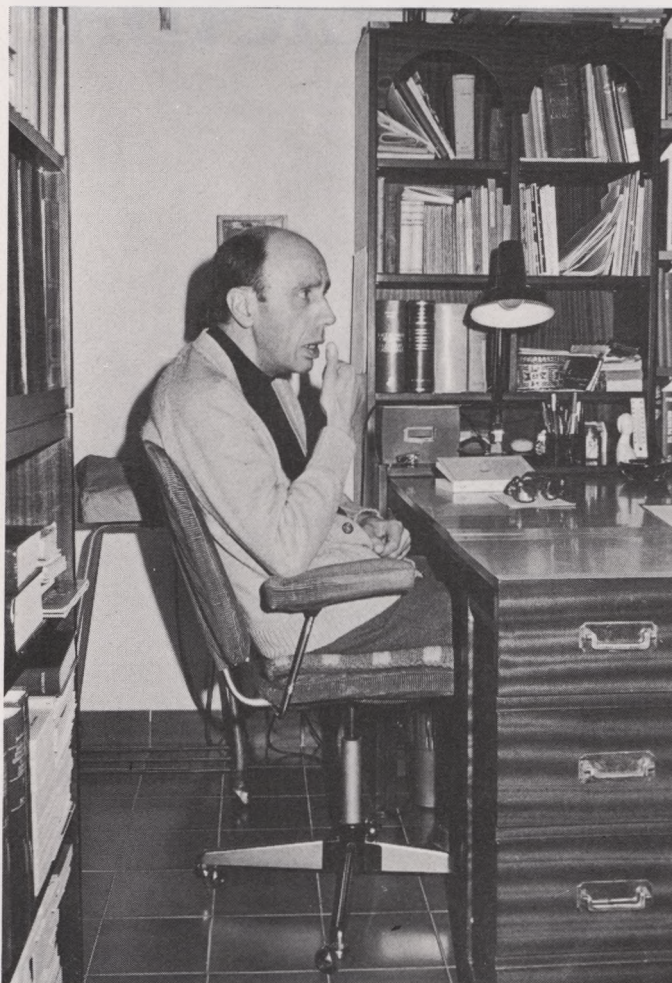
—Aquesta popularitat, com ha influït la teva obra?

Primer de tot, deixeu-me precisar una cosa; això de la popularitat és molt relatiu. A mi, quan em diuen que sóc popular, responc que qui ho és de debò és en Maradona. La meua popularitat, si se la pot qualificar així, és tan minsa que no val la pena de parlar-ne. Quant a la pregunta que em feu, no crec que la popularitat hagi tingut cap mena d'influència en la meua obra. Estic convençut que, si no em conegué quasi ningú —i de fet és així— hauria escrit de la mateixa manera que ho he fet.

«La meua popularitat, si se la pot qualificar així, és tan minsa que no val la pena de parlar-ne».

—No creus que per a un artista és millor l'anonimat?

Jo crec que no. Evidentment, la popularitat absoluta —si és que es dona algun cas d'aquesta mena— deu ser molt molesta i potser castradora. Ara bé, l'anonimat absolut tampoc no és

gens seductor. El fet d'escriure, per a mi, denota una voluntat de comunicació; i en l'anonimat no hi ha cap possibilitat de comunicar-se amb ningú.

—Aquest camí que t'ha dut a l'èxit, deu haver estat una mica llarg; què et va inclinar a escriure? I què representa per a tu escriure?

Deixeu-me escrostonar això de l'èxit, si us plau, que em fa vergonya. Llarg, el camí que m'ha portat on sóc, sí que ho ha estat. Què em va inclinar a escriure? No ho sé. Suposo que deu ser una tendència innata, que després les circumstàncies han ajudat a desenvolupar. Quant a què representa per a mi escriure, us diré que, a hores d'ara, és una de les activitats que més agradablement realitzo i que més m'omple.

«Escriure? Suposo que deu ser una tendència innata.»

—En aquest camí que ens has anat fressant, et deu haver influït tota una colla de gent; qui?

La llista seria llarguíssima. Per citar només els poetes catalans amb els quals em sento més identificat, diria: Auziàs March, Verdaguer, Carner, Salvat Papasseit, Riba, Espriu, Pere Quart, Ferrater, Vinyoli, i molts d'altres.

INCONFORMISME? PESSIMISME?, REALISME, INTIMISME...: Les claus d'una obra

—Uns versos teus diuen: «Navego contra corrent del temps i de les modes». És fruit del moment, o és una constant? I per què aquesta actitud?

És més aviat una constant, però no cal prendre's la frase al peu de la lletra. Aquest navegar contra corrent expressa un inconformisme, no pas per negació sistemàtica de tot l'actual,

sinó per voluntat de renovar-se constantment. Seria una manera de dir que sóc contrari a qualsevol mena de panxacontenisme.

—Creus que aquest «navegar contra corrent» ha fet que la teva obra hagi arribat a un públic que fins ara no ha llegit poesia catalana?

No ho crec. Potser algun aspecte marginal de l'actitud hi pot haver ajudat, però em sembla que molt poc.

—A l'etapa més realista (**La fàbrica, El poble...**) apareixen poemes de caire pessimista («Elionor», «La Rita Mirambell»... És un revulsiu per al lector, o bé és per propi convenciment?

Jo no crec que els poemes que dieu siguin pessimistes. L'anècdota de «L'Elionor», almenys en els aspectes més diguem-ne exteriors, és la meua anècdota personal, i jo no em considero pas pessimista. En aquella època jo intentava dir coses reals, tan reals com les que dic ara, però en un altre estil. Potser les tensava una mica, però això la poesia sempre ho ha fet. Jo estava convençut (em serveixo de la vostra paraula) del que deia. Ara també n'estic; si no, ja no escriuria.

—A més, explica, que cal tenir present que els poemes de «**La fàbrica**» reflectien una realitat plena de pessimisme. En contraposició, «**L'Àmbit de tots els àmbits**», situat en un context més general, ofereix una visió molt més optimista.

Miquel, però, no descarta la possibilitat d'un pessimisme interior, del subconscient que moltes vegades, sense saber-ho —diu— apareix a la seva obra.

«**No em considero pas pessimista, però potser en el subconscient...**»

—Per a alguns, **L'Àmbit de tots els àmbits** supera aquest pessimisme, però d'altres (com per exemple en Lluís Llach) no ho creuen. A tu, que te'n sembla?

¿Voleu dir que en Llach no ho creu? A mi em sembla que el que passa és que aquell pessimisme, que dieu vosaltres, i el que s'intenta superar o neutralitzar amb «L'Àmbit...» són diferents. De fet, però, torno al que deia: per a mi no hi ha pessimisme, almenys en un sentit absolut.

—Bona colla de crítics han dividit la teua obra en tres parts, tot insinuant que ara et trobes en una quarta etapa. Què en penses?

Penso que, des d'un punt de vista didàctic, és una bona manera de possibilitar la comprensió de la meua obra.

—Hi ha un poema, en l'obra de Martí i Pol, que surt de qualsevol classificació: «**Lletra a Anna**». Per què?

És un món a part, sorgit d'una exteriorització quasi frenètica, un desig de treure fora uns pensaments i unes sensacions que s'acumulaven en mi.

—La paraula és un element constant de la teua obra. Te'n donem quatre i digues-nos què et suggereixen i com les hi relaciones:

Dubte.

Quotidianitat.

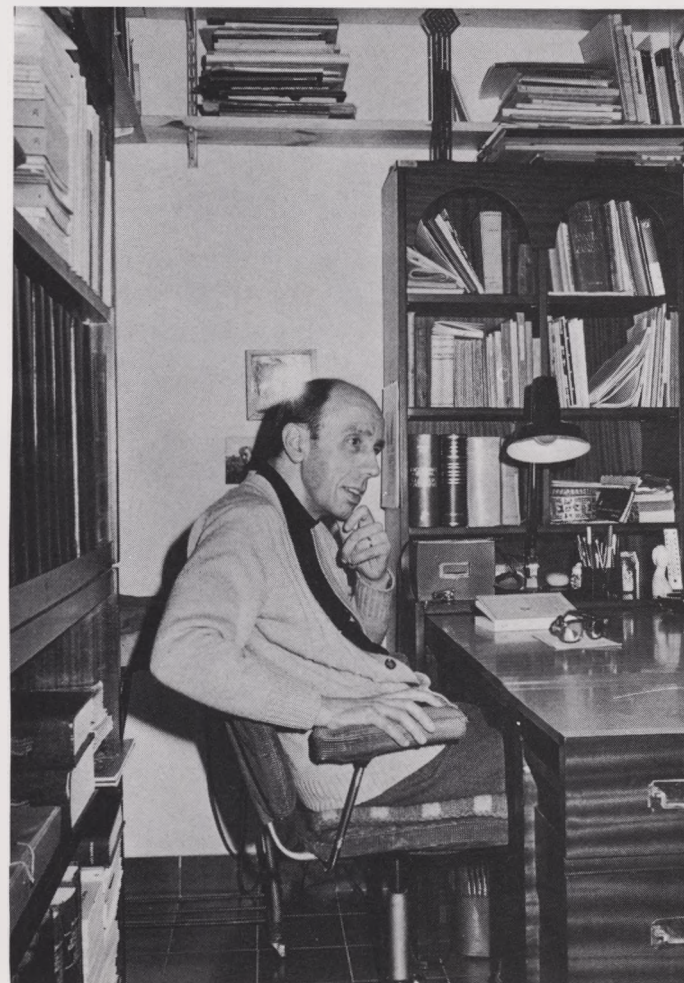
Sobreviure.

Àmbit.

Dubte et suggereix estímul; quotidianitat, calma; sobreviure, lluita; i àmbit, pàtria. La relació possible amb la meua obra, em sembla que es pot deduir fàcilment de les respostes.

—**Estimada Marta** és una obra a cavall de dues etapes, de superació d'alguna cosa; de què? I per què el tema amorós?

Al pròleg ho dic: de tot el procés d'assimilació de la meua malaltia. Per què el tema amorós? Doncs perquè l'amor és vida i transmet vida.

Ens explica que era, allora, un intent d'integració en el seu nou món, un món molt més reduït, un àmbit per a descobrir..., fruit de la seva malaltia. Així mateix, i completant la seva resposta sobre l'amor, el relaciona molt estretament amb l'erotisme.

D'això n'és una mostra «**Estimada Marta**», un llibre que havia estat incubant des de feia dos anys i en el qual arriba, fins i tot, a descriure una unió amorosa, la seva unió amorosa - poètica amb Marta. I ho fa precisament en el poema 7, un número màgic per a ell.

El nom, Marta, és conseqüència d'una mena de caprici que després la realitat, atzarosament, va confirmar.

«**L'amor és vida i transmet vida.**»

PROBLEMÀTICA NACIONAL I SOCIAL

—El problema nacional no apareix amb profunditat fins a **L'àmbit de tots els àmbits**. Per què?

Perdoneu que us contradigui. Ja en el meu primer llibre, escrit fa més de trenta anys, hi apareixia el problema nacional, i, de fet, no hi ha cap llibre meu en el qual no hi aparegui. Que mai no l'hagués tractat amb l'extensió de **L'àmbit...** és una altra cosa; però en tota la meua obra hi és present, i de quina manera!

Inclús, ens explica ara Martí i Pol, Carles Riba, en la presentació del seu primer llibre, va dir-li que, tot i que el llibre no l'havia acabat de convèncer, l'havia sobtat molt un poema que era com una mena de «cant a la pàtria».

—Malgrat tot, ets més conegut com a poeta social que com a nacional (com podria ésser-ho un Espriu, per exemple); què consideres més important, el conflicte social o el nacional?

Per a mi, tots dos conflictes estan relacionats entre si. No es pot pensar en l'un sense comptar amb l'altre.

—Quina fóra la pàtria ideal per a en Miquel Martí i Pol?

Al poema **Amagatall**, que és l'últim de la segona part de **L'àmbit...**, dic: Molt cautament construïm una pàtria; / de tots depèn que sigui lliure i justa. Així la voldria.

L'OFICI DE POETA (LA REALITAT DEL VERS)

—Ara deixem de banda el contingut dels teus llibres i passem a una pregunta purament d'estil: un lector mínimament atent, veu que als teus darrers llibres hi ha una exigència mètrica constant (l'ús del decasíl·lab, per exemple), exigència que no apareix tant a l'obra més primerenca. L'ofici de poeta, com la vida, s'aprèn? Com has evolucionat en aquest camp?

I tant, que s'aprèn! Com qualsevol ofici. Jo penso —i dic— que es neix poeta, o amb una certa predisposició per a la poesia; però que de fer bons versos se n'aprèn. I, atenció! Amb això no vull pas dir que els meus versos en siguin, de bons. Quant a la meua evolució, jo diria que cal situar-la en el camí de l'exigència, amb una atenció preferent envers la musicalitat dels versos. El vers que en diuen lliure —que mai no ho és— em fa molta por.

Martí i Pol no és pas un poeta retòric: li agrada que el vers soni bé, que tingui música, ritme (no pas necessàriament rima). Diu que sempre s'ha identificat amb una resposta de Mallarmé quan un compositor li proposà de musicar un seu

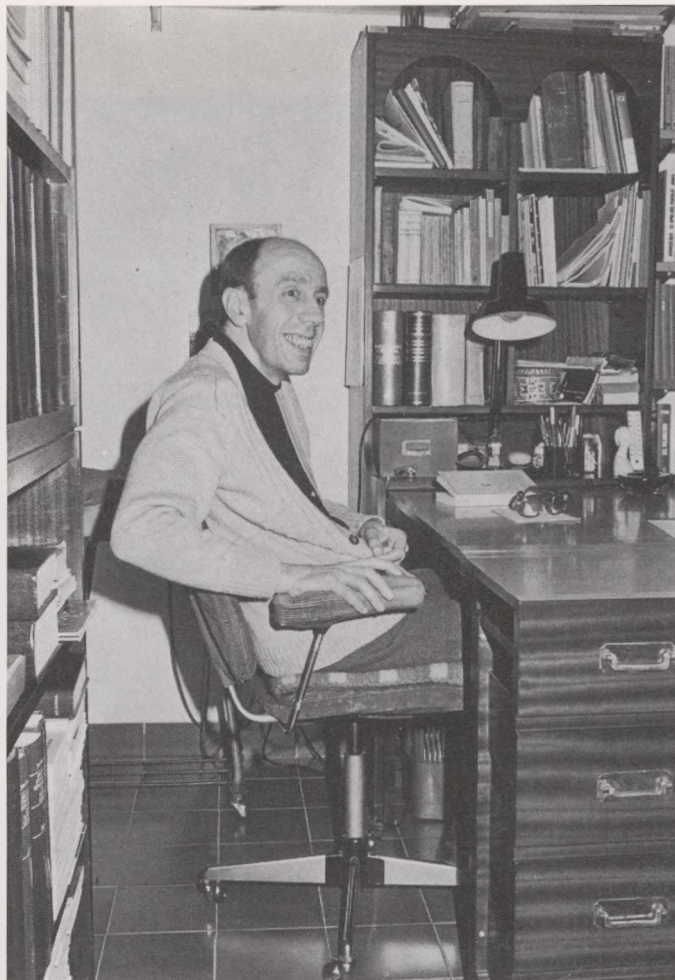
poema. Mallarmé digué: «Caram, jo que em pensava que els meus poemes portaven la seva pròpia música...!».

Nosaltres, ara una mica més punxants, li preguntem per què escriu en vers si els seus poemes es poden prosificar tan fàcilment. La seva resposta, veritablement, ens convenç. Segons ell, en els seus poemes sempre hi ha un ritme i un llençatge poètics.

Entrant més en detalls, ens exposà la seva teoria sobre el vers lliure; més ben dit, contra el vers lliure, ja que per a ell no existeix i diu que quan es domina, el vers surt sol. «Efectivament —diu ell—, quan tinc un poema al cap, el vaig polint i elaborant fins que crec que ja el puc escriure.» És un procés marti-i-polià de construcció d'un poema, i això fa, segons ens fa apreciar, que les seves produccions no surtin amb una periodicitat estricta. No és allò d'escriure un poema cada dia, per exemple.

Hi ha en el seu fer una barreja d'inspiració i treball. Ell té molt clar, però, que la poesia cal treballar-la com una mena d'objecte d'artesanía.

—Sovint parles amb el teu lector a les teves obres; t'hi adreces com si el coneguessis de tota la vida. ¿Havies pensat mai que algun dia molts d'aquests lectors serien infants i joves d'arreu dels Països Catalans?, ¿que molts, com aquest any a Olot, s'introduïrien a la poesia a través de la teva obra?

«M'agrada saber que la gent em llegeix; i si són joves, encara potser m'agrada més.»

La veritat és que no. Tenia ganes que fos així, és clar, com imagino que les deu tenir qualsevol persona que escriu, però no m'ho pensava. I el cert és que n'estic molt content. M'agrada saber que la gent em llegeix, i si són joves encara potser m'agrada més. A més, però, si s'introdueixen a la poesia a través de la meua obra, no sabeu pas quina alegria em produirà, no per mi, sinó per ells, pel món immens, ric i amorós que descobriran. Si la meua poesia fa aquest servei, ho trobaré magnífic, encara que després sigui oblidada.

El metge li ha prohibit xerrar massa i, la veritat, és que nosaltres no el volem forçar més. La visita amiga, impacient, ens recorda que li hem de deixar pas, i ens acomiadem d'en Miquel tot proment-li de tornar a veure'ns a Olot.

El poble, la fàbrica, la cambra. Aquests són els tres mons de Miquel Martí i Pol.

Gràcies, Miquel, i fins a la propera.

**MIQUEL BARTI,
CARLES BATLLE,
RAMON GIRONA,
TONI GUILLAMON**

Si ens besem pels carrers
trontollaran les cases,
les dones del raval
ho contaràn al batlle,
vindran guàrdies civils
empunyant simitarres,
dos frares del Remei
i el sometent amb arma.
Convictes de mant crim
ens penjaran a plaça;
quan ja siguem penjats
repicaran campanes;
acudirà la gent,
proclamaran l'alarma
i el batlle, modestet,
dirà quatre paraules.
Serà un dia revolt
amb molta tramuntana;
com brandarem, amor,
tota la santa tarda!
Per veure'ns vindrà gent
de tota la comarca;
algú dirà: —és molt trist—
i et mirarà les cames.
Entorn del cadafal
nenes uniformades
recaptaran diners

per les missions de l'Àsia.
En ser que sigui fosc
tornarem cap a casa;
gats adúlter viuran
la nit a les teulades,
ens farà mal el coll,
tindrem les mans ben balbes,
els ulls inflats del vent
i un tremolor a les cames.
Sinistres vigilants
armats amb força i dalla
percaçaran arreu
parelles amagades.
Abans no es faci clar
fugirem cap a França
pels vells camins del bosc
disfressats de captaires.
Quan ja siguem ben lluny,
en qualsevol obaga,
cremarem els vestits
i esborrarem el rastre.
Llavors, lliures i sols,
sense dir cap paraula
ens besarem de nou
amb una força estranya.

ANTOLOGIA POÈTICA DE CAPÇALERA

Gra de fajol

Una antologia poètica pot fer-se de moltes maneres. Som conscients, però, que sovint es traeix la unitat d'una de les parts o de tot el llibre, però ningú no dubta del valor divulgatiu que té.

Per a aquesta que teniu a les mans, només hem tingut en compte dos factors a l'hora de la tria: la popularitat, i la unitat cronològica mínima dels poemes.

La popularitat, perquè ens va semblar que una bona manera de fer l'antologia era mitjançant els vots dels lectors, sobretot dels estudiants, que eren els qui més intensivament havien llegit Miquel Martí i Pol, ací a Olot, i darrerament, és clar.

La unitat cronològica, perquè des de bon començament ens vàrem plantejar cinc blocs a l'hora d'estructurar l'obra martipoliana: **La gent**, que inclou el poeta i els qui l'envolten, **La malaltia**, canvi radical de plantejaments imposat, **El desig**, com a exemple clau de la superació de l'etapa anterior, **La pàtria**, síntesi de les seves esperances de futur en això que, cada vegada més, anomenem Països Catalans, i **La nova gent**, una mena de retorn als orígens que, certament, no ha abandonat mai, del darrer llibre, que paradoxalment és el **primer** de Bloomsbury, que és tant com dir del carrer de les Escoles.

ELS PALETES

Sou alts i forts i teniu las mans dures
aparentment mancades de tendresa;
però a les festes us poseu vestits de llana
i acompanyeu les noies al cinema,
preneu vermut amb una mica de ginebra
i fumeu tabac de preu.
Tota la setmana heu treballat
a ple sol,
a ple vent,
i teniu la pell fosca
i les mans endurides
de tant amuntegar les pedres;
però els ulls us lluen
agosaradament,
i si algú vol saber tot allò que ha passat
durant la setmana
caldrà que us miri els ulls,
perquè vosaltres enfilats a les bastides,
descobriu sense esforç tots els secrets.
Sou alts i forts i teniu la pell fosca
aparentment insensible i rugosa;
però les noies us besen
en la intimitat dels portals
i vosaltres les serveu tendrament
dins els braços,
els braços foscos i endurits pel sol i pel vent,

els braços que serveu tendrament
les gavetes
i les pedres blavoses,
les bigues i els taulons
i fins les cases
i tot el món si convingués.
Sou alts i forts i teniu els braços durs
i les mans dures
i la pell insensible;
però sovint canteu tot treballant
i sabeu estimar amb tanta alegria
que tant se val de totes les altres coses.

IN MEMORIAM

Cregué en prodigis fins que un oportú
forat al pulmó dret el corsecà
com una rel posada al sol.

Tenia
dinou anys o poc més i la tendresa
li tacava la pell com un èczema.

Va patir poc. Quan el sobtà la mort
digué quatre renecs amb veu ben clara
i escopí sang, impúdic i solemne.

Ara reposa en pau. Preguem per ell.

L'Elionor tenia
catorze anys i tres hores
quan va posar-se a treballar.
Aquestes coses queden
enregistrades a la sang per sempre.
Duia trenes, encara
i deia: «sí, senyor» i «bones tardes».
La gent se l'estimava,
l'Elionor, tan tendra,
i ella cantava mentre
feia córrer l'escombra.
Els anys, però, a dins la fàbrica,
es dilueixen en l'opaca
grisor de les finestres,
i al cap de poc l'Elionor no hauria
pas sabut dir d'on li venien
les ganes de plorar,
ni aquella irreprimible
sensació de solitud.
Les dones deien que el que li passava
era que es feia gran i que aquells mals
es curaven casant-se i tenint criatures.
L'Elionor, d'acord amb la molt sàvia
predicció de les dones,
va créixer, es va casar i va tenir fills.
El gran, que era una noia,
feia tot just tres hores
que havia complert els catorze anys
quan va posar-se a treballar.
Encara duia trenes
i deia: «sí, senyor» i «bones tardes».

NOVA ORACIÓ DEL PARENOSTRE

Pare nostre que esteu en el cel
sia augmentat sovint el nostre sou,
vingui a nosaltres la jornada de set hores,
faci's un xic la nostra voluntat
així com la d'aquells que sempre manen.

El nostre pa de cada dia
doneu-nos-el més fàcil que no pas el d'avui,
perdoneu els nostres pecats
així com nosaltres perdonem
els dels nostres encarregats
i no ens deixeu caure a les mans del director,
ans advertiu-nos si s'apropa,

amén.

L'HEROI

Hi hagué un home que visqué setanta anys
no gaire lluny de casa.
Jo el vaig conèixer
quan ja era molt vell, però puc dir
que no s'havia mogut mai del poble.
Del món n'havia vist
quatre viles i escaig del voltant de la nostra;
mai no anà a ciutat, i mai tampoc
no posà els peus en un ferrocarril.
Això sí: coneixia
pam per pam els topants
de les vores del riu
i havia estat expert en herbes remeieres.
Durant cinquanta anys llargs
treballà de paleta
i, segons em digueren,
va perdre la muller quan encara era jove.
De tres fills que tingué
dos van morir a la guerra;
l'altre marxà del poble,
molt lluny, molt lluny...,
i mai més no tornà.
L'home visqué qui sap els anys tot sol
i a les tardes d'estiu
s'asseia en un pedrís davant de casa seva.
Era afable i molt pulcre
i somreia, discret, a la gent que passava.

Jo recordo d'haver-hi conversat
sobre qualsevol cosa,
i recordo també que tenia la veu
afectuosa i clara
i que en parlar movia
molt lentament les mans.
L'hivern que el van trobar
mort al llit, les veïnes
digueren que semblava
que el pis hagués estat
endreçat feia poc.
Degué morir de fred,
perquè en tota la casa no hi havia
ni un sol bocí de llenya
i ell jeia, bo i vestit,
embolicat amb una manta.
Algú digué que semblava un ocell
arraulit sota un ràfec.

COIN DE RUE

T'he esperat com abans,
a la cantonada del carrer de Migdia,
no gaire lluny del pont,
on ja la nit veritablement comença.

T'he esperat com abans,
sota el mateix fanal
que tu trobaves sinistre
i també duia el vell impermeable
amb el coll alçat.

També plovia avui,
com abans, ho recordes?
Estimàvem la pluja,
la fràgil intimitat de la pluja,
i passejàvem pels carrers en silenci,
ran mateix de les cases torbadores,
i et repenjaves tendrament al meu braç.

Tot era com abans,
però tu no has vingut.

Llavors algú ha passat i m'ha mirat amb estranyesa
i una parella, a l'altra cantonada,
s'ha aturat un moment per besar-se.

He encè la darrera cigarreta
i he tornat lentament cap a casa.

En alguna ràdio llunyana
la Greco cantava.

II. LA MALALTIA

SALVEU-ME ELS ULLS

Salveu-me els ulls quan ja no em quedi res.
Salveu-me la mirada; que no es perdi!
Tota altra cosa em doldrà menys, potser
perquè dels ulls me'n ve la poca vida
que encara em resta, i és pels ulls que visc
adossat a un gran mur que s'enderroca.
Pels ulls conec, i estimo, i crec, i sé,
i puc sentir i tocar i escriure i créixer
fins a l'altura màgica del gest,
ara que el gest se'm menja mitja vida
i en cada mot vull que s'hi senti el pes
d'aquest cos feixuguíssim que no em serva.
Pels ulls em reconec i em palpo tot
i vaig i vinc per dins l'arquitectura
de mi mateix, en un esforç tenaç
de percaçar la vida i exhaurir-la.
Pels ulls puc sortir enfora i beure llum
i engolir món i estimar les donzelles,
desfermar el vent i aquietar la mar,
colrar-me amb sol i amarar-me de pluja.
Salveu-me els ulls quan ja no em quedi res.
Viuré, bo i mort, només en la mirada.

METAMORFOSI — I

De tant en tant la mort i jo som u:
mengem el pa de la mateixa llesca,
bevem el vi de la mateixa copa
i compartim amicalment les hores
sense dir res, llegint el mateix llibre.

De tant en tant la mort, la meua mort,
se'm fa present quan sóc tot sol a casa.
Aleshores parlem tranquil·lament
del que passa pel món i de les noies
que ja no puc haver. Tranquil·lament
parlem la mort i jo d'aquestes coses.

De tant en tant —només de tant en tant—
és la mort la que escriu els meus poemes
i me'ls llegeix, mentre jo faig de mort
i l'escolto en silenci, que és tal com
vull que escolti la mort quan jo llegeixo.

De tant en tant la mort i jo som u;
la meua mort i jo som u, i el temps
s'esfulla lentament i el compartim,
la mort i jo, sense fer escarafalls,
dignament, que diríem per entendre'ns.

Després les coses tornen al seu lloc
i cadascú reprèn la seva via.

METAMORFOSI — II

L'home que sóc em mira amb ulls de pluja.
M'habita estranyament l'home que sóc.
Apegalós, és una heura que em creix
damunt la pell, eixarreïda i fosca.

* * *

Pel flanc de mi mateix davallo al pou
i en duc a coll així com puc i esborro
senyals i rastres comprometedors
de les parets. Després faig alçaprem
amb el bastó i aixeco l'aigua enlaire
i es vessa tota pel brocal. Sóc jo
qui fecunda la tarda altra vegada.

* * *

L'home que sóc du una barba de segles,
tan molla de crepuscles i marees
que cap ocell no hi fa niu. Amb unglots
m'obre la carn perquè hi penetri el vent
i em cura les ferides amb sal viva.

SI PARLO DE LA MORT

Si parlo de la mort és perquè em moro
i al capdavant més val parlar de coses
que hom coneix intensament. La meua
mort, per exemple, la tinc ben sabuda;
fa molt de temps que convivim i encara
conviurem molt de temps, fins que es resolgui
d'un cop per sempre el plet, que mai no aporta,
malgrat els aldarulls, sengles sorpreses.
Llavors serà el moment de l'elegia
i algú hi haurà per fer-me el panegíric
(en català, si us plau, i en decasíl·labs)
que jo, bo i mort, escoltaré amb respecte.
Mentrestant parlo de la mort, tal volta
perquè és allò que tinc més viu i pròxim,
per no caure en subtils pedanteries
que, fet i fet, no porten a cap banda.
Parlo, doncs, de la mort, i a més em moro.
No es pot pas demanar més honradesa.

III. EL DESIG

II

Set primaveres sense flors ni ocells.
Així també pot escriure's la història.
No desertar el silenci deu ser l'única
manera d'assumir-lo i enriquir-lo.

I ara no hi ha desordre ni sorpreses,
els mots flueixen lentament i clara
i el bosc és dens i acollidor com sempre.

Alçant els punys pots percutir la lluna.

IV

No t'ennueguis amb records. Set claus
barren set portes. Saps prou bé què hi ha
darrera cadascuna per tornar-hi
amb el pretext d'enyors o negligències.
No s'esmena la vida ja viscuda
i aquest crepuscle de balaija desvetlla
noves veus que vulneren tots els límits.
Guarda la trista borra dels secrets
al fons obscur de qualsevol butxaca.
Que no t'exclougui el vent dels seus combats
ni la mar dels seus ocis. Per colrar-te
de nou la pell hauràs d'obrir finestres.
No sentis massa pietat de tu.
Llença les claus i aprèn-te més encara.

Molt he estimat i molt estimo encara.
Ho dic content i fins un poc sorprès
de tant d'amor que tot ho clarifica.
Molt he estimat i estimaré molt més
sense cap llei de mirament ni traves
que m'escatimin el fondo plaer
que molta gent dirà incompreensible.
Ho dic content: molt he estimat i molt
he d'estimar. Vull que tothom ho sàpiga.
Des de l'altura clara d'aquest cos
que em fa de tornaveu o de resposta
quan el desig reclama plenituds,
des de la intensitat d'una mirada
o bé des de l'escuma d'un sol bes
proclamo el meu amor: el legítim.

II

Aquests profunds silencis plens de tu,
aquests silencis clars i vehements
tan plens de tu que ja tot hi és sobrer;
aquesta solitud sense després
que compartim fins a esgotar-ne els sons;
aquesta quietud que vulnerem
a penes amb els ulls o bé amb les mans
és un projecte i un acompliment.
Marta, l'embruix de tu m'ha tant sotmès
que ja ni em dol la vida que no visc
i em perdo amb tu per llocs inconeguts
i no hi ha espai entre el teu cos i el meu.
Arribarem al cor de l'espiral
ponts a través, sense temor del vent,
mars a través, esperonats pel foc.
Boja com jo, m'escoltes i somrius.
Tots els camins són bons per fer camí.

XV

Lluny, Marta, lluny de tot i en solitud;
platja deserta, cambra closa, bosc
de grans silencis; tanta vida, tant
de tu i de mi pertot arreu que res
no ens escatima imatges: fonda arrel
que ens nodreix i que ens serva. Lentament
emergim de les aigües, xops de llum.
Que vibri l'arc que tensa cada mot
i cada gest i cada sentiment;
que el mar, llunyà, pregoni l'alt triomf
de la teva bellesa i del meu goig.
Lluny, Marta, lluny, l'esclat intens del blanc
restaura els límits que hem tan vulnerat.
No hi ha buidor ni fosca, i altre cop,
vida i no vida en un sol moviment,
m'omple la pell i el pensament de tu
des de les hores mortes, talaiot.

IV. LA PÀTRIA

ARA MATEIX

*Ara mateix enfilo aquesta agulla
amb el fil d'un propòsit que no dic
i em poso a apedaçar. Cap dels prodigis
que anunciaven taumaturgs insignes
no s'ha complert, i els anys passen de pressa.
De res a poc, i sempre amb vent de cara,
quin llarg camí d'angoixa i de silencis.
I som on som; més val saber-ho i dir-ho
i assentar els peus en terra i proclamar-nos
hereus d'un temps de dubtes i renúncies
en què els sorolls ofeguen les paraules
i amb molts miralls mig estrefem la vida.
De res no ens val l'enyor o la complanta,
ni el toc de displicent malenconia
que ens posem per jersei o per corbata
quan sortim al carrer. Tenim a penes
el que tenim i prou: l'espai d'història
concreta que ens pertoca, i un minúscul
territori per viure-la. Posem-nos
dempeus altra vegada i que se senti
la veu de tots solemnement i clara.
Cridem qui som i que tothom ho escolti.
I en acabat, que cadascú es vesteixi
com bonament li plagui, i via fora!,
que tot està per fer i tot és possible.*

MAGMA

Aquell impuls profund que confereix
densitat a silencis i paraules
no ens l'han arrabassat, ni l'arbre en què
tots els vents conflueixen i s'exalten.
Una cortina blava ens fa de mar
perquè la hisenda és magra; però totes
les veus del temps inciten al retorn
i són altes i clares les mirades.
¿D'on, sinó del profund d'aquest combat,
n'haurem senyals i força? Tanta vida
no creix debades. Fosca i llum fan un
sol baluard i els anys ens configuren
a poc a poc. Petgem sense temor.
Tots els camins proclamaran certes.

ALLAU

Cap silenci no pot
dallar l'esclat de l'alba.
Asseguts al pedrís
que congrega les aigües
desxifrem el secret
de marees llunyanes
i escutem el perfil
de rostres i paraules
per llegir-hi el futur
que anuncien els astres.

Pou endins, l'aigua és foc
i la lluna distància.

En pur silenci
hem preservat uns àmbits.
Edifiquem-hi,
tenaços, una pàtria,
l'àmbit de tots els àmbits.

Creixen i creixen
remors fondes, secretes,
veus, cançons, himnes,
en una allau fecunda
del mar a la muntanya.

Terra —no somnis—
i també mar immensa:
coses rangibles.
I una llengua comuna;
i la gent que la parla.

V. LA NOVA GENT

7

I si algú fuig de si mateix, ¿què troba
sinó incertesa i malfiances?

L'arrel de l'home és en l'home, i l'exalta;
qui el n'arrencarà sense negar-lo?

Marees i viatges ens allunyen,
d'aquell nucli pregon i torbador
en què la vida, generosa, esclata.

Tota paraula és llum i tota llum creixença.

Girem els ulls cap on la pedra i l'aigua
confonen llur duresa.

20

El buit del temps, omplim-lo d'esperança.

Altes les mans i molt més alts encara
els ulls i el pensament. Que giravolti
la roda dels records i dels designis,
que encegui l'or de totes les collites
i desvetlli el gran vent de melodies
que embruixa fulles, i secrets, i rostres.

Altes les mans, i que els batecs s'emportin
dissorts i dols, angoixes i temences
pel riu del temps que cap temps no detura.

L'ull de l'anella mira sempre enlaire.

24

Tampoc nosaltres no vam tenir
una primavera encesa,
ni un estiu de profundes plenituds,
ni ara fruïm d'una tardor benigna.
Aquells que anunciaven els temps nous,
esperançats,
els escoltàvem amb una barreja
de malfiança i admiració.
I tanmateix ara sabem
que cap d'aquells instants no va ser estèril
i cap d'aquelles actituds desmesurada.
Algú potser dirà que el temps, feixuc,
ens ha llevat l'impuls, la fantasia.
No ho negaríem pas;
créixer és un molt difícil exercici.
Però aquesta subtil i clara certitud,
i l'esforç d'assumir-la,
és allò que lleguem,
esperançats també,
a tots aquells que ara ens escolten.

40

Desembre auster de claredats extremes
i extremes solituds, fes-nos fidels
i agosarats alhora, perquè el temps
no pugui vulnerar-nos ni sotmetre'ns;
emplena'ns els silencis de deler
i els mots de fortitud i d'esperança;
benignament sever, dóna'ns la mà
per afrontar l'hivern que se'ns apropa.
Som al bell cim dels anys, i fem camí
com qui desfà una ruta coneguda;
tot és quiet, però de lluny estant
alguna veu secretament ens crida.
Desembre fred, preserva'ns del neguit
d'incertes i fal·lacies primaveres,

guarda'ns de turpituds i d'afalacs
i conserva'ns encesa i vehement
l'aigua de llum al fons de la mirada.

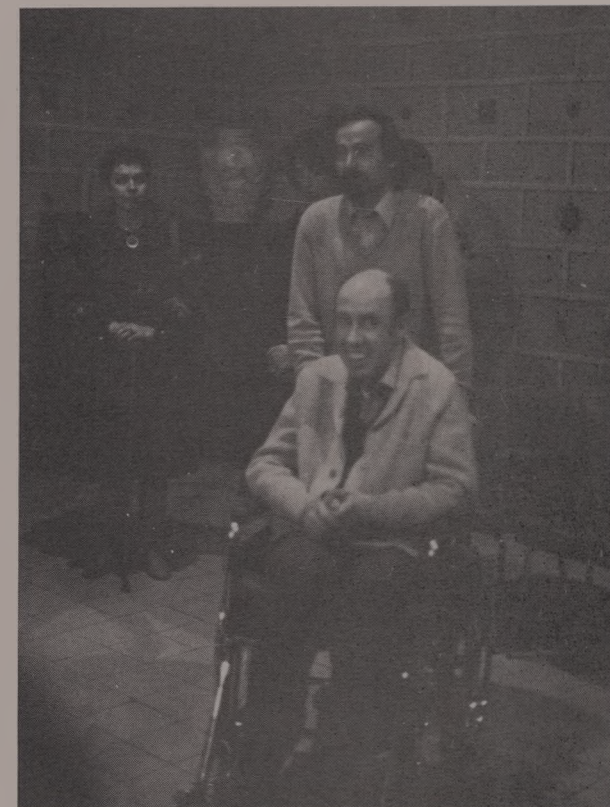
49

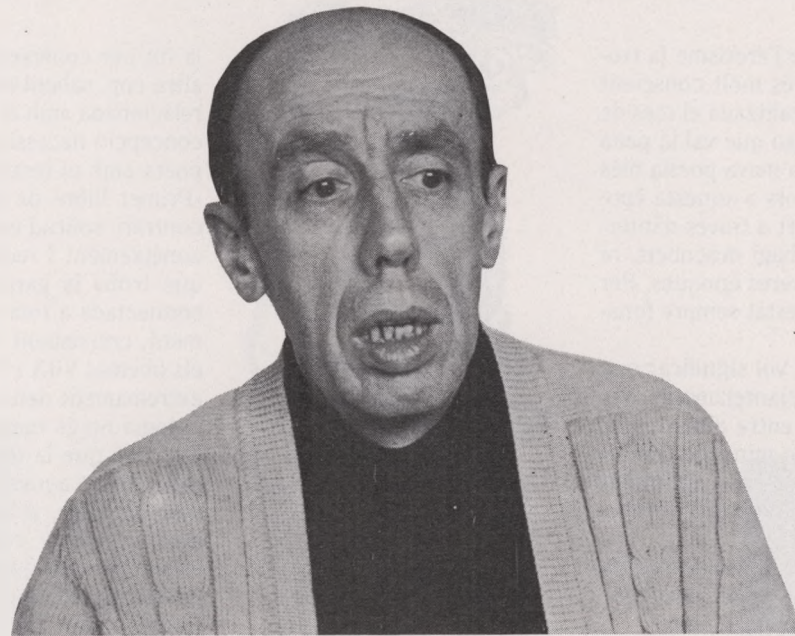
Ja l'any crema en somort i fem recompte.
Del fosc de la memòria s'enlairen
torteros de records, imatges vagues,
recances i desigs.

Són feixucs sempre
els dies que hem viscut, i trencadissos
els que encara hem de viure. L'aigua esmola
les pedres i la veu, i aquest silenci
no sempre és un mirall ple de respostes.

Però la vida sols es diu vivint-la
i a l'altra riba d'aquest riu que tantes
vegades hem creuat hi ha el vent que encara
pot esbullar-nos els cabells, la força
per desertar el fastig i la impotència.
Tots els camins desvetllen angoixoses
solituds i secretes meravelles;
res no ens sotmet i tot ens corba els muscles.

Ja l'any se'n va i ens n'anuncia un altre.
Només si anem més enllà de la lluita,
incessantment i sense defallències,
n'amidarem, sencera, la fondària.

AMOR I MORT D'EN MIQUEL MARTÍ I POL

Si hagués d'arriscar alguna definició, diria que el poeta és aquell qui es planteja com a necessitat més immediata, fer-se portaveu de les experiències més radicals de l'individu, aquell qui és capaç d'endinsar-se heroicament pels laberints de l'esperit i la matèria i pouar-ne les maragdes més necessàries a ple pulmó, amb risc i a voltes amb escàndol de la civilitat. En aquest sentit, el poeta és aquell qui es dona tot en la transparència i en l'obscuritat. Estic plantejant des d'aquesta perspectiva una actitud radical, encunyada, evidentment, en el romanticisme i de ressonàncies místiques i, per tant, allunyada de tota provatura que no tingui com a font fonamental la pròpia vida i la pròpia existència. No em sembla pas gens errat fer aquestes consideracions, si volem parlar de Miquel Martí i Pol.

La vida de l'home és composta d'experiències radicals i d'experiències intranscendents, que damunt la pell configuren una mena d'orografia d'avencs i de planures, i que determinen una manera de ser i una manera d'actuar. Molt possiblement, dues de les experiències més radicals que d'alguna manera alteren tota la vida de l'home, són l'amor i la mort, termes ja íntimament associats des de l'antiguitat, encara que des de la perspectiva de l'experiència immediata puguin semblar antagònics. És lògic, per tant, que aquestes dues experiències constitueixin elements fonamentals de la reflexió del poeta.

Jo diria que en aquests moments, i en l'àmbit de la poesia catalana, un dels màxims representants d'aquesta preocupació per a l'amor i la mort és Miquel Martí i Pol; no és en va que els crítics han assenyalat la identificació que es produeix en el poeta de Roda, entre experiència, vida i poesia.

L'actitud de Martí i Pol enfront del món i de la vida no ha estat sempre la mateixa, circumstància que s'ha reflectit en la seva obra. Referent a l'evolució d'aquesta darrera, hi ha fonamentalment tres esquemes d'anàlisi: el de Des-

clot-Medina, essencialment etapista, el de Solà, Pinyol o Munné, que qualifiquen l'evolució amb el mot d'espiral, o el de Gimferrer, que parla de paràbola. Penso, però, que no hi ha una discrepància radical entre els tres plantejaments, i que malgrat l'evident evolució formal del poeta i la possible classificació de l'obra amb els termes de metafísica, realista, interiorista i de represa o vitalista, hi ha una actitud de fons, un estar davant el món que malgrat tot no ha canviat massa i que parteix de la radical necessitat de transcendència, a voltes d'Absolut, que s'encarna ja sigui en la divinitat, en els altres com a individu, classe o nació o en l'amor. En aquest sentit, l'anàlisi de la relació entre amor i mort i les inflexions que apareixen en el decurs de la seva obra, ens poden ajudar a demostrar aquesta hipòtesi inicial.

George Bataille, en la seva anàlisi de l'erotisme, parteix de la base que l'home és un ésser escindit de la seva unitat inicial i essencial, un ésser discontinu, i que tota la seva lluita consisteix en aquest intent de recuperar la continuïtat, la unitat perduda, aquest Absolut que l'allibera del seu fraccionament i que es manifesta en bona part de la mitologia dels pobles. Són diversos els mitjans que l'home pot emprar per assajar aquesta reunificació, mitjans que Oscar del Barco resumeix en tres: la poesia, l'acció revolucionària i l'erotisme. De tots aquests el que ens interessa ara és el darrer, entenent per erotisme aquesta «pràctica sexual emancipada de la reproducció, tasca essencialment estèril, gratuïta, luxosa, dilapidatòria... gràcies a la qual l'home, apropant-se a la mort, pot exercir la seva llibertat, rebel·lar-se i aconseguir la plenitud» (1). L'ésser discontinu és un ésser tancat que destrueix la pròpia estructura en el joc eròtic, i aspira a la impossible fusió amb l'altre, fusió i unitat que apel·la a la mort com a experiència definitiva. Diu Bataille: «L'erotisme obre a la mort. La mort obre a la negació de la duració individual» (2). L'erotisme esdevé, doncs, un desig d'Absolut.

En el cas de Miquel Martí i Pol, aquesta forma d'entendre l'erotisme la trobaríem fonamentalment en els darrers anys. El propi poeta és molt conscient d'aquest fenomen, com es posa en relleu en una entrevista realitzada el mes de gener del 79 per la desapareguda revista «El viejo topo». Penso que val la pena de reproduir-ne unes línies: «L'erotisme no es manifesta en la meua poesia més que a partir dels darrers cinc o sis anys. En els llibres anteriors a aquesta època, l'eròtic es troba simplement insinuat o ha de ser descobert a través d'interpretacions d'altres elements. Ara bé, això no significa que hagi descobert, ni tan sols atribuït, la importància de l'eròtic només en les darreres èpoques. Per a mi, el valor del component eròtic en la relació amorosa ha estat sempre fonamental.»

El fet que iniciem el nostre treball parlant de Bataille, no vol significar que Martí i Pol sigui un bataillèa ni que participi de tots els plantejaments d'aquest curiós funcionari de la Biblioteca Nacional de París, entre altres coses perquè el poeta de Roda no és ni un «maudit» ni un poeta de minories. De totes maneres, hi ha un seguit d'elements teòrics referits a la relació continuïtat - discontinuïtat, la recerca de l'Absolut i el paper de la mort, l'amor i l'erotisme, que ens poden ser de gran utilitat.

Tant és així, que aquest desig d'Absolut i de superació de la discontinuïtat es posa ja de manifest en els primers poemes de Martí i Pol, i pren uns tons metafísics i idealistes tant si l'interlocutor és la divinitat com si és la noia.

La concepció inicial que té Martí i Pol de l'home, és la d'un ésser perdut en la nit, un fill de la nit, un naufrag a la recerca d'una divinitat que es fa desitjar i es nega a la vegada i que només pot tenir com a companys la soledat i la mort, dos termes de gran rendiment en la seva poètica. En el cas de la mort, es presenta rosegada d'antuvi per una profunda ambigüïtat. És a la vegada la «fruita amarga» i «la cosa prohibida que ens atrau», termes formulats també com a «somni benigne» i com a «basarda» i, possiblement, relacionables amb la concepció existencialista de vida autèntica i vida inautèntica. En aquest sentit, pot ser aclaridor el poema «Inevitablement morim, en mèrits» (de «Paraules al vent»), on després de constatar el nostre caràcter de naufrag i de company de la mort, revela la inautenticitat que significa vestir-se «amb inútils coloraines com titelles de fira», per acabar oblidant «l'alta crida». Quan això es produeix, és el moment que «la Dama arriba i ens escapça.»

La relació que explicita Martí i Pol amb la divinitat en els primers poemes, és d'una gran complexitat. El que hi ha fonamentalment és una tensa relació amor/odi, on la divinitat es presenta a la vegada com «la deu de tot, tan presentida» i com un tirà que amb el seu ocultament provoca la pèrdua del do de l'alegria, consubstancial amb l'amor. Els homes són infants orfes a la recerca del Pare sever que els fa créixer al matí i els xucla a la nit. Tota aquesta terminologia no és estranya a una concepció mística, i encara que Martí i Pol no es pugui qualificar pròpiament de poeta místic, sí que podem afirmar que els seus poemes no són aliens a aquesta tradició. Altrament el mateix Bataille assenyala les concomitàncies entre el místic i el voluptuós, units no pel sexe sinó per «l'extremositat» i per la seva indiferència davant la mort. Des d'aquesta perspectiva, la mort és l'experiència amorosa extrema que garanteix per a sempre més el gaudi de l'Absolut i la superació de la finitud i la discontinuïtat. Per això no és estrany trobar en el poeta rodenc una simbologia tan clarament mística com la de la font, la de l'estany on «delim l'aigua i el vent». En Martí i Pol, el que esdevé angoixant és la recerca de la divinitat, no la mort. Aquesta és quelcom que es pot estimar igual que «l'esperit de l'hivern», «el silenci» o «els parents ignorats»; la mort és quelcom necessari per viure. Cal perdre's en

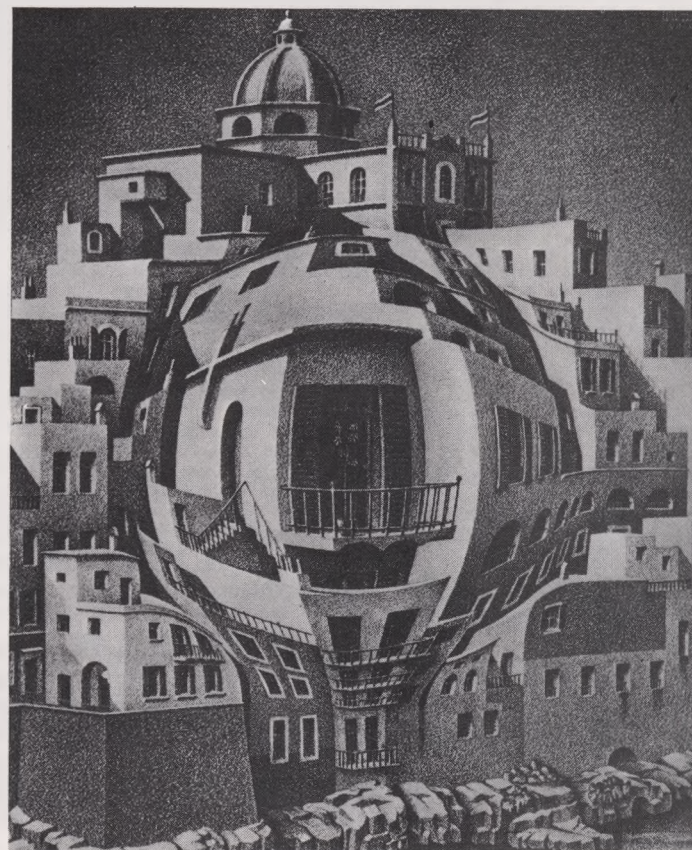
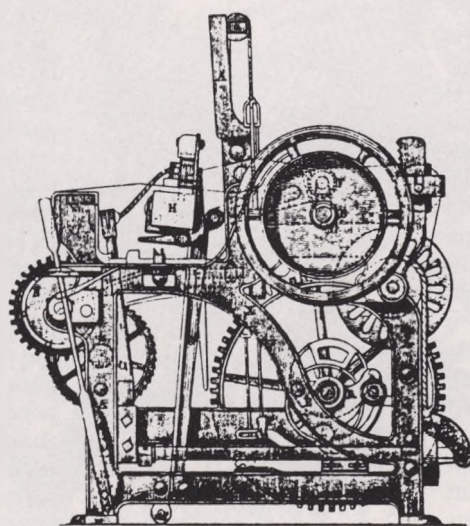
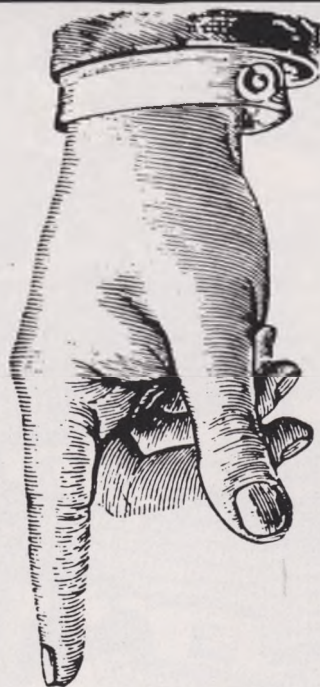
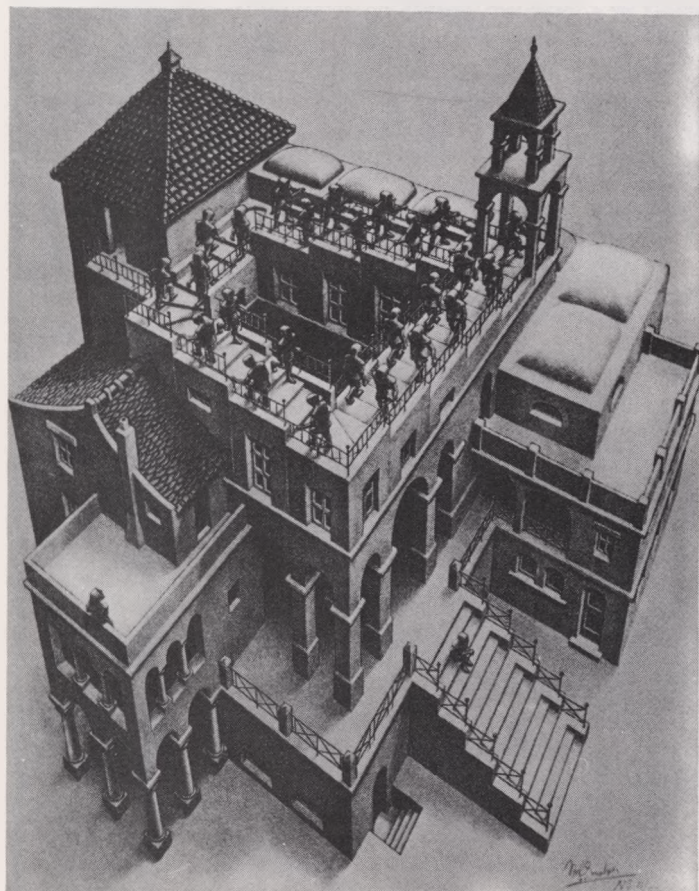
la nit per conèixer-se, «ens cal morir perquè l'oblit perfecte / ens faci néixer, altre cop, sabent-nos.» En aquest sentit, la mort com a experiència extrema és relacionada amb el descens als pous, amb la soledat, i amb la purificació com a concepció necessària per a ser solidaris, com molt després tornarà a afirmar el poeta amb el testimoni de la pròpia vida, des del moment de la represa fins al «Primer llibre de Bloomsbury». Solitud no equival mai a sol·lipcisme, ans al contrari, solitud equival a solidaritat. La solitud és una forma d'amor, equival a coneixement i reconeixement en els altres. El poeta és només en l'isolament que troba la garantia de la «comunicació». Aquesta premissa fonamental va connectada a tota una constel·lació de termes, com són: soledat, autoconeixement, creixement, tendresa, quotidianitat, amor i purificació, que centrats en els poemes V-IX i XII de «Quinze poemes», constitueixen una xarxa conceptual extremament densa. Abans d'entrar-hi cal assenyalar, però, que aquesta terminologia no és només pròpia de «Quinze poemes» (situats dins l'etapa metafísica), sinó que la tornem a trobar fins i tot en alguns poemes de «El Poble». El més clar en aquest sentit és el poema «Avui també» que, amb les referències al mot tendresa, a la relació isolament / aprendre (coneixement) i a la relació amor / mort / coneixement («he après potser una mica de viure i una mica, també, de morir») ens reenvia als poemes VI i XII de «Quinze poemes». No cal dir que aquestes qüestions són importants a l'hora d'evitar caure en esquemes excessivament mecànics de comprensió de l'obra del poeta.

Per poder entendre bé la relació existent entre la constel·lació que he citat, prèviament cal completar-la amb dos termes més: paraula i Eternitat. En aquest primer moment la paraula és mancada de valor «relacional», en tot cas té un valor «fundant» d'arrels màgiques i metafísiques, destriable en tres possibles accepcions: la paraula entesa com a element d'equilibri de l'home, la Paraula lligada al concepte de Divinitat, i la paraula com a essència de l'home que a través d'ella fa perdurar les coses en el temps.

A la primera accepció l'home és qui és entre la coerció de la realitat (preceptes) i la trampa de la irracionalitat (el buit), sense que ens salvin ni la racionalitat (distància) ni el desig impossible (enyor). Qui s'imposa al final és la vida, que alhora és la solitud, la mort, en un esclat de purificació (flames, foc) i d'autoconeixement.

En la segona accepció, la Paraula es relaciona també amb el tema del poder creador, pel qual s'identifiquen Déu i el Poeta. Aquest Déu/Poeta o aquest Poeta/Déu amb les Paraules i a través dels ocells (missatgers de la llibertat) convoca a l'amor i a l'eternitat dels homes. Diu per exemple: «Quan aprengueu d'estimar-vos... jo perduraré pels segles dels segles.» A partir d'aquest moment s'inicia una mena de relació mig pànica mig panteista amb les coses. Insisteix el poeta: «Un dia seré mort... però... em sé perdurable en les coses que em volten.» És a dir, que ara, l'Eternitat no és un més, enllà ortodox, sinó un més ençà fet de records i quotidianitat en algun aspecte. Són interessants des d'aquest punt de vista els poemes V i VI de «Quinze poemes». Aquí el poeta incita els homes a l'amor, entre la vida i la mort immutables, en un esclat pur, i aconsella: «No vulgueu esbrinar quines forces us mouen». A la vegada, el poeta es presenta com aquell qui dona veu als altres a través dels poemes, és a dir, que d'alguna manera n'és creador (aquesta actitud es repeteix des d'una altra perspectiva a «La Fàbrica»), els invita a isolar-se per llegir (pregar) i els demana: «No vulgueu penetrar-ne el sentit» (dels poemes). Ens trobem davant d'un acte d'amor creador. No és estrany així que el poeta es faci «visible en totes les coses» perquè tot ressona analògicament i crema en una mena de «llama d'amor viva».

Des del meu punt de vista, el poema clau, allà on se sintetitzen de manera perfecta tots els elements que anem destriant, és el IX. En aquest poema es recullen els plantejaments dels poemes VI, VII i VIII (alguns dels termes tornaran a ressonar a «El Poble») i amb una aparent manca de preocupació metafísica —tot fent servir el topos del *Carpe diem*— ens presenta l'amor com una dilapidació en l'instant sense retorn que és a la vegada l'Eternitat. Aquesta identificació és possible si tenim en compte que en la comunió poeta/lector es produeix una equivalència entre «viure cada instant en les coses» (IX), «ser visible en les coses» (VI) i «perdurar pels segles dels segles» (VII). Torna a fer-se present la idea que l'essència de l'amor és fondre's en el foc, és a dir, en la purificació, en l'autoconeixement. Només a través de l'amor es pot ser etern («el teu nom restarà escrit, ja per sempre més») i a la vegada fonamentador de l'eternitat dels altres.

Tota aquesta regolfada de conceptes reapareix de manera més o menys semblant a «El Fugitiu». Així com a «Quinze poemes» el V i el VI funcionaven com a textos paral·lels, aquí ho fan els poemes titulats «Ens perseguim tothora per escales» i «Com la pluja d'hivern». En tots dos hi ha l'exaltació / certesa del viure i la certesa de la mort, certesa no menys lluminosa que la vida puix que

en l'un es parla de la mort «ja sense límits, tan acollidora» i en l'altre de morir «amb les mans plenes de llum». Alhora la llum és en el mateix paradigma que «paraules» i «imprecisa bellesa», que des d'aquest punt de vista no són més que manifestacions, formes o atributs de la divinitat. Després d'això, el poema «Com la pluja d'hivern» és d'una coherència absoluta: s'inicia amb l'assumpció del «do misteriós de la paraula», es passa després a estimar el món en cada mot (que pot ser a la vegada reflex de Déu) —estimant el mot es pot estimar per tant Creador i cosa creada— per acabar vivint i morint en la paraula. D'alguna manera, Amor i Mort són formes de purificació de l'ésser. Restem en la fosca de la vida i en la fosca del desconeixement de Déu, i en aquest sentit la il·luminació amorosa i la mort tenen una mateixa significació profunda. Totes dues signifiquen l'inici del que és nou. Tornem a raure aquí pels camins del misticisme amb aquesta aspiració a la fusió divina, relacionable altrament des d'una visió neoplatònica amb la Bellesa. No en va en el poema «Com la pluja d'hivern» es parla de morir amb les mans plenes d'imprecisa bellesa, i en «Paula primera» es parla d'estimar la bellesa perquè d'aquesta manera hi hagi bellesa arreu.

L'exposició que hem fet fins ara correspon a la relació amorosa amb la divinitat, però en els primers poemes de Martí i Pol, concretament en els recollits a «Porto la tarda recolzada al braç», també es fa referència a l'existència de la noia, de l'amor humà, en uns termes, però, que no són gaire allunyats dels plantejaments metafísics precedents. De fet, la forma de tractar la relació amorosa entraria dins els paràmetres d'una certa tradició neoplatònica i dantesca. L'amor és vist com un ideal espiritual, envoltat d'un to d'irrealitat, que cal conquerir com si es tractés gairebé d'un joc. L'amor és també una mena d'inconegut, és un pur delit; fet d'una certa llegendarietat i de besos. És a la vegada un desig de repòs, on ella és la missatgera d'un esperit que ens fa més perfectes, on ella és claror dins les ombres, en la més pura tradició dantesca de Donna Angelicatta.

És suficientment coneguda, en Martí i Pol, l'existència d'una allargassada crisi religiosa sobre la qual pivotaren els poemes de la primera i la segona etapa, i que culminarà amb la ruptura dels plantejaments metafísics. La tensió de la relació amb la divinitat comença a afluixar-se ja en els darrers poemes de «El fugitiu», on s'inicia un apropament a realitats més immediates, un retorn a «tot el que és bell: els llibres i la vida». Hi ha una reivindicació de la joia, de l'esperança, i reapareix el camp semàntic relacionat amb «tendresa» (el mot mateix, «jardí», «pluja», «tarda») que havia desaparegut pràcticament sota l'opressiva presència de la divinitat, i havia estat substituït de forma parcial per un camp antagònic simbolitzat per «sal». Es produeix a la vegada l'encarnació de «la veu» en la realitat tangible. Es tracta de «retrobar la veu i aquest gest que agermanes», i de revivre-la després d'enterrar-la, talment una au Fènix. L'Home nou neix de la mort de l'Home antic: «Enterrarem la veu perquè fecundi el silenci de tots i una veu nova.» Es tracta, en definitiva, de fer de forma progressiva que l'amor esdevingui una qüestió estrictament humana, com s'apunta en la nova exaltació amorosa present en l'existència del Poble, la dona o el cos de la dona en els poemes de «Si esbrineu...». No volem dir amb això que aquesta sigui una actitud radicalment nova, puix que fins i tot en «Paraules al vent» podem detectar-ne alguna manifestació. És molt il·lustratiu del que diem el poema «He estimat la Pàtria, com s'estima...», reflexió sobre els «innúmers personatges» que han estimat el poble amb un amor humà, humil, quotidià. Aquests personatges anònims que moren sense espectacle, fan fecunda la vida dels altres. La seva identificació amb la terra els converteix gairebé en una part de la mateixa terra, i així s'explica el paral·lelisme final que fa el poeta entre mort/terra-amant/amada.

Per contra, cal anotar també que en llibres com «El Poble», «La Fàbrica» o «He heretat l'esperança», al costat de nous plantejaments sobre l'amor i la mort perviuen alguns dels plantejaments anteriors, però formulats de manera diversa: és el cas de «l'isolament», la purificació o la pervivència en les coses i en les altres. Diu, per exemple, a «He heretat...»: «...i les paraules serveixin / per fixar l'esperança de la gent en la gent», «Jo em veig créixer més que mai en les coses» o «sense ells jo no existeixo». De totes maneres, l'amor esdevé un afer molt més quotidià, on es barregen la tendresa i l'alegria amb relacions adulterines i amb freqüents topades entre l'impuls amorós i les cohercions socials.

Pel que fa a la mort, ara aquesta no es presenta com una forma d'accés a l'Absolut, sinó més aviat com la negació de la vida, com una circumstància contra la qual cal protegir-se a través de l'amor. És a dir, que en un determinat moment, Amor i Mort es manifesten com a termes antagònics. El paradigma temps - envelliment - mort - silenci (associat a coneixement) es contraposa als ulls d'ella, que vénen a ser un recer contra els efectes de la maltempada. «Ella» és amor, és la destinatària de les paraules encarnades («...sé que tu escoltaràs / les paraules que dic») i a través de l'amor es pot «fugir de la mort i el silenci».

Aquesta actitud de receptivitat eròtica trontolla fortament arran de la malaltia del poeta, que l'obliga a replantejar-se moltes coses i a viure-les d'una altra manera. És en aquest moment que es comença a plantejar el tema de la impossibilitat amorosa, la nostàlgia del passat perdut o de l'amor no gaudit. Els records s'afuen i es contraposen «l'estimar-nos amb fúria» (corresponent a l'àmbit del passat, del record) amb la «mort lenta» (corresponent a l'àmbit del present). El foc de l'amor s'ha convertit en record, en mots ordenats. «Record» és,

per tant, antitesi de vida, i d'alguna manera s'associa a la mort. La Dama és inexorable i es converteix, a partir d'aquest moment, en una presència obsessiva però despullada de trets excessivament angoixants. La mort no serà sinistra, sinó lenta i digna, un afer personalíssim. Serà gairebé un company amb qui es dialoga i amb qui hom s'acaba identificant per arribar a passar a l'altra banda del mirall. La Mort, per tant, s'integra en la vida, ja no és fora sinó dins del poeta, amb la qual cosa aquest podrà tornar a viure, i ja no únicament a sobreviure. D'alguna manera som altra vegada en el camí de la reunificació de dos termes que s'havien separat en un determinat moment. D'entrada, el poeta constata la impotència, la impossibilitat del desig, i això genera conformitat. De totes maneres té consciència de ser «tendre com abans», i això el continua impulsant. Ara no pot, però, seguir les noies, i s'inicia una mena d'actitud que podríem qualificar de «voyeur» (no sé si amb massa propietat), alhora que fer l'amor és una forma de sobreviure, encara no de viure. Hi ha confiança en l'amor, però les noies pertanyen fonamentalment a l'àmbit del record. De totes maneres, filant prim, ja a «La pell del violí» es troben els gèrmens d'una nova actitud, d'una nova represa esdevinguda a partir d'una mena de materialització icònica de «la noia» en el poema «El pas que no sé», materialització que després trobarem repetida en forma d'autocita en el poema «Les petites foteses» de «Crònica de demà». És en el punt que s'està imposant un «ordenat declinar», que s'inicia una sobtada represa (vol, llum, vent) en forma de noia tatuada. Aquesta actitud li permet reiniciar una comunió amb les coses, substituïdes abans negativament per la mort. Amb la mort formant part de la vida, pot néixer la confiança en el futur. De la solitud se'n torna a fer una forma de coneixement i de reconeixement en els altres. Així ho veiem a «Crònica de demà», on abunden les referències eròtiques, predomina la simbologia positiva i apareix la noia identificada amb la vida. Serà ara que també al voltant de «noia» girarà una constel·lació de termes analògics, com són: vida, sort, poesia i paraula. Com ha assenyalat inequívocament Joan Triadú, la Mort esdevindrà la gran absent. Diu el crític, amb justa expressió: «La substitució radical de la mort per la vida, és el risc que el poeta ha sabut afrontar i vèncer en donar al concepte de vida un contingut equivalent, per a ell, al concepte de poesia» (3). És a dir, que els quatre termes seran intercanviables, la vida serà la poesia, però la poesia també serà la noia i la poesia serà la paraula: Aquesta darrera associació és possible si tenim en compte que «noia» s'identifica amb «vida», i «vida» —des d'una posició no metafísica— amb «paraula», per tant, «noia» també s'identifica amb «paraula». Si el poeta ens manifesta que tancant els ulls apareix una noia («Estimada Marta»), i tancant els ulls germina la paraula que és vida («Les clares paraules»), es produeix evidentment una identificació analògica de segon grau entre «noia» i «vida». La progressiva materialització de la noia, paral·lela a la represa general, culmina en «Estimada Marta» passant per «Capfoguer». En aquest darrer el poeta tanca els ulls i *imagina* una noia (irrealisme semblant a *pintar* o *tatuar*). La Marta també pot ser un *dibuix*, però diferent («m'ompló la pell de dibuixos obscurs i tu hi ets, Marta, en tots») perquè es fa present (ja no imaginada) —una i moltes— per un «pendent insòlit» i s'inicia una plenitud (antitesi: erm) feta de «silencis plens» (antitesi: pou), de solitud, on s'aconsegueix la unitat d'un sol cos i on els records (negativitat) desapareixen sense afectar, però, un terme que es configura com antagònic (memòria). El goig, la llum, el plaer, la plenitud i l'obscenitat penetren tots els intersticis dels poemes i converteixen els protagonistes en «senyors de tot». Despullats d'adherències teològiques, no fem res més que desembocar de nou en la concepció batailleana del joc eròtic com a destrucció de l'estructura de l'ésser discontinu, i aspiració a la unitat que apel·la a la mort. En aquest sentit diu el poeta: «No hi ha buidor ni fosca i altre cop / vida i no vida en un sol moviment». No és estrany, doncs, que els llibres posteriors, seguint aquesta premissa, siguin una exaltació de la plenitud, que es pot trobar en el més elemental, en la cambra, en el mot que és llum i creixença. El poeta, reconciliat amb si mateix i amb el que l'envolta, convertida la mort en vida, pot contemplar les coses des de la serenitat, des d'una posició gairebé transcendent però conscient dels límits. Per això en la Plenitud que ve a ser aquest Absolut Possible, assenjala la impossibilitat de l'Absolut Total recercat en molts dels seus poemes: «Ningú no posseeix la bellesa absoluta».

NOTES:

(1) El verdadero Barba-Azul, G. Bataille. Pròleg. M. V. Llosc Tusquets ect. Cuadernos Infimos, 2ª ed. p. 18.

(2) El erotismo. G. Bataille. Marginales, Tusquets, ed. 2ª ed. p. 39.

(3) Les clares paraules. M. M. Pol. IV v.o.c. Pròleg Joan Triadú, p. 19.

BOLA UTI!
BOLA UTI ATORHOM! HE DIBUKAT UN POHVA
D'EU MIQUEL MARTI I POL.

MÚSICA I POESIA

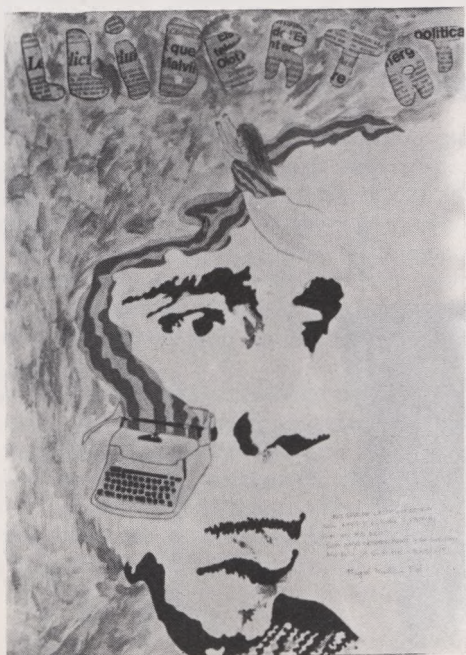
EN MIQUEL MARTÍ I POL HA ESTAT UN DELS POETES MÉS MUSICATS PELS CANTANTS QUE HAN CONFORMAT EL MOVIMENT DE LA NOVA CANÇÓ.

Juntament amb en Joan Salvat Papasseit, en Miquel Martí i Pol ha estat el poeta més musicat i cantat amb més insistència, i per part de més cantants del que s'ha anomenat el fenomen de la Nova Cançó.

En el segon volum de la seva obra poètica, intítulat genèricament «El llarg viatge», el mateix Martí i Pol escriu en encapçalar un apèndix de poemes: *«En els seus inicis la Nova Cançó va desvetllar, sortosament al meu entendre, ja que en aquells moments tot feia feix, múltiples i insòlites vocacions. Jo també m'hi vaig engrescar. Sense tenir cap coneixement de música em vaig posar a compondre (?) cançons, i amb quatre acords mal apresos de guitarra vaig empescar-me uns acompanyaments per tal de poder-les cantar. Calia fer-s'ho tot, i jo seguia el camí més fressat. Vaig arribar fins i tot a actuar en públic una colla de vegades. D'aquella activitat en conservo un gratíssim record i un parell de cintes magnetofòniques que ara escolto amb una certa nostàlgia.»* Així doncs, sorprenentment per a molts, el mateix poeta s'havia dedicat a córrer pel país oferint recitals de cançó catalana, fins que la malaltia el va recloure de nou a la cambra i al llit. A partir d'aquest moment, però, la seva veu poètica serà escampada per un llarg seguit de cantants. En una entrevista amb Rafael Subirachs en aquest mateix número, queda clar ja quin va ser el principi de les diverses musicacions que s'han fet de l'obra d'en Martí i Pol, que han estat nombroses. Esmentarem els casos més representatius.

El Grup Coses, ara ja desaparegut, en el seu primer disc, «Via fora!», enregistra tres poemes d'en Martí i Pol: «Aquesta remor que se sent», «Nova oració del Parenostre» i «Com hauria estat bell». El segon i penúltim elapè d'aquest mateix grup du el nom, precisament, de l'únic poema musicat a l'àlbum del poeta de Roda de Ter: «Ara és demà».

L'únic disc de llarga durada que ha gravat la Maria Cinta, una cantant que fa actuacions molt esporàdiques, i que s'anomena «La darrera nit del món», in-

clou tres poemes de l'autor de la Plana de Vic: «L'Elionor», «Ben poca cosa tens» i «Ara et penso».

El grup La Coral Còsmica, que pretenia fer un tipus de música que anomenaven «celestial» i que darrerament sembla que s'ha dissolt, momentàniament almenys, té gravat un únic disc amb el títol de «Tríptic», i inclou el poema «Arbre», del poeta objecte del nostre estudi.

En el seu primer i únic disc, l'Oscar Mas canta dos poemes d'en Martí i Pol: «Romanço» i «Tal vegada».

També el primer i únic disc de llarga durada d'en Climent s'obre amb el poema «Cançó», de l'autor rodenc.

En Celdoni Fonoll, a part d'haver-ne musicats i cantats molts més, incorpora quatre poemes d'en Miquel Martí i Pol als dos elapés que té al carrer. A «He heretat l'esperança» hi trobem: «Ara, Miquel», «He heretat l'esperança» i «Es pot dir amb foc». A «Traginer de cançons», «Mira'm els ulls».

La Maria del Mar Bonet, al disc que va gravar arran del seu recital a l'Olympia, hi canta «Romanço».

En Miquel Martí i Pol també havia escrit lletres expressament per a un grup avui ja desaparegut, que es deia El Tricicle.

També han musicat poemes seus la Dolors Laffitte, la Teresa Rebull, el grup Registre 23 de Terrassa, en Paco Muñoz, l'Albert Andreu, l'Ovidi Montllor, en Francesc Roca, en Jaume Saurina, i una llarga llista de cantants i grups que seria difícil d'esmentar d'una forma completa.

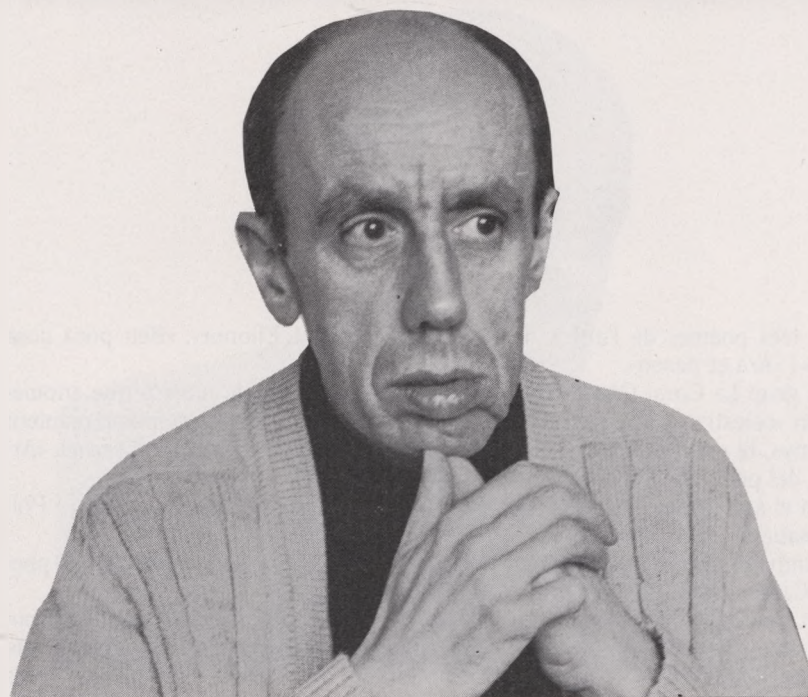
De tota manera, d'entre tots aquests treballs elaborats en base a textos d'en Miquel Martí i Pol, que han contribuït d'una forma essencial a la divulgació de la seva obra, en destaquen tres pel seu especial relleu.

D'una banda cal fer esment de les musicacions d'en Rafael Subirachs, que ja són analitzades en detall a l'entrevista que publiquem en aquest mateix número. De l'altra, hem de fer referència a l'últim cantant que l'ha musicat: en Lluís Llach, que li ha dedicat la primera cara sencera del seu darrer disc, «I amb el somriure, la revolta». Es tracta d'un treball prou conegut, basat en el fragment «Ara mateix» del llibre «L'àmbit de tots els àmbits».

Un capítol a part necessitaria el segon disc d'en Ramon Muntaner, «Presagi», que a més de ser, sens dubte, un dels deu millors discos de la història de la Nova Cançó, fou una de les plataformes a través de la qual bona part del públic lector actual d'en Martí i Pol va accedir per primer cop a l'obra d'aquest poeta. «Presagi» és un elapé excel·lent que mereixeria un llarg i detallat comentari específic. És l'obra en la qual, juntament amb algunes musicacions d'en Rafael Subirachs, ha estat cantat i recitat el poeta rodenc d'una manera més lúcida i brillant. És una obra que no pot faltar en les discoteques dels seguidors de la poesia martiniana i el moviment de la Nova Cançó. El disc, del qual —repeteix— caldria fer una anàlisi profunda i matisada, és dedicat monogràficament a poemes d'en Miquel Martí i Pol. Inclou un text de presentació molt precís d'en Ramon Pinyol, i conté les següents nou cançons: «Aquesta remor», «No demano gran cosa», «Si fossis terra», «Les quatre banderes», «Acompliment», «Ve de ponent», «Presagi», «Poema» i «La gran remor del mar».

Espero que aquest treball haurà estat, més que un exhaustiu estudi que serveixi com a apunt per a una discografia completa sobre l'obra d'en Miquel Martí i Pol —que també pot ésser-ho—, una introducció de com, on i per qui ha estat musicat, cantat i recitat el poeta de Roda de Ter.

SUBIRACHS MARTÍ POL

RAFAEL SUBIRACHS, EL PRIMER CANTANT QUE VA MUSICAR EN MIQUEL MARTÍ I POL

En Rafael Subirachs va ser el primer cantant que va musicar en Miquel Martí i Pol. Després d'ell ho han fet molts d'altres, fins al punt que el poeta de Roda de Ter ha estat un dels autors més musicats pels cantants catalans que han desenvolupat la seva trajectòria artística dins el moviment que s'ha acordat d'anomenar Nova Cançó. És, doncs, pel motiu d'haver estat el primer musicador d'en Martí i Pol que en Rafael Subirachs va ser entrevistat pel Gra de Fajol, per tal que ens definís a grans trets com entén la poesia cantada d'aquest home fill, com ell mateix, de la Plana de Vic.

—Com va ser que tot d'una et posessis a musicar en Martí i Pol?

Devia ser el setembre de l'any 67. Es va donar la circumstància que a Vic va haver-hi un acomiadament en una fàbrica que es deia Can Serra. Va ser un escàndol que va tenir ressorts comarcals, va ser una de les primeres accions que van aplegar la gent de la Plana de Vic, perquè no va ser exclusivament un fet vigatà, tot i que va tenir el seu focus en aquesta ciutat. Més endavant el problema de l'atur es va generar a Manlleu. Arran d'aquests fets es van produir unes manifestacions polítiques que van acabar de lligar diversos poetes, pintors i gent de teatre i cinema de la comarca. D'això se'n va dir l'Estampa Popular de la Plana. Allà vaig conèixer en Martí i Pol. La seva obra, però, ja la coneixia d'abans, ja que ell feia conferències sobre jazz, cançó francesa, dirigia cineclubs, organitzava stmanes de jovent...

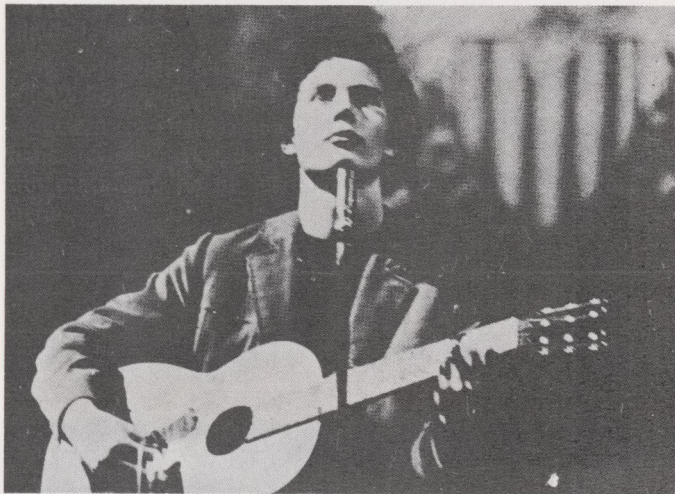

—Llavors, amb l'organització d'aquests actes de l'Estampa Popular de la Plana, ell et ve a buscar perquè t'incorporis a l'equip promotor; no és cert?

Exactament. En aquests actes hi havia una conferència prèvia en la qual s'exposaven els fets, i tot seguit venia l'espectacle artístic. Un dia hi havia cançó, i cantava jo. L'endemà hi havia teatre, i es representava «El sí i el no». I el dia següent es passava la pel·lícula «Una vella història». Tot confluïa en un mateix tema: el problema de l'atur.

—A partir d'aquest fet, tu i en Martí i Pol manteniu un contacte més regular...

Sí. Ens veiem més sovint, fins que recau en aquesta enfermetat tan greu que l'afecta. Ell, en aquells moments em dona unes poesies que ja havia musicat —no hem d'oblidar que també cantava ell— perquè jo les musiqui de nou. I a partir d'aquí vaig musicar més textos seus. El primer disc que vaig gravar, l'«Album Subirachs», té en la primera cara textos de Salvador Papasseit i de Carner, i la segona és tota dedicada —tret d'un tema meu i un de la Magda Bosch— a en Martí i Pol, amb els poemes «No em parleu de somnis», «He après a no queixar-me», «La sirena» i «Som una nosa». En això de cantar-lo, ens hem entès sempre, amb en Miquel. Ell era un cantant. La seva poesia té molt a veure amb la cançó. Ell deia que no sabia cantar, la qual cosa no era certa. Cantava d'una manera particular que ell mateix no sabia definir. Llavors jo em con-

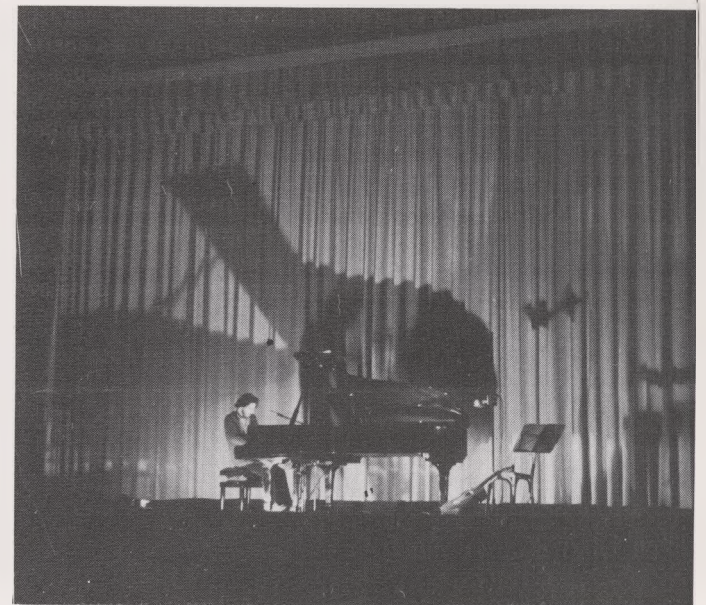
verteixo d'una manera predecidida en la seva veu, i creem aquesta col.laboració artística: jo hi poso la música; ell, la paraula.

—Més endavant va existir, per part teva, un intent de musicar algunes cançons de «La fàbrica»...

Sí. De «La fàbrica», n'havia musicat tot un cicle de catorze cançons. Però no en conservo absolutament res. Me n'he oblidat. Me n'he oblidat perquè vaig trobar els poemes dels «Cinc esgrafiats a la mateixa paret». Quan en Martí i Pol havia escrit aquests textos, el mateix que havia editat «La fàbrica», en Jordi Serrate, em va deixar unes fotocòpies del manuscrit d'en Miquel i vaig musicar els poemes abans que fossin editats. Els vaig descobrir abans que ningú, i en tres dies ja els havia trobats música. Van sortir sols. Vaig saber entendre'n el corpus poètic. Si no hagués trobat els «Esgrafiats», encara cantaria els altres poemes, però en trobar aquests em vaig oblidar totalment de la resta. Els vaig estrenar quan es va presentar el llibre, i des de llavors han sofert moltes transformacions, ho i conservant la seva entitat inicial. No sé quin serà el punt àlgid d'aquest meu treball d'en Martí i Pol, això ja ho dirà el temps. Penso que tanmateix és interessant deixar una obra oberta, i que es realitzi segons les diverses èpoques. Ha de ser un procés molt més semblant a la música de jazz, que es realitza per unes improvisacions marcades per unes pautes que són predeterminades i que, un cop definides, poden crear-se i recrear-se. Jo em resisteixo a gravar-les o descriure-les d'una manera completa, perquè si no, el que hauria de fer seria una escriptura per a cadascuna de les diferents versions, i imagina't, des del 74 que vaig començar a musicar-les...

—I no t'has plantejat de gravar-los en disc, els «Cinc esgrafiats de la mateixa paret»?

Sóc molt conscient que a això no li puc donar un punt final. No ho gravo en disc perquè la cosa no la veig clara. Probablement ho hauria pogut enregistrar ja fa molt temps, abans del disc «Bac de Roda», però, no sé exactament per quin motiu, no ho he fet i no sento la necessitat encara de fer-ho.

—A més d'aquests tres treballs als quals hem fet referència, que has fet en base a l'obra de Martí i Pol, hi ha encara tot un altre cicle que has anomenat genèricament «Colors», el títol d'un dels poemes d'aquesta sèrie que has musicat...

Sí. Va ser una troballa molt circumstancial. No em van pas arribar a través d'en Miquel, sinó que va ser per la via d'un pintor, en Fidel Bofill, que va fer un llibre que va néixer com una d'aquestes voluntats de coordinar facetes artístiques —al llibre hi havia des d'una transcripció musical meua d'una cançó popular que havia arreglat, fins a poemes d'en Miquel, passant per un assaig, etc.—. En Fidel Bofill és un parent cosí-germà —artísticament parlant— dels artistes de l'Escola d'Olot. Llavors ell mateix es va editar aquest llibret. En un principi, quan me'l va regalar, no em va agradar gaire, però —ja ho veus!— de vegades les coses que no t'agraden també són profitoses, i va ser així com vaig connectar amb aquests cinc poemes d'en Miquel que hi havia al llibre: «Colors», «Del bosc, abans tan pròxim», «A voltes», «Solstici d'estiu» i «Arbres». Això ho he treballat amb la Coral Canigó de Vic.

—Parlant genèricament de la poesia d'en Miquel Martí i Pol, com definiries la seva obra?

Es tracta d'una poesia d'una gran elaboració literària que a mi, personalment, m'ha atret més d'una manera intuïtiva o visceral, que no pas racional.

—Què t'ha suggerit tot el món que en Martí i Pol crea escrivint? Quin tipus d'imatges, colors o sensacions concretes hi trobes?

El que més m'agrada de la poesia d'en Miquel, són aquests matisos aspres, aquesta seva raspositat com una pedra gastada, aquesta espècie de porositat. M'agraden tots aquests registres apassionats d'en Martí i Pol: aquesta grisor assumida i volguda.

—Tot això pot ésser simptomàtic d'un cert pessimisme?

No necessàriament. Fixa't que t'estic parlant d'una part de la seva obra que és molt més sensual o sensitiva que d'altres. Tampoc no sé si aquesta part és la més representativa de la seva obra poètica, tan rica i complexa en tants aspectes.

XEVI PLANAS

LA REALITAT QUOTIDIANA

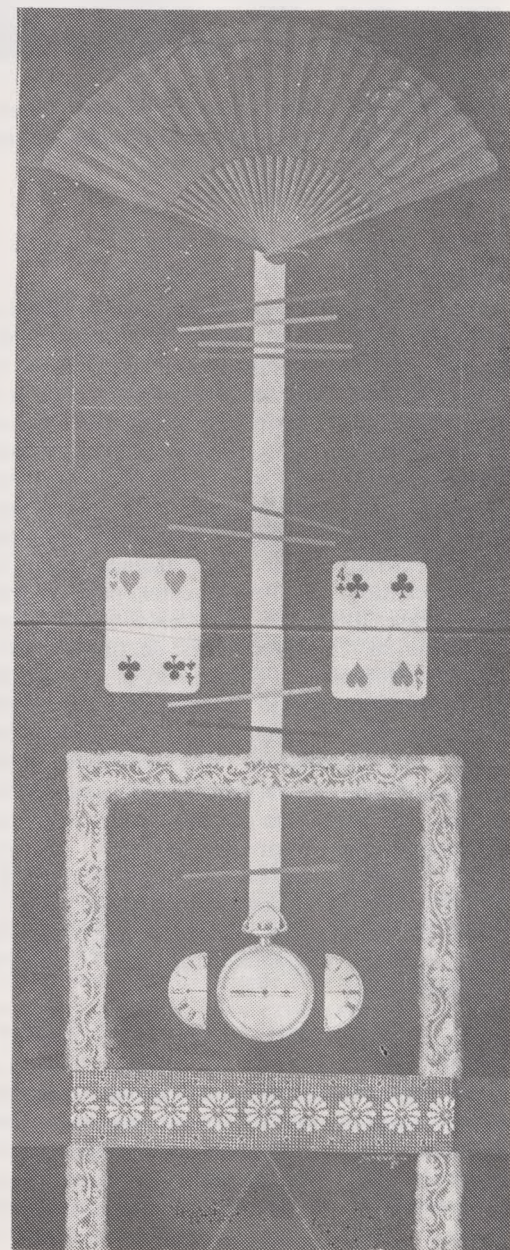
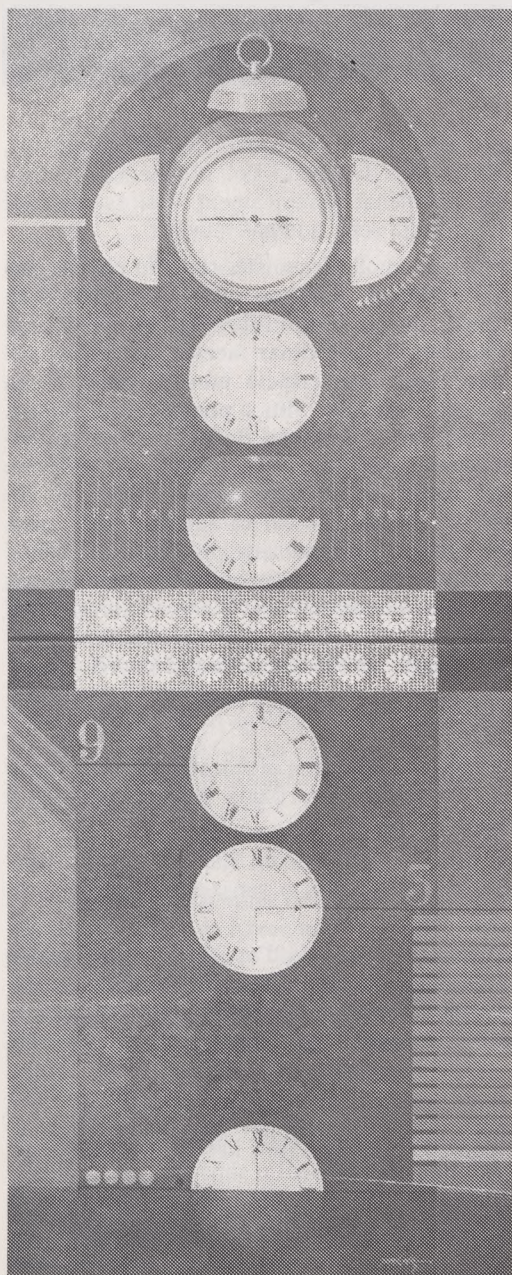
IMATGES A LA RECERCA D'UNS POEMES

*dilluns dilluns dilluns dilluns
dimarts dimarts dimarts dim.
dimarts dimarts dimarts dim.
~~dimarts dimarts dimarts dim.~~
dimecres dimecres dimecres
dimecres ~~dimecres~~ dimecres
dimecres dimecres dimecres d.*

*dijous dijous dijous dilluns
dilluns dijous dijous dijous
dijous dijous dijous dijous di.
dijous dijous dijous dijous
divendres divendres divendres
divendres divendres divendres
divendres divendres divendres*

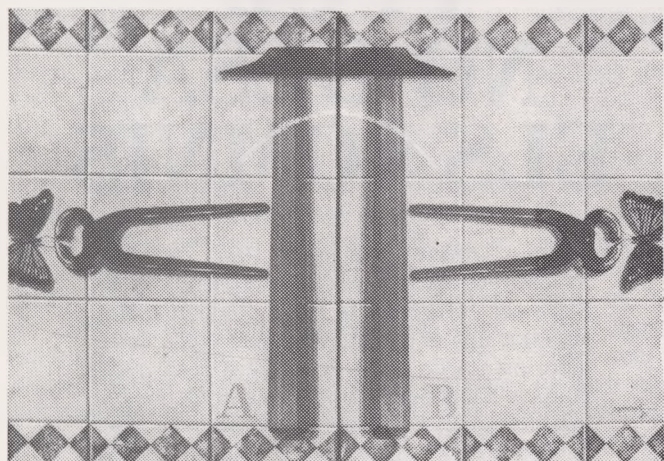
*dissabte
dissabte
dissabte*

*domenge
dissabte
dissabte
dissabte*

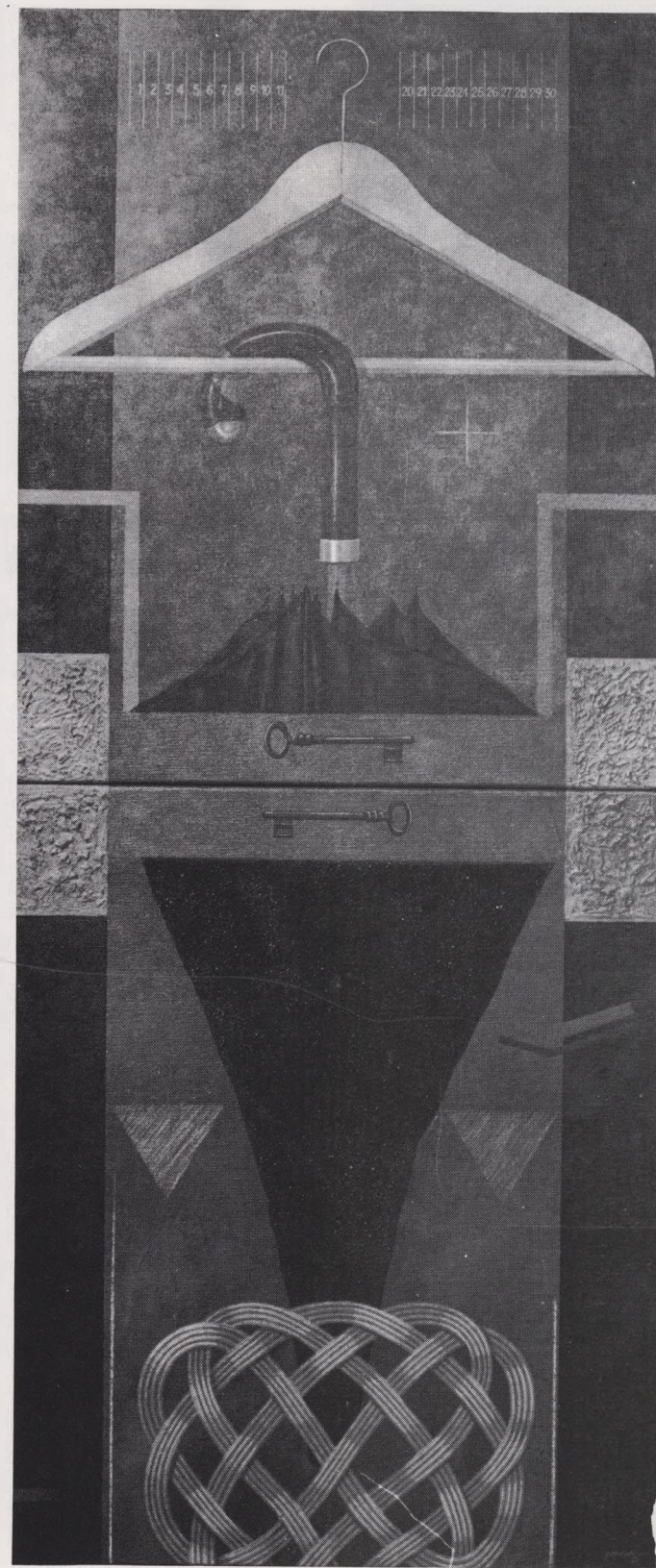
PINTURES DE KIM DOMENE

**PRIMER
INVENTARI
-PROVISIONAL-
D'OBJECTES
EN L'OBRA DE
MIQUEL MARTÍ
I POL**

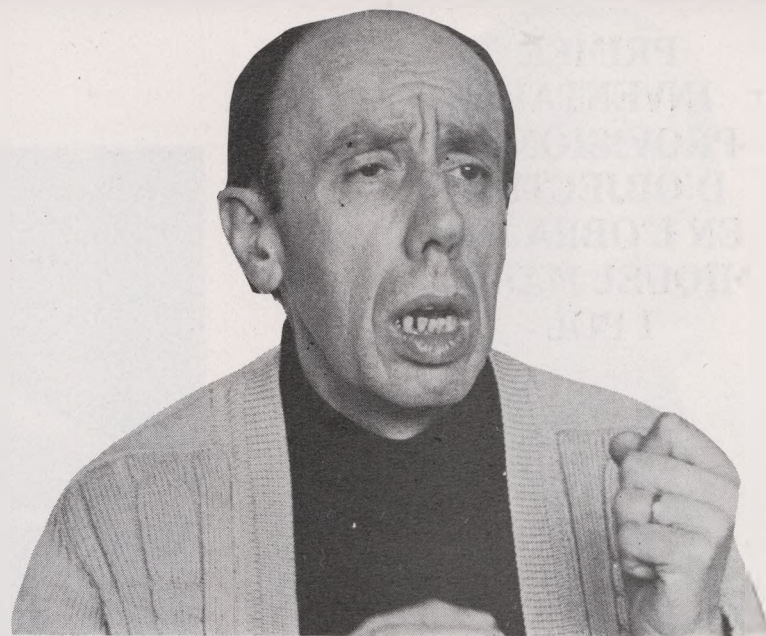
Calaixos, vidres, llibres, mobles, mirall, coixí, cortina, agulles, jersei, corbata, fruita, portes, roba, collarets, titelles, pintura, armari, petxines, joguina, vestits, taules, tabac, vi, llit, pessebre, parasols, eines, bicicletes, mocador, retrat, catifes, cadena, disc, gramòfon, ganivets, claus, paraigua, sabates, escales, flors, periòdics, cigarretes, carbó, gavetes, carretó, roda, guants, estufa, cobrellits, paperets, persiana, plat, fil, pantalonets, ulleres, batí, capçal,

transistor, manta, llenya, coets, petards, escombra, cadira, finestra, gelat, joia, vaixella, impermeable, ràdio, capells, balancí, campanes, diners, forca, dalla, tombes, sepulcre, càntir, bastides, postals, màquines, tribanella, ferros, corretges, butxaca, caramel, rellotges, llums, violí, cascavells, tinta, estampa, banderes, copa, shorts, sostenidors, caçapallones, full de paper, whisky, gel, xarxes, velles, vas, diademes, daus, daga, mur, xarxes...

"la Caixa"
Cada dia
més
a prop.

CAIXA DE PENSIONES
"la Caixa"

BEN A PROP

Lamento sovint (i escolto lamentacions semblants de llavis dels amics) que portem una vida estranya: no ens és possible de mantenir un tracte freqüent, continuat, amb les persones que ens interessin més. De pretextos no ens en falten pas, perquè sempre se'n poden trobar de tota mena i algun, ni caldria dir-ho, té aires de validesa. Serveix, almenys, per a tranquil·litzar-nos la consciència, que ja és molt.

Tot això se m'acut, en pla de confessió personal, a propòsit d'en Miquel Martí i Pol. Potser només ens hem vist un parell o tres de vegades, i trobo que són molt poques en relació amb l'afecte que li tinc, i amb el que ell m'ha demostrat a mi. Som un país petit, però no tant: distàncies que són insignificants sobre el mapa, ens imposen limitacions de convivència. Ell viu a Roda de Ter i jo a Barcelona, cosa de no res, però déu n'hi do. Aquesta és la primera excusa. La segona és que, amb el do de la seva poesia, el tinc sempre a prop meu. Mirant-ho bé això és, més que no pas una excusa, una gràcia inestimable que m'omple de reconeixença.

Però encara hi ha més, un regal d'aquells que es guarden tota la vida. En un país com el nostre on ens falten tantes coses, i entre elles més exemples de fermesa cívica, de coratge, d'honestedat en l'home i en l'obra, en Martí i Pol és una referència constant. Vull dir que mai no l'he sentit llunyà, a desgrat de les converses que ens devem. Tinc sempre a tocar el record de la seva plenitud humana i, molt endins del meu esperit, el ressò de la seva veu.

PERE CALDERS

LA IMATGE

Quan es parla d'en Miquel Martí i Pol, m'agrada poder explicar que he tingut la sort de conèixer-lo aviat, vull dir fa molt de temps, ja, i que de seguida el vaig sentir amic i fratern. Després, també he anat sentint per a ell admiració i respecte. Tinc un record esplèndid d'una llarga caminada per boscos i muntanyes, conversant i divagant, i de com aquell dia em va fer descobrir la meravella de les Guillerries a la tardor!

He anat llegint tots els seus llibres, és clar, i és curiós que sempre que he hagut de recitar poemes en públic, sempre han estat d'ell, d'en Miquel Martí i Pol.

Llegint-lo, he trobat sovint una pàgina, una ratlla, una imatge tan immensa, tan exacta, que m'han fet imaginar-la com a *divisa* o com a epitafi... tot i que ara ja no s'estila. Hi ha poemes que t'ajuden a viure, i et fan companyia.

En fi, que estic contenta d'haver coincidit amb ell en el temps, en l'espai i en tantes coses d'aquest tros de terra.

I que per molts anys.

CARLOTA SOLDEVILA

MIQUEL MARTÍ I POL NO DESA ELS SOMNIS

Era a l'hivern, a finals de 1977. Dissabte. Al matí ens havíem arribat a Romanyà de la Selva per entrevistar la Mercè Rodoreda. Havia estat una entrevista tensa per culpa de la meua manca de tacte, de la meua poca traça política. Sabia perfectament que hi ha uns temes dels quals la Rodoreda no vol parlar mai: del seu primer matrimoni, del seu fill, del seu company, «Armand Obiols», pseudònim de Joan Prat i Esteve, un dels millors poetes catalans, del qual s'enamorà en el seu exili a Roissy-en-Brie... Pensant en els lectors, jo la vaig anar burxant. Es va enutjar una mica, fins a obligar-me a sortir dels terrenys personals i a tornar pels verals de la literatura. Llavors, ho recordo perfectament, tenia davant la tesi de Carme Arnau sobre la seva obra, ara ja convertida en llibre. Vam acabar bé. Vam fer fotografies de l'escriptora amb un magnífic pastor alemany... De fet ens va rebre a casa d'una seva amiga i, tot i les tibantors, acabà mostrant-nos la torre que en aquells moments es bastia ella damunt d'un turonet, i des d'on pot contemplar una panoràmica que va de les illes Medes al Montseny. Ara, ja és acabada i espleta de flors.

Vam sortir tard i vam anar a dinar pel camí. A Roda de Ter ens esperava, a la tarda d'aquell mateix dissabte, Martí i Pol.

He de dir que m'esperonà a entrevistar-lo un meu amic. Coneixia, és clar, els seus primers llibres, però no tan bé com hauria volgut, i em semblava una indelicadesa no haver estudiat detalladament els darrers. Llavors ja havien sortit tres volums de la seva obra completa, a més a més de **Crònica de demà**. Coneixia força bé aquest darrer, i em semblava intuir una certa evolució en la seva obra. M'hauria agradat cremar-m'hi les celles més a fons, abans de topar-me amb el poeta. Al cap hi tenia, doncs, un cert misticisme religiós individual del seu llibre **Paraules al vent** (1954), mantingut encara a **Quinze poemes** (1957), però ja reemplaçat a partir d'**El poble** (1966) vers una poesia més social que tindria l'eclosió en **La fàbrica** (1972), tot i haver quedat finalista al «Carles Riba» amb **Vint-i-set poemes en tres temps** (1972). D'altra banda, sabia que d'ençà del 1970 els metges li havien diagnosticat una esclerosi múltiple. I encara tenia present un fet crucial per a la poesia catalana contemporània: la seva intervenció en la creació i posada en marxa (ara, podria afegir, i fins i tot en el seu sosteniment

econòmic) de la col·lecció de poesia «Els Llibres del Mall». De fet, el juny de 1973, es reuniren amb ell Ramon Pinyol —ara editor de la col·lecció—, Jaume Medina, Miquel Desclot, Xavier Bru de Sala, Maria Mercè Marçal i el catalanòfil Abellés Sam Abrams, i projectaren la col·lecció que, en pocs anys, s'ha convertit en la més ambiciosa dels Països Catalans. Val a dir que els primers llibres que s'havien d'editar-hi havien de ser d'Agustí Bartra i de Joan Brossa, i que això va crear una certa picabaralla. Pere Llopis, company de Brossa, indicà que si es feia una nova col·lecció, havia de ser per donar pas a les veus més noves i més joves. I així es va fer, tot i que els joves de l'òrbita bartriana promogueren una nova col·lecció, l'«Ausiàs March». Martí i Pol, doncs, va estar en el rovell de l'ou d'aquests dos projectes de llibres de poesia, ara, sortosament, convertits en una magnífica realitat. Potser no s'hauria imaginat mai, aquell 1973, que la seva obra completa es difondria, una edició rera l'altra, dins de la col·lecció «Els Llibres del Mall».

Arribàvem, doncs, a Roda de Ter amb tot aquest garbuix al cap. Recordo que no sabíem ni tan sols on vivia, però tothom a qui ho anàrem demanant ens ho sabia indicar. Poc a poc, i molt més tard del compte, arribàrem a casa seva. La primera impressió fou que la seva malaltia el tenia molt més abatut del que jo m'imaginava. De fet, ara recordo que els seus llavis pellerinosos, les seves dents enormes, el seu posat expectant, la seva calva groguenca, el seu despatxet amb un llum damunt una taula reblerta de llibres, i, sobretot, el seu difícil fil de veu, la seva feixuga articulació. Recordo que de bell antuvi no aconseguíem entendre'l i, primer la seva muller, després la seva filla, ens havien d'ajudar a fer-ho. Però, poc a poc, vam anar sintonitzant amb la seva paraula lenta, profunda, matisada. I amb el seu capteniment mansuet.

L'entrevista sortí publicada a «El Correo Catalán» el 28 de gener de 1978, i aplegada, més tard, en el meu llibre **Plomes catalanes contemporànies** (1980). L'experiència, però, deuria haver estat tan intensa, que em reclamà una poetització. En sortiren uns alexandrins publicats en el núm. 27 de la col·lecció de bibliòfil «El burí i la ploma», de Miquel Plana (Olot, 1980), en un aplec intítulat **Pas-sarelles**, del qual vaig fer una altra edició a Barcelona, el mateix any. Vaig voler-hi sintetitzar aquella impressió de contrast que em produí la seva veu malaltissa i disminuïda, tot i la convicció que era una de les veus poètiques, enèrgiques i gegantines del país. Alguns versos fan així:

Xiuxiueja una veu, una veu
malaltissa, migrada... (i tan forta com és!) [escanyada,

**Un home fet poeta
és un home fet veu**

De tornada, en la fosca, assaborim silenci.
(A casa encara sento
una veu insilent).

Aquell dia, Martí i Pol ens parlà de les seves prosas **Contes de la vila d'R.** i d'un altre llibre de poemes: **Estimada Marta**. Ara, si no vaig errat, aquest llibre ha ultrapassat les set edicions, sense comptar les traduccions castellanes i les d'antologia. Recordo que em va fer llegir poemes en veu alta, com si demanés una altra veu per a escoltar la seva pròpia, les intensitats de la qual no podia modular. M'afalagà dient que llegia bé.

Això, des d'aleshores, m'ho ha fet repetir alguna altra vegada. De fet —culpa ben meva— ens hem vist menys cops dels que jo hauria volgut i desitjat. La darrera vegada que vaig ésser en la seva casa vella de «El Serrat» —molt després de la setmana d'homenatge del 1978, i del premi Fastenrath— fou a rel d'haver-se-li concedit el «Premi de la Crítica», d'àmbit estatal. Acabava de sortir **L'hoste insòlit** i el quart volum de la seva obra poètica. Tenia un llibre inèdit, escrit a màquina en un quadern, i que no sabia com intitular. Em va tornar a fer llegir en veu alta el primer poema:

**Ara mateix enfilo aquesta agulla
amb el fil d'un propòsit que no dic
i em poso aapedaçar...**

Aquells decasíl·labs em van tornar a impressionar de valent. Gaudíem ja d'uns quants anys de democràcia, però el poeta semblava voler-nos avisar que anéssim amb compte amb les marrades. **Que tot està per fer i tot és possible!** Era conscient, ell, que la immediatesa d'aquells versos ja no estava de moda, que el seu crit cívic, ètic i crític, es podia entendre malament. Recordo que li vaig dir que jo ja veia el llibre publicat i intítulat **Ara mateix**. Em va tornar a afalagar fent-me'n llegir d'altres. Recordo que no vaig voler sortir de casa seva sense copiar-me aquell primer poema, però. Portava una data: 2-IV-80. I vaig titular la meua conversa, publicada en el número de novembre de **Foc Nou** (1980), **Miquel Martí i Pol, ara mateix**. Em sembla que vaig ser el primer a donar a conèixer públicament aquell magnífic poema.

Aquell llibre es convertí, un temps després, en **L'àmbit de tots els àmbits**. I, ara, recitat per J. M. Flotats, obre el disc de Lluís Llach amb el mateix títol. Quan el vaig sentir, sobregament interpretat, al Teatre Poliorama de Barcelona, no fa gaire, em vaig emocionar exactament igual que aquella primera nit que vaig romandre massa temps d'escreix a casa seva.

Eren els mateixos poemes que jo havia llegit quan encara eren inèdits. La veu d'un poeta, per malaltissa que fos en físic, esdevenia, de nou, una veu insilent.

Ja ho he dit: culpa ben meua de no haver tingut més contactes personals amb el poeta. És clar que els contactes poètics i d'altra mena han estat constants ara perquè algú et demana una dada, ara perquè has de fer l'article per a l'apèndix de la **Gran Enciclopèdia Catalana...**

La darrera vegada que, venint a Olot o tornant-ne, vaig passar per Roda, estava ja a la casa nova, a frec dels col·legis. D'allí ha sortit precisament el seu **Primer llibre de Bloomsbury** (1982), que segons el prologuista, clou un cicle començat amb **Crònica de demà** (un calidoscopi), seguit amb **Estimada Marta** i **L'hoste insòlit** (el poeta s'ha apamat, ha après el seu estat i ha començat un diàleg amb ell mateix), i continuat amb **Les clares paraules** (el poeta ha donat nom i forma a les coses redescobertes) fins a **L'àmbit de tots els àmbits** (on el poeta crida la seva comunitat a **ser**, a fi que l'acció que seguirà de la consciència comunitària en sigui la normal conseqüència). Per això, de **Primer llibre de Bloomsbury** s'ha pogut dir que «és com un llibre de normalització: l'acció tossuda del poeta ha vençut, amb escreix, la limitació del ser humà». El poeta ens hi diu:

**No tot és desar somnis pels calaixos
rodejats d'enemics o bé d'objectes
que subtilment i astuta ens
[empresonenen.**

(...)

**Només si anem més enllà de la lluita,
incessantment i sense defallences
n'amidarem, sencera, la fondària.**

El poeta collectivitza solidàriament l'experiència de la seva pròpia escriptura, perquè és la manera profunda d'assumir la seva vida: **la vida es viu vivint-la**, ens revela. I encara: **Tot el que és clar en els mots, és clar en la vida**. Per això el seu darrer llibre esdevé una crida a viure individualment i col·lectiva la vida. I per això no li cal desar els somnis.

Ara, mentre esperem el llibre que s'anuncia a la col·lecció de la revista «Reduccions», i el cinquè volum de la seva obra completa, Martí i Pol és homenatjat arreu. No crec que sigui exagerat dir que és el poeta més llegit d'arreu dels Països Catalans.

Precisament per això, després de ser testimoni de la quantitat de noies i nois que lleixen Martí i Pol sense que ningú els hi obligui, vaig proposar, a principis d'aquest 83, a la Comissió de Professors de Llengua i Literatura Catalanes, que algun dels seus llibres es pogués posar en el programa del Curs d'Orientació Universitària. La meua proposta no va tenir cap èxit. Un cop més, sembla que ens entestem a fer estudiar als nostres alumnes obres que ells troben arcaïques, en comptes d'acostar-los a una literatura ben viva. Però, sortosament, hi ha centres d'estudi que saben anar més enllà dels programes oficials. Que això passi a Olot, m'entusiasma pel fet de poder unir-me a l'homenatge a un dels nostres poetes més populars, i em complau extraordinàriament.

Lluís Busquets i Grabulosa
(6-IV-83)

MIQUEL MARTÍ I POL

**Una obra poètica
gestada des dels límits
més estrictes
on la gran vençuda
és la mort**

Crònica de demà

Pròleg de Ramon Pinyol
i coberta i dibuix de
Joan-Pere Viladecans.

Estimada Marta

El llibre amb què el poeta
ha esdevingut un mite.
Pròleg de l'autor i coberta
de Joan-Pere Viladecans.

L'àmbit de tots els àmbits

La normalitat ha de ser la
revolta. Els poemes que canta
en Lluís Llach. Pròleg de
Salvador Espriu. Coberta de
Joan-Pere Viladecans.

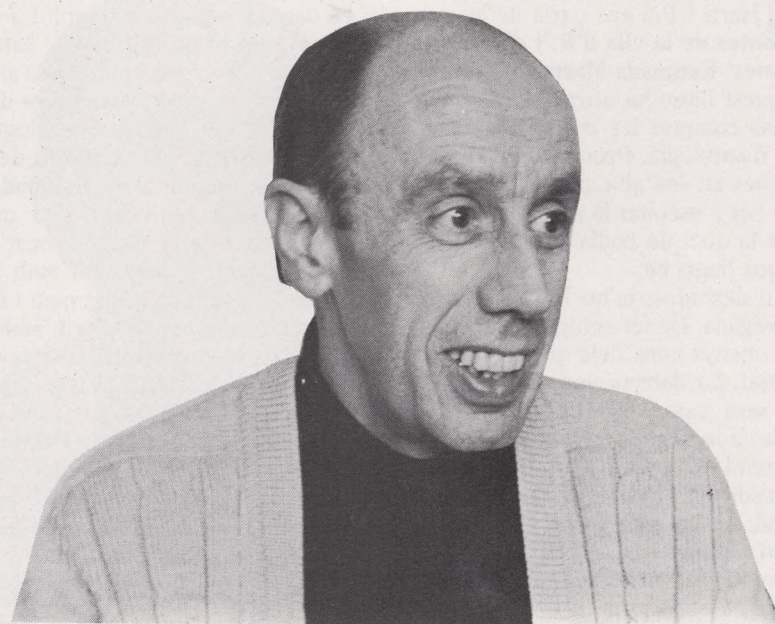
Primer llibre de Bloomsbury

L'acció tossuda del poeta
ha vençut la limitació de
l'ésser humà. Pròleg d'A.
Monné-Jordà, coberta
d'Albert Ràfols Casamada.

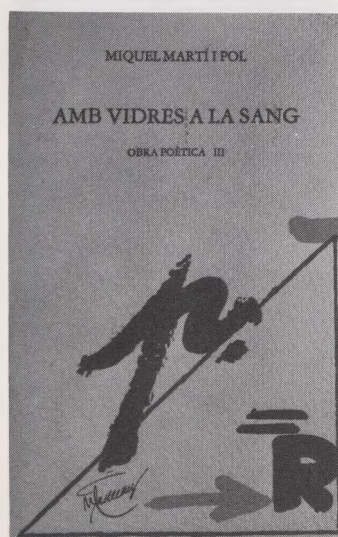
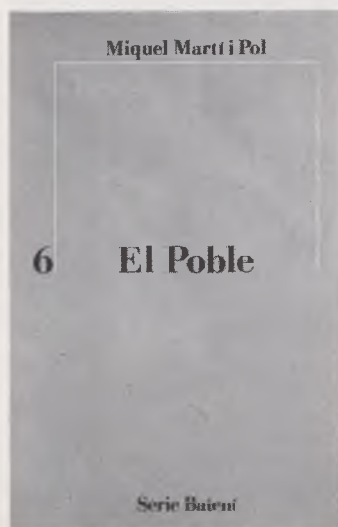
OBRA POÈTICA COMPLETA:

Quarta edició en premsa.
L'arrel i l'escorça.
El llarg viatge.
Amb vidres a la sang.
Les clares paraules.

LLIBRES DEL MALL

APROXIMACIÓ BIBLIOGRÀFICA A MIQUEL MARTÍ I POL

L'any 1977, Jaume Medina publicava la primera aproximació bibliogràfica important a l'obra de Miquel Martí i Pol (1). Constava de cinquanta-tres notes bibliogràfiques que recollien els llibres principals del poeta, incloses les traduccions que s'havien fet d'alguns dels seus poemes i les fetes pel mateix Miquel Martí i Pol, sobretot del francès, a més d'una colla d'articles i entrevistes bàsics sobre l'obra del poeta rodenc, el darrer datat l'octubre del 1976.

D'aleshores ençà, no solament ha plogut molt, com diu la dita popular, sinó que també s'ha gastat molta tinta sobre Miquel Martí i Pol i sobre la seva obra; a més, el poeta ha continuat escrivint i traduint. Sis anys són força anys, sobretot si la popularitat va en augment constant i progressiu, com s'ha devingut en el cas d'en Miquel. Per això en aquest número especial del «Gra de Fajol» que se li dedica, ens plantejarem de fer un nou esbós bibliogràfic que fos continuació del d'en Jaume Medina.

El material nou de seguida ens abassegà: gairebé no hi havia cap apartat dels que establí Jaume Medina, que no s'hagués doblat. A més a més, se'ns plantejaren tota una sèrie d'interrogants que afectaven tant l'obra del poeta com la crítica sobre les seves publicacions i, doncs, l'enfocament del treball.

Per què no es va incloure a **Un esbós...** la producció crítica (pròlegs, ressenyes...) d'en Miquel? Ho havíem de fer ara? (2).

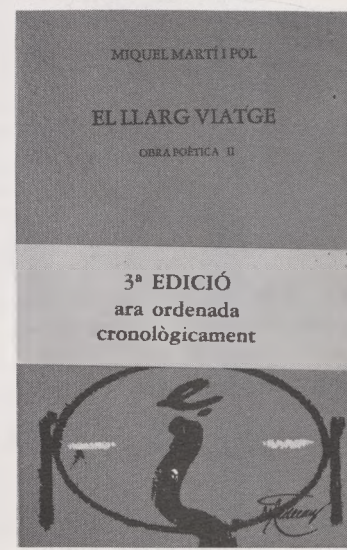
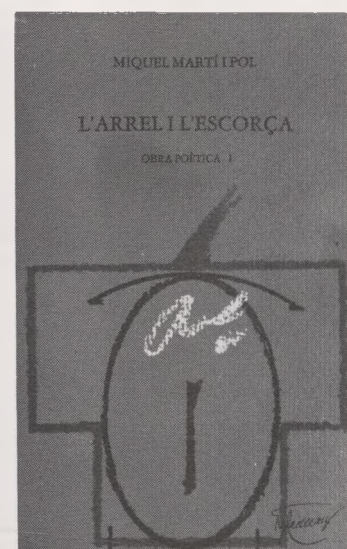
Per què no incloïen les primeres edicions dels poemes quan havien sortit com a inèdits en llocs ben diversos? Ho havíem de fer, nosaltres? (3) Per què...?

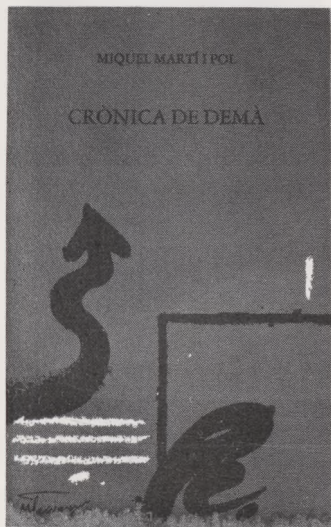
Concloguérem que no, que seguiríem únicament els passos fressats per Jaume Medina. Erem conscients que els estudis

apuntats calien, però que si de cas havien de formar part d'altres treballs més especialitzats, que defugien àmpliament les pretensions d'aquesta aproximació bibliogràfica.

I per acabar, encara se'ns plantejava un darrer problema: on calia establir els límits pel que fa a la inclusió o no d'articles, ressenyes, notes... sobre l'obra de Miquel Martí i Pol? Érem conscients que un article que ens podia semblar poc útil o poc innovador quant a aportacions a l'estudi de l'obra martipoliàna, podia ser-ho força per a una futura bibliografia, per exemple. Això ens portà a partir de la base de prescindir de com menys articles millor; malgrat ser conscients que no es podia publicar tot (4). Supeditàrem, doncs, la utilitat a l'exhaustivitat (conscients, tanmateix, que ara com ara és impossible de pretendre fer una cosa exhaustiva, com hem volgut reflectir al títol del treball) i concloguérem que el límit per a la dita inclusió podia passar pel fet que l'article, ressenya, etc. fos signat o no (5), tot i que ens reservàvem, és clar, un cert marge.

Així doncs, seguiríem les pautes que Jaume Medina establí en el seu esbós de l'any 1977 amb algunes modificacions: **Reculls** desapareixeria, **Antologies** només inclouria les publicades en llengua catalana, ja que les que són traduccions, tot i ser antologies, les passem a un apartat nou que inclou les traduccions que, sobre l'obra del poeta, ens han arribat, ja que han augmentat força aquests darrers anys. També fem dos apartats nous, **Altres obres** i **Discografia**, que responen a la necessitat de situar algunes obres no publicades en aquell moment, i també a la necessitat de sistematitzar un apartat que cada dia augmenta, la musicació de poemes, i que ara ja no podríem limitar-nos a esmentar (6). Tot i això, som conscients

que hi ha infinitat de musicacions que no s'han arribat a editar, almenys que sapiguem (7), i potser, com de segur s'esdevé amb els articles, alguna que tot i haver-se gravat no ens ha arribat per cap via.

No volem acabar sense tornar a insistir en el caràcter aproximatiu d'aquesta bibliografia i, naturalment, sense agrair a la Dolors i a en Miquel la paciència que han hagut de tenir mentre n'ha durat l'elaboració. Tampoc no vull oblidar l'ajut d'en Pere Farrés, sense el qual aquesta aproximació encara hauria estat més incompleta.

NOTES:

(1).- J. M. [Jaume Medina]. **Un esbós de bibliografia de Miquel Martí i Pol**, dins **Amb vidres a la sang. Obra poètica III**, Barcelona, Curial, 1977 («Llibres del Mall», 27).

(2).- Anterior a 1977 podríem citar les seves col.laboracions a «Oriflana», i posteriors les de «Reduccions». Pel que fa als pròlegs, valgui com a exemple el que féu a **Nívia**, d'Anton Carrera, Andorra la Vella, Edicions Serra Airoso, 1981 («Nívia», 1).

(3).- Anterior a 1977 podríem citar els quatre que, escrits l'any 1975, publicà a «Faig», 4, maig 1974, pp. 3-4. O bé, menys coneguts, els publicats als programes de la Festa Major de Roda de Ter (per exemple «**Estances d'amor**» -«Roda de Ter», setembre, 1951- o «Poema de la pregària» -«Roda de Ter», setembre 1954-) i encara anteriorment, entre 1944-47, en diverses publicacions de Roda com «Amanecer» o «Verdaguer. Revista literaria».

Pel que fa als posteriors, bastin dos exemples ben diversos: els publicats a «Taula de canvi» (n.º 12, maig-juny 1980, pp. 98-102) i a «Arada» (Butlletí de l'Associació de Veïns de Castellbisbal, setembre 1979, pp. 4-5). No caldria dir, potser, que aquests darrers han aparegut posteriorment en volum (a **Les clares paraules** i a **L'hoste insòlit**, respectivament), però són una bona mostra de com serà de difícil fixar, en un futur, per proper que sigui, l'obra de Miquel Martí i Pol.

(4).- Potser en foren un bon exemple les notes d'agència o ressenyes de redacció d'actes com la visita del President Pujol al poeta (**Jordi Pujol: aquest Onze de setembre a Osona**, «El 9 nou», 17 abril 1981) o l'anunci de la setmana que com a homenatge se li tributà a la Seu d'Urgell («Canigó», 24 abril 1982).

(5).- Un exemple típic del que diem serien les ressenyes bibliogràfiques com les de «La Vanguardia», signades J. V. i que entre altres llibres parlen dels d'en Miquel (3 febrer 1977 i 30 març 1978, per exemple).

(6).- Sí que ens haurem de limitar a esmentar edicions tan inclassificables com: els programes del Teatre Lliure (**Amb vidres a la sang**, Temporada 78/79, i **Fulgur i mort de Joaquín Murieta**, Temporada 81/82), els programes de recitals com els d'en Rafael Subirachs (vegeu nota 7), el cas del llibret multicòpiat titulat **Cantata «El Poble»** (amb música de Xavier Baurier, Xè. Aniversari de la Coral Gallaret, s. d.) i també, tot i que mereixerien apartats a part, els programes de ràdio (per exemple el realitzat per Joan Casellas, Josep M.ª Melció i Josep Puigbó, titulat **Afany de vida** a Ràdio Olot el juny del 1979) i de TV (per exemple el que per al programa **Veus i Formes**, dirigit per Robert Saladrigas, realitzaren Jaume Masdeu i Jordi Ferrarons, i que es passà el juny del 1982) o els llibres de text, enciclopèdies, etc. (per exemple el d'Antoni Carbonell i altres, **Literatu-**

ra Catalana dels inicis als nostres dies, Barcelona, EDHASA, 1979 («El Punt», 6), pp. 525-526, o l'article de l'Albert Manent a la GEC, v. 9, 1976).

(7).- Un exemple ben significatiu foren les versions dels **Cinc esgrafiats...** i de **Colors** que Rafael Subirachs presentà amb motiu del «I. Sympòsium sobre l'ensenyament del català a no-catalanoparlants» (Vic, 9-10 abril 1981).

(a) OBRES POÈTIQUES

Paraules al vent, amb un pròleg de Joan Teixidor, Barcelona, Edicions Proa, 1954 («Els llibres de l'Óssa Menor», 19).

Quinze poemes, Ciutat de Mallorca, Ed. La Font de les Tortugues, 1957 («La Font de les Tortugues», 5).

El poble, Ciutat de Mallorca, Ed. Daedalus, 1966 («La Sínia», 7).

La fàbrica, amb un pròleg de Jordi Sarsanedas i amb gravats de Jordi Sarrate, Terrassa, 1972 («Quaderns el Bordiol», 1).

Vint-i-set poemes en tres temps, Barcelona, Edicions 62, 1972 («Els llibres de l'Escorpí», 11).

La pell del violí, Barcelona, Vosgos, 1974 («Ausiàs March», 1).

Cinc esgrafiats a la mateixa paret, Barcelona, Lumen, 1975 («Tarot», 8, La Justícia).

L'arrel i l'escorça. Obra poètica I, amb un pròleg de Lluís Solà i Sala, Barcelona, Curial, 1975 («Llibres del Mall», 15).

El llarg viatge. Obra poètica II, amb un pròleg de Miquel Desclot i Jaume Medina, Barcelona, Curial, 1976 («Llibres del Mall», 26).

Quadern de vacances, amb un pròleg de Joan Oliver, Barcelona, Edicions Proa, 1976 («Els llibres de l'Óssa Menor», 88).

Amb vidres a la sang. Obra poètica III, amb un pròleg de Johannes Hösle i un epíleg de Jaume Medina, Barcelona, Curial, 1977 («Llibres del Mall», 27).

Crònica de demà, amb un pròleg de Ramon Pinyol, Barcelona, Eds. del Mall, 1977 («Llibres del Mall», 29).

Estimada Marta, amb un pròleg de l'autor, Barcelona, Eds. del Mall, 1978 («Llibres del Mall», 36).

L'hoste insòlit, amb un pròleg de Maria Aurèlia Capmany, Barcelona, Edicions Proa, 1979 («Els llibres de l'Óssa Menor», 107).

Les clares paraules, Obra poètica IV, amb un pròleg de Joan Triadú, Barcelona, Eds. del Mall, 1980 («Llibres del Mall», 48).

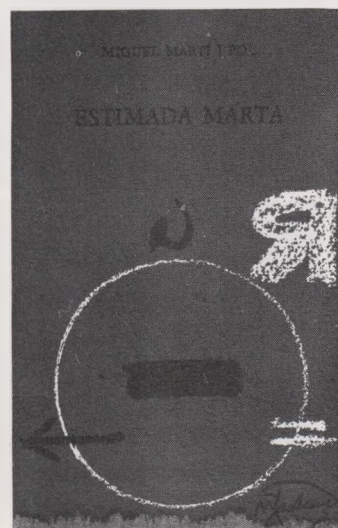
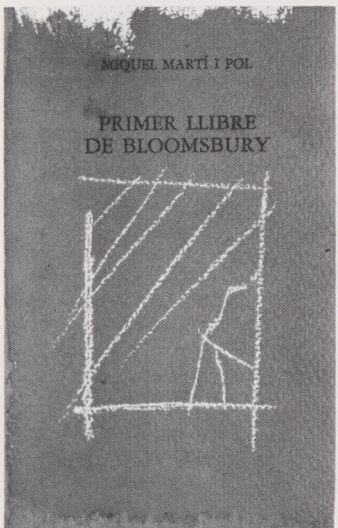
L'àmbit de tots els àmbits, amb un pròleg de Salvador Espriu, Barcelona, Eds. del Mall, 1981 («Llibres del Mall», 59).

Llibre dels sis sentits, amb sis gravats de Joan Miró, Barcelona, Sala Gaspar, 1981.

El poble, Barcelona, Eds. del Mall, 1981 («Sèrie Batent», 6).

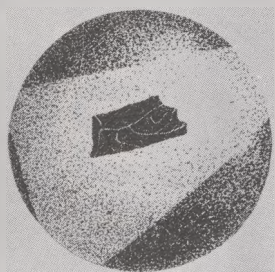
La fàbrica, Barcelona, Eds. del Mall, 1981 («Sèrie Batent», 7).

Primer llibre de Bloomsbury, amb un pròleg d'A. Munné-Jordà, Barcelona, Eds. del Mall, 1982 («Llibres del Mall», 72).

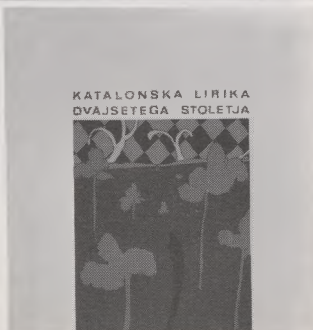
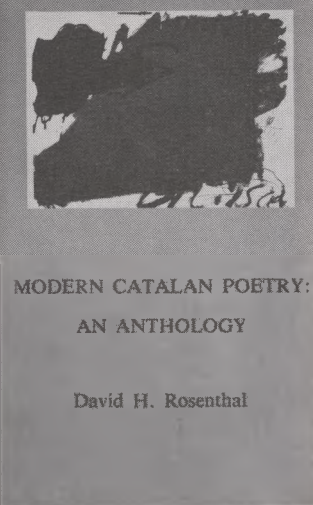

Per Olot, tots d'acord. Olot III

**ANTOLOGIA POÈTICA
MIQUEL MARTÍ I POL**

SEMINARI DE LENGUA I LITERATURA CATALANES
INSTITUT DE BATXILLERAT «JAUME CALLÍS» - VIC

(b) ANTOLOGIES

BOFILL I FERRO, J. - COMAS, A.: **Un segle de poesia catalana**, Barcelona, Destino, 1968, p. 1967 ss.

TRIADÚ, J.: **Nova antologia de poesia catalana (De Maragall als nostres dies)**, Barcelona, Selecta, 1973, p. 292, ss.

CANALS I LAMIEL, J. M.: **Poble, Treball i Poesia**, Barcelona, Pòrtic, 1974, p. 164, ss.

Cada mot un món, amb un pròleg de Miquel Desclot i il·lustracions de Xavier Grau, Barcelona, Lumen, 1979 («Sis Joans», 3).

Antologia poètica, Vic, Seminari de Llengua i Literatura Catalanes. Institut de Batxillerat «Jaume Callís», 1981 (ciclostilada).

Selecta, La Seu d'Urgell, Institut «Joan Brudieu». I Setmana Cultural: Homenatge a Miquel Martí i Pol, 1982 (ciclostilada).

Antologia poètica, amb una presentació d'Antoni M. Badia i Margarit, Barcelona, Eds. Universitat de Barcelona, 1982.

Antologia poètica, amb un pròleg de Ricard Torrents [datat el 1979], Barcelona, Edicions Proa, 1982 («Els llibres de l'Òssa Menor», 119).

Setmana dedicada a Miquel Martí i Pol, Olot, Institut de Formació Professional de la Garrotxa - Servei de Publicacions, 1983 (ciclostilada).

Antologia poètica, amb un pròleg de Pere Farrés, Barcelona, Edicions 62, 1983 («El Garbell», 9).

**(c) TRADUCCIONS A
LLENGÜES ESTRANGERES**

HÖSLE, J. - POUS, A.: **Katalanische Lyrik im zwanzigsten Jahrhundert (Eine Anthologie)**, Mainz, Hase % Koehler, 1970, p. 139, ss.

SEABRA, M. DE: **Antologia da novissima poesia catalã**, Lisboa, Editorial Futura, 1974, p. 35-39.

CORREDOR MATHEOS, J.: **Miquel Martí Pol / Antologia**, amb un pròleg de F. Vallverdú, Barcelona, José Batlló editor, 1974, («El Bardo», Sèrie Especial, 7).

NIJS, BOB DE: **Een Morgenland Een Avondland (14 Vlaamse & 14 Catalaanse dichters) / (14 poetes catalans i 14 poetes flamencs) Terra de Llevant Terra de Ponent**, Brussel·les, Flemish P.E.N. - Centre, 1978, pp. 63-66.

ROSENTHAL, DAVID H.: **Modern Catalan Poetry: An Anthology**, amb il·lustracions de diversos pintors (Tàpies, Ponç, etc.), Minnesota, New Rivers Press, 1979, pp. 151-164.

TUGUES, Albert: **Poemas inéditos de Miquel Martí i Pol**, «Hora de poesia» n.º 13, gener-febrer 1981, pp. 71-76.

MARGARIT, JOAN: **Amada Marta**, amb un pròleg de l'autor traduït també per Joan Mrgarit, Barcelona, Eds. del Mall, 1981 («Els llibres del Mall / Sèrie Ibèrica», 7).

NIJS, BOB DE: **Miquel Martí i Pol. Gedichten**, «Nieuw Vlaams Tijdschrift» n.º 34/36, novembre - desembre 1981, pp. 815-825.

KOŠIR, NIKO: **Katalonska Lirika XX. Stoletja**, Ljubljana, Ed. Cankarjeva Založba, 1982, pp. 127-142.

POLACK, PHILIP: **Cinc esgrafiats a la mateixa paret / Five graffiti on a single wall**, Oxford, The Dolphin Book Co., 1982.

(d) OBRA DE TRADUCTOR

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY: **Ciudadella**, en col·laboració amb Jordi Sarsanedas, Barcelona, Nova Terra, 1965.

GEORGES ARNAUD: **El salari de la por**, Barcelona, Edicions 62, 1968.

ROBERT LAFONT: **Per una teoria de la nació**, Barcelona, Edicions 62, 1969.

SIMONE DE BEAUVOIR: **La mesura de l'home**, Barcelona, Edicions 62, 1969.

CLAUDE LÉVI-STRAUSS: **Tristos tròpics**, Barcelona, Anagrama, 1969.

ANDRÉ GLUCKSMANN: **El discurso de la guerra**, Barcelona, Anagrama, 1969.

CLAUDE LÉVI-STRAUSS: **El pensament salvatge**, Barcelona, Edicions 62, 1971.

ROLAND BARTHES: **El grau zero de l'escriptura**, en col·laboració amb Jem Cabanes i Concepció Ciuraneta, Barcelona, Edicions 62, 1973.

ÉMILE ZOLA: **Nana**, Barcelona, Edicions 62 / «La Caixa», 1981 («MOLU», 9).

PABLO NERUDA: **Fulgor i mort de Joaquín Murrieta**, Barcelona, Eds. del Mall, 1982 («Teatre Lliure»).

GUSTAVE FLAUBERT: **L'educació sentimental**, Barcelona, Edicions 62 / «La Caixa», 1982 («MOLU», 20).

(e) ALTRES OBRES

La creació, recull de poemes de M. Martí i Pol ciclostilats a Centelles amb motiu del muntatge teatral del grup «Vermell X 4», setembre 1969.

Primavera (visualització del poema «Primavera» de Miquel Martí i Pol pels alumnes de l'Escola «El Puig» d'Esparraguera amb el guiatge del seu mestre Ramon Besora, Barcelona, Eds. del Mall, 1978 («El Petit Mall», 1).

Hivern (visualització del poema «Hivern» de Miquel Martí i Pol pels alumnes de l'Escola «El Puig» d'Esparraguera amb el guiatge del seu mestre Ramon Besora, Barcelona, Eds. del Mall, 1978 («El Petit Mall», 2).

Un experiment teatral amb els llibres «El poble» i «La fàbrica» seguint l'esperit de la conversa publicada a «Serra d'Or» l'agost del 1972, ciclostilada s amb motiu del muntatge teatral preparat pel «Grup de Teatre del Centre Sant Pere Claver», Barcelona, gener 1978.

Contes de la vila de R... amb un pròleg de Pere Farrés, Barcelona, Lumen, 1978 («La Paraula Menor», 11).

(f) ARTICLES I ESTUDIS

ANGLADA, M. ÀNGELS: **Poesia catalana 1972, II**, «El Pont» n.º 68, Barcelona, s. a., pp. 35-36.

GIMFERRER, PERE: **Acerca de dos poetas**, «Destino», 26 agost 1972, pp. 33-34.

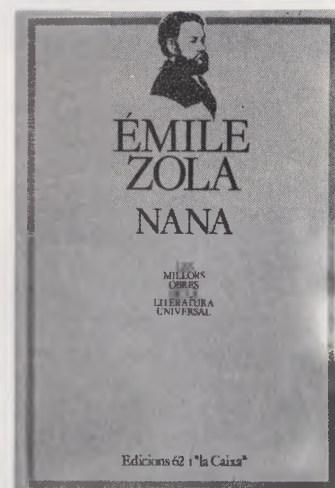
FAULÍ, JOSEP: **Poemes de Miquel Martí i Pol**, «Diario de Barcelona», 21 octubre 1972.

VIDAL ALCOVER, JAUME: **Miquel Martí i Pol**, «Diario de Barcelona», 25 octubre 1972.

**PER UNA
TEORIA
DE LA NACIO**

ROBERT
LAFONT

HÖSLE-POUS
KATALANISCH
LYRIK
EINE ANTHOLOGIE

HASE & KOEHLER

FULGOR I
MORT DE
JOAQUIN
MURIETA

teatre lliure

- SALADRIGAS, ROBERT: **Miquel Martí i Pol**, «Destino», 18 novembre 1972.
- VALLVERDÚ, FRANCESC: **Martí i Pol, un poeta del pueblo**, «El Correo Catalán», 30 novembre 1972.
- VALLVERDÚ, FRANCESC: **Martí i Pol o la remor persistent**, «Serra d'Or», desembre 1972, p. 89.
- SALADRIGAS, ROBERT: **La fàbrica**, «Diario de Barcelona», 10 març 1973.
- TORRES, F.: **Miquel Martí i Pol: Antología 1966-1973**, «La Estafeta Literaria», n.º 544.
- RODRÍGUEZ PADRÓN, J.: **Antología de Miquel Martí i Pol (El Bardo, serie especial)**, «Diario de las Palmas», 19 juliol 1974.
- TOVAR, A.: **La poesía como prodigio**, «Gazeta Ilustrada», 12 gener 1975.
- MEDINA, JAUME: **M. Martí i Pol: Cinc esgrafiats a la mateixa paret**, «Presència», 22 març 1975.
- FARRÉS, PERE: **Miquel Martí i Pol, ara**, «Tele/eXprés», 2 abril 1975, p. 17.
- SALADRIGAS, ROBERT: **L'obra poètica de Martí i Pol**, «Tele/eXprés», 14 maig 1975.
- BROCH, ÀLEX: **El poeta de Roda**, «El Correo Catalán», 12 juny 1975.
- FAULÍ, JOSEP: **Martí i Pol: Primera etapa**, «Diario de Barcelona», 28 setembre 1975.
- ESCUADERO, J. M.: **Poesía que hincha las velas desplegadas de la humanidad**, «Jano» (Medicina y Humanidades), 9 abril 1976.
- TRIADÚ, JOAN: **La necessitat d'escriure**, «Avui», 16 maig 1976.
- BROCH, ÀLEX: **La poesia de Miquel Martí i Pol**, «El Correo Catalán», 20 maig 1976.
- FARRÉS, PERE: **El llarg viatge poètic de Miquel Martí i Pol**, «Els Marges», n.º 7, juny 1976, pp. 121-128.
- VALLVERDÚ, FRANCESC: **El llarg viatge de Miquel Martí i Pol**, «Serra d'Or», juliol 1976, pp. 35-36.
- GAYA, MIQUEL: **Papers vora el ventilador**, «Balears», 20 agost 1976.
- PIERA, J.: **Poemes de Miquel Martí i Pol**, «Canigó», 21 agost 1976, pp. 16-17.
- PINYOL, RAMON: **Quadern de vacances**, «El Correo Catalán», 26 agost 1976.
- PONS, A.: **La difícil serenitat**, «Avui», 3 octubre 1976.
- ALBERTÍ, JOSEP: **Miquel Martí i Pol: un viatge humà**, «Diario de Mallorca», 7 novembre 1976, p. 10.
- BROCH, ÀLEX: **Una mirada sin gesto**, «El Correo Catalán», 10 febrer 1977, p. 16.
- SALADRIGAS, ROBERT: **El corpus poètic de Martí Pol**, «Tele/eXprés», 16 març 1977, p. 15.
- PONS, AGUSTÍ: **La gran i rotunda remor del poeta**, «Avui», 27 març 1977, p. 22.
- FARRÉS, PERE: **Miquel Martí i Pol sense l'escorça**, «Serra d'Or», març 1977, pp. 29-31. Hi ha una rectificació al número següent, abril 1977, p. 89.
- GIMFERRER, PERE: **Miquel Martí i Pol**, «Lletra d'Or», 1976, «Destino», 7-13 abril 1977, p. 40.
- SULLÀ, ENRIC: **Ressenya d'Amb vidres a la sang**, «Els Marges» n.º 11, setembre 1977, pp. 121-122.
- ALBERTÍ, JOSEP: **M. Martí i Pol, final d'un viatge**, «Diario de Mallorca», 17 novembre 1977, p. 22.
- PAULA I FABRE, JOSEP: **Miquel Martí i Pol: «Crònica de demà»**, «Avui», 31 desembre 1977 / 1 gener 1978, p. 21.
- ANGLADA, M. ÀNGELS: **Ressenya del llibre Quadern de vacances**, «Canigó», 7 gener 1978, p. 34.
- PONT, JAUME: **Miquel Martí i Pol y su «Crònica de demà»**, «Destino», 25 gener 1978, p. 33.
- PÀMIES, TERESA: **«Crònica de demà» Nou llibre de Martí i Pol**, «Trellall», 27 gener / 2 febrer 1978.
- BROCH, ÀLEX: **Un futuro que es presente**, «El Correo Catalán», 9 febrer 1978.
- CARANDELL, JOSÉ MARÍA: **Los niños, los dibujos y un poema de Miquel Martí i Pol**, «La Vanguardia», 27 abril 1978.
- DESCLOT, MIQUEL: **Un homenatge necessari. El cas de Miquel Martí i Pol**, «Trellall», 12 maig 1978, p. 12.
- LOZANO, VICENÇ: **Martí i Pol, homenatge a la fidelitat**, «Mundo Diario», 18 maig 1978, p. 21.
- FARRÉS, PERE: **Els contes de la vila de R... de Miquel Martí i Pol**, «El 9 nou», 26 maig 1978, p. 5.
- BENACH, JOAN-ANTON: **Martí i Pol y su fábrica -sic-**, «El Correo Catalán», 28 maig 1978, p. 9.
- FARRÉS, PERE: **Text de presentació del poeta al programa Ara és demà. Setmana popular Miquel Martí i Pol, 21-28 maig 1978, organitzada per la Comissió de Cultura del PSUC d'Osona.**
- PÀMIES, TERESA: **El poeta**, «Mundo Diario», 3 juny 1978, p. 19.
- BROCH, ÀLEX: **Las narraciones de Miquel Martí i Pol. La desviación frente a la norma**, «El Correo Catalán», 20 juliol 1978, p. 25.
- SALADRIGAS, ROBERT: **Els contes com a element col·latral**, «Avui» 30 juliol 1978, p. 20.
- ALZUETA, MIQUEL: **Miquel Martí i Pol estimant a Marta -sic-**, «Mundo Diario», 12 novembre 1978, p. 21.
- COMELLAS, JAUME: **El món poètic de Martí i Pol, avui al Lliure**, «Avui», 23 novembre 1978, p. 21.
- BENACH, J. A.: **Martí i Pol en plan ignaciano**, «El Correo Catalán», 30 novembre 1978, p. 37.
- [PUJOL], VALERIÀ: **Miquel Martí i Pol, poeta popular**, «La Font del Cargol» n.º 1, desembre 1978 (Mataró).
- [PUJOL], VALERIÀ: **«Estimada Marta»: Una dimensió radicalment nova**, «La Font del Cargol» n.º 2, gener-febrer 1979 (Mataró).
- FAULÍ, JOSEP: **Miquel Martí i Pol. Oficio de poeta: amar y escribir**, «La Vanguardia», 1 febrer 1979.
- BROCH, ÀLEX: **Desertar és morir**, «El Correo Catalán», 24 febrer 1979, p. 25.
- PÀMIES, TERESA: **La lliçó del poeta**, «Avui», 1 març 1979, p. 3.
- VILADOT, GUILLEM: **Martí i Pol o el amor**, «Destino», 1-7 març 1979, p. 28.
- PONS, AGUSTÍ: **Martí Pol, poeta de la senzillesa**, «Avui», 18 març 1979, p. 21.
- PAIROLÍ, MIQUEL: **L'amor com a actitud**, «Avui», 18 març 1979, p. 21.
- RAURELL, FREDERIC: **L'existència de l'home, no escindible en dos camps**, «Avui», 20 març 1979.
- PADRÓ, BERTA: **Martí i Pol: cinquanta anys**, «Trellall», 22-28 març 1979.
- LÓPEZ CASANOVAS, JOAN F.: **Miquel Martí i Pol: L'experiència d'assumir els propis límits**, «Menorca», 24 març 1979, p. 23.
- VILAR, JOAQUIM: **Miquel Martí i Pol: La celebració, la reflexió i el desig**, «Punt Diari», 25 març 1979.
- FARRÉS, PERE: **Una aproximació a la poètica de Miquel Martí i Pol a propòsit de «Capfoguer»**, «Serra d'Or», juny 1979, pp. 35-38.
- CASELLAS, JOAN: **Com un pas més en aquest llarg viatge**, «L'Olotí» n.º 22, 10 agost 1979, p. 17.
- PÀMIES, TERESA: **L'hoste de Miquel Martí i Pol**, «Trellall», 2 abril 1980, p. 12.
- MARTÍ I BERTRAN, PERE: **Miquel Martí i Pol. Estimada Marta**, «Andorra 7» n.º 75, 27 abril - 3 maig 1980, p. 33.
- CAROL, JOSÉ: **Poesía desde la quietud**, «Nueva Estafeta» n.º 18, maig 1980, pp. 65-67.
- MORENO I GAYOSO, MIGUEL: **«L'hoste insòlit» de Miquel Martí i Pol**, «Hora...», maig-juny 1980, pp. 28-31.
- TRULL, ANTONI: **«Estimada Marta»: El darrer poema de Miquel Martí i Pol**, «Taula de canvi» n.º 21, maig-juny 1980, pp. 73-85.
- BROCH, ÀLEX: **Miquel Martí i Pol: sis aproximacions a la seva obra**, «Taula de canvi» n.º 21, maig-juny 1980, pp. 86-97.
- QUINTANA, ARMAND: **A propòsit d'«Estimada Marta»**, «Avui», 29 juny 1980, p. 22.
- PAIROLÍ, MIQUEL: **Martí i Pol, una poesia moral**, «Presència», febrer 1981, p. 39.
- POUS, AGUSTÍ: **Martí i Pol: Les clares paraules**, «Hoja del Lunes», Barcelona, 2 febrer 1981, p. 19.
- PUJOL, VALERIÀ: **Miquel Martí i Pol. De la paraula mítica a les clares paraules**, «Avui», 20 febrer 1981, p. 26.
- GONZÀLEZ, LAIA: **Homenatge multitudinari a Martí i Pol**, «Avui», 11 abril 1981.
- GABANCHO, PATRICIA: **Miquel Martí i Pol: una llamada de atención a la conciencia colectiva**, «El Noticiero Universal», 17 setembre 1981.
- FAULÍ, JOSEP: **Meditación patriótica del poeta**, «La Vanguardia», 1 octubre 1981.
- PARÉ, JOSEP: **Un nou llibre de Miquel Martí i Pol: «L'àmbit de tots els àmbits»**, «El 9 nou», 2 octubre 1981, p. 27.
- VIDAL, JOSEP A.: **Quan tot incita a desistir...** «Canigó», 24 octubre 1981, p. 14.
- SERRANO, FRANCISCO: **La sorpresa de un poeta**, «El País», 15 novembre 1981.

PUJOL, VALERÌA: **Entre la projecció simbòlica i la intenció conjuntural. «L'àmbit de tots els àmbits» de Miquel Martí i Pol**, «Avui», 15 novembre 1981, pp. 17-18.

SALA, JACINT: **Miquel Martí i Pol, Corifeu**, «Clot» n.º 1 (II època), febrer 1982, pp. 7-11.

MARTÍ I BERTRAN, PERE: **Miquel Martí i Pol. Dies andorranos**, «Andorra 7» n.º 180, 1-7 maig 1982, pp. 16-17.

MARTÍ I BERTRAN, PERE: **Miquel Martí i Pol homenatjat a la Seu d'Urgell**, «La Mañana», 8 maig 1982, p. 14.

MARTÍ I BERTRAN, PERE: **Set dies dedicats a Miquel Martí i Pol**, «Canigó», 15 maig 1982, p. 16.

MARTÍ, ANNA: **Homenatge a Miquel Martí i Pol a la Seu**, «Església d'Urgell» n.º 112, juny 1982, p. 10.

MARTÍ I BERTRAN, PERE: **Activitats extraescolars: una setmana cultural**, «Butlletí interior dels seminaris de la DEC» n.º 183, octubre 1982, pp. 4-7.

CASAS, ÀNGEL: **Lluís Llach y Miquel Martí i Pol, en el Poliorama de la Generalitat**, «El Correo Catalán», 17 novembre 1982, p. 34.

MALOPE, VÍCTOR: **La Universidad abrió ayer sus puertas a Martí i Pol**, «El Periódico», 1 desembre 1981, p. 19.

ANGLADA, CARME: **Miquel Martí i Pol entra a la Universitat**, «El 9 nou», 7 desembre 1982, p. 5.

BELTRÁN, MERCÈ: **Poemas de ahora mismo**, «Cambio 16», 13 desembre 1982, pp. 144-145.

FARRÉS, PERE: **Miquel Martí i Pol, desembre 1982**, «El 9 nou», 31 desembre 1982, p. 29.

PIJOAN PICAS, MARIA ISABEL: **Miquel Martí i Pol, darrera els vidres**, «La Vanguardia», 11 gener 1983, p. 34.

RUBIRALTA I SURIOL, JOAN: **Les noves lliçons del poeta**, «Avui», 20 febrer 1983, pp. 22-23.

MARGARIT, JOAN: **Un subtil misticisme**, «Avui», 20 febrer 1983, p. 23.

DOLÇ, MIQUEL: **Presència de Miquel Martí i Pol**, «La Vanguardia», 24 març 1983, p. 40.

(g) ENTREVISTES

ROIG, MONTSERRAT: **Miquel Martí i Pol, entre les comarques i el proletariat català**, «Serra d'Or», agost 1972, pp. 23-26. Reproduïda també a **Retrats Paral·lels / 2**, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976.

GARCIA, XAVIER: **Miquel Martí i Pol, poeta del poble**, «Oriflama» n.º 124, novembre 1972, pp. 41-43.

TEIXIDOR, EMILI: **Miquel Martí i Pol, entre la fàbrica i el poble**, dins **Quinze són quinze**, Barcelona, Laia, 1974, pp. 201-210.

COROMINA, EUSEBI: **Miquel Martí i Pol, cal tocar de peus a terra**, «Canigó» n.º 418, 11 octubre 1975, pp. 18-21.

FARRÉS, PERE: **Una mica de tot amb en Miquel Martí i Pol**, «Butlletí Informatiu» de la U.C.E. n.º 9, Vic, 13 agost 1976.

J. S. M. [SALA, J.?): **Miquel Martí i Pol, poeta d'un poble**, «Quicarel·l», agost 1976, pp. 8-9 (Centelles).

ALBAREDA, JOAQUIM: **«Lletra d'Or» a Martí i Pol**, «Avui», 29 març 1977.

BUSQUETS I GRABULOSA, LLUÍS, i MISSÉ, JOSEP: **Miquel Martí i Pol mormol, serè i sonor**, «El Correo Catalán», 28 gener 1978, pp. 17-18.

LOZANO, VICENÇ: **Miquel Martí i Pol, per fora i per dintre**, «Mundo Diario», 31 maig 1978, p. 22.

CARRERES I PÉRA, JOAN: **Roda de poemes a Roda de Ter**, «Presència» n.º 515, juny 1978, pp. 40-41.

SUNYOL, JOAN, i MACIÀ, MIQUEL: **Actes d'adhesió al poeta rodenc**, «El 9 nou», 2 juny 1978, pp. 12-13.

ALZUETA, MIQUEL: **«Ya he muerto, ahora he de volver a vivir»**, «Cuadernos para el diálogo» n.º 269, 24-30 juny 1978, pp. 50-51. [L'entrevista es féu l'any 1977].

ALZUETA, MIQUEL: **Miquel Martí i Pol: Cambiar el lado de la muerte**, «El Viejo Topo», gener 1979, pp. 51-53.

MUNTANÉ, M. D.: **«Un místico del pueblo que tiende al pueblo»**, «Diario de Barcelona», 10 febrer 1979, p. 28.

MUNTANÉ, M. D.: **Martí i Pol: El poble és un vell tossut**, «Tribuna», 27 febrer 1979, p. 13.

MÍNGUEZ, ELENA: **«Estimada Marta», una nova etapa en l'obra de Martí i Pol**, «El 9 nou», 6 abril 1979, p. 35.

TEIXIDOR, EMILI: **Moments amb Miquel Martí i Pol**, «Taula de canvi» n.º 21, maig-juny 1980, pp. 65-72.

PONS, AGUSTÍ: **Reedició de l'obra completa**, «Avui», 29 juny 1980, p. 22.

PERMANYER, LLUÍS: **Cuestionario Proust. Martí i Pol, un cuerpo varado**, «La Vanguardia», 3 agost 1980.

RICO, AGUSTINA: **El poeta Martí i Pol, moribund i vital ahora**, «Gramma» n.º 200, 13 novembre 1980, pp. 6-7.

RENDÉ I MASDEU, JOAN: **Miquel Martí i Pol, en línia de combat**, «Avui», 20 setembre 1981, pp. 17 i 19.

BARBA, CARLES: **Miquel Martí i Pol: «En mi el obrero y el poeta...»**, «El Correo Catalán», 8 novembre 1981, pp. 36-37.

COROMINA, XAVIER: **El poeta Martí i Pol, a casa seva**, «Punt Diari», 15 novembre 1981, p. 13.

CABOT, PILAR: **Miquel Martí i Pol: «No em considero excepcional»**, Ausona, 23 abril 1982.

HERNÁNDEZ, IAGO I GRAS, JOSEP: **Martí i Pol, un poeta que parla**, «Regió 7», 28 agost 1982, pp. 42-43.

CANALS, ENRIC: **Miquel Martí i Pol, un treballador de la poesia**, «El País / Cuadernos de Cultura» n.º 3, 24 octubre 1982, pp. 2-3.

VILLATORO, VICENÇ: **Miquel Martí i Pol. «Com el peix que remunta tossudament el riu»**, «El Correo Dominical» (suplement d'«El Correo Catalán»), 12 desembre 1982, pp. 11-14.

(h) DISCOGRAFIA

SUBIRACHS, RAFAEL: **Subirachs / Àlbum**, Barcelona, CON-CÈNTRIC, 1967.

BONET, M. DEL MAR: **A l'Olympia**, París, ARIOLA - EURO-DISC, 1975.

MUNTANER, RAMON: **Presagi. Miquel Martí i Pol**, Barcelona, EDIGSA, 1976.

COSES: **Via fora!**, Barcelona, MOVIEPLAM, 1976.

MAS, ÒSCAR: **Arran d'alba**, Barcelona / Madrid, PU-PUT! / ZAFIRO, 1977.

VENENO: **Veneno**, Madrid, CBS, 1977.

COSES: **Ara és demà**, Barcelona, NOVIEPLAY, 1977.

FONOLL, CELDONI: **He heretat l'esperança**, Barcelona, PU-PUT!, 1978.

MUÑOZ, PACO: **Anem anant**, València, DIAL DISCOS, 1980.

PECANINS, BETSY: **Vent amb veus**, Barcelona, PENTAGRAMA, 1981.

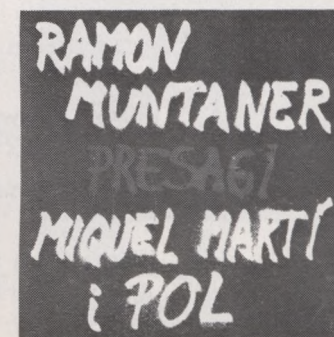
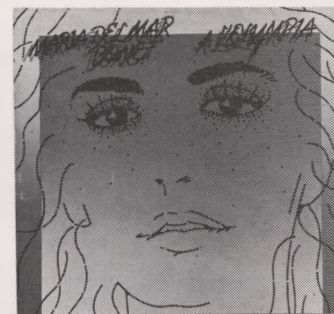
REBULL, TERESA: **També per tu**, Barcelona, EDIGSA, 1981.

FONOLL, CELDONI: **Traginer de cançons**, Barcelona, BEL-TER, 1981, música de C. Trepat.

NERUDA, PABLO: **Fulgor i mort de Joaquín Murieta**, Barcelona, ARIOLA - EURODISC, 1982, Teatre Lliure, música de Josep M. Mainat i traducció de Miquel Martí i Pol.

LLACH, LLUÍS: **I amb el somriure la revolta**, Barcelona, ARIOLA - EURODISC, 1982.

Pere Martí i Bertran

10161 9b 670

W
E
R
E
T
H
E
M
I
N
T
H
E
M
I
N
T
H
E
M